

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

**LIKVIDACE SOUDEM ZRUŠENÝCH
OBCHODNÍCH KAPITÁLOVÝCH SPOLEČNOSTÍ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jiřina Dvorníková

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Daniel Patěk, Ph.D.

Praha, prosinec 2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 4.12.2012

.....
Jiřina Dvorníková

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji touto cestou panu JUDr. Danielu Patěkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a především projevitou ochotu při zadávání a tvorbě mé diplomové práce.

Chtěla bych na tomto místě poděkovat také JUDr. Lucii Horčíčkové za umožnění získání cenných zkušeností a znalostí z hlediska praxe v oblasti obchodního práva.

Dále děkuji rodičům, a celé své rodině, která mě po celou dobu studia podporovala.

Obsah

Úvod.....	1
1 Nefunkční obchodní společnosti.....	4
2 Zrušení obchodní společnosti	6
2.1 Obecné důvody zrušení obchodní společnosti.....	9
2.1.1 Základní výčet důvodů.....	9
2.1.2 Zrušení v souvislosti s insolvenčním řízením.....	14
2.1.3 Neplatnost společnosti	15
2.1.4 Rozpor s kogentním ustanovením obchodního zákoníku	17
2.1.5 Důvody zrušení dle přechodných ustanovení obchodního zákoníku.....	18
2.2 Speciální důvody zrušení u jednotlivých forem kapitálové obchodní společnosti	19
2.2.1 Společnost s ručením omezeným.....	19
2.2.2 Akciová společnost	23
2.2.3 Evropská společnost	26
2.3 Důvody zrušení společnosti ve zvláštních předpisech	27
2.3.1 Zrušení společnosti jako trestní sankce	27
2.4 Revokační rozhodnutí.....	30
3 Likvidátor	33
3.1 Právní postavení likvidátora	33
3.2 Požadavky na funkci likvidátora	36
3.3 Vznik funkce likvidátora	39
3.4 Oprávnění a povinnosti likvidátora	43
3.5 Zánik funkce likvidátora.....	47
3.6 Odměna likvidátora a úhrada nákladů likvidace	50
4 Likvidace	55
4.1 Pojem a účel likvidace	55
4.2 Oznámení o zrušení společnosti a jejím vstupu do likvidace.....	56

4.3 Účetní a daňové povinnosti	57
4.4 Povinnost součinnosti	60
4.5 Zpeněžení majetku.....	62
4.6 Pohledávka za společníkem na splacení vkladu	63
4.7 Povinnost dlužníka podat insolvenční návrh	65
4.8 Uspokojení pohledávek	68
4.9 Rozdělení likvidačního zůstatku.....	71
4.10 Skončení likvidace.....	75
4.11 Obnovení likvidace.....	78
5 Právní úprava likvidace de lege ferenda.....	81
ZÁVĚR	83
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	86
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	87
ABSTRAKT	95
ABSTRACT.....	97
KLÍČOVÁ SLOVA	99
KEY WORDS.....	99

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem zvolila „Likvidace soudem zrušených kapitálových obchodních společností“, k čemuž mě vedly následující skutečnosti. Analogicky vzniku společnosti je i její zánik výsledkem určitého procesu, v němž na sebe navazují různé právní skutečnosti, jejichž existence je pro zánik společnosti nutná, samy o sobě však její zánik způsobit nemohou. Zrušením nastává právní skutečnost podmiňující ukončení existence obchodní společnosti.

Obecně lze rozdělit způsoby zrušení na dobrovolné a nucené. O dobrovolném zrušení se hovoří tehdy, došlo-li ke zrušení společnosti v důsledku rozhodnutí společníků nebo příslušného orgánu společnosti, nebo nastala-li zákonem výslovně předpokládaná právní skutečnost, s níž zákon zrušení spojuje. Kromě toho je možné tzv. „nucené“ zrušení společnosti, jestliže o něm rozhodl soud, anebo nastalo-li ve vazbě na insolvenční řízení. Předmětem mé diplomové práce je právě „nucené“ zrušení obchodní společnosti s likvidací, které je vesměs odrazem nečinnosti společnosti a porušování jejích povinností.¹ Skutečností je stav neustále přibývajících nefunkčních společností, které již nejsou dále schopny podnikatelské činnosti a jejichž orgány nevyvíjí ve společnosti žádnou činnost, či zde nejsou vůbec zvoleny, které mohou být vymazány z OR pouze na základě nuceného zrušení s likvidací. Důvodům zrušení obchodní společnosti soudem věnuji zvýšenou pozornost v úvodu své diplomové práce, kde mimo jiné pojednávám i o nové právní úpravě umožňující zrušení obchodní společnosti jako trestní sankci.

Dalším důvodem k volbě tématu byla i skutečnost, že často veřejnost zaměňuje průběh likvidace obchodní společnosti podle obchodního zákoníku s průběhem konkursu, resp. insolvenčního řízení. Přitom se zde jedná o zcela odlišný proces, přičemž rozdílnost spočívá např. nejen v otázce postavení věřitelů, ale i ústřední osoby tohoto procesu, a to soudem jmenovaného likvidátora, jemuž se věnuji v další části

¹ Eliáš, K.: Akciová společnost. Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha : Linde, 2000, str. 373.: „Nucené zrušení společnosti je zásahem státu do poměrů soukromého právního subjektu a jako takové může v demokratickém státě obstát jen jako sankce za protiprávní jednání definované přesnou formulací skutkové podstaty deliktu.“

práce, zejména pak jeho právnímu postavení, vzniku a zániku funkce a vymezení jeho působnosti.

Je nutno lišit zrušení společnosti, kdy do právních poměrů zanikající společnosti vstupuje právní nástupce a v souladu s tím se nevyžaduje provedení likvidace, a kdy k takovému právnímu nástupnictví nedochází a majetkové poměry je nutno před zánikem společnosti vypořádat, což se děje zpravidla likvidací. Likvidace obchodní společnosti je procesem, který nabývá na významu a je procesem podstatně složitějším, než její založení a vznik. Vstupem obchodní společnosti do likvidace se mění významně její právní postavení. Je sice ještě právním subjektem, ale se subjektivitou výrazně omezenou. Likvidace zahrnuje komplex obchodněprávních, ale i správních, daňových a účetních úkonů sledujících vypořádání majetkových a jiných poměrů likvidované obchodní společnosti. Vzhledem k těmto skutečnostem můžeme hodnotit právní úpravu likvidace jako roztržštěnou. Právnímu institutu likvidace se věnuji ve čtvrté části diplomové práce. Ačkoliv lze právní úpravu hodnotit jako zdařilou, pokusím se upozornit na její mezery a nedostatky a následně navrhnout jejich řešení, či alespoň shrnout již vyslovené názory na jejich řešení.

V rámci rozsáhlé rekonstrukce soukromého práva byl přijat s účinností od 1. 1. 2014 nový občanský zákoník a spolu s ním zákon o obchodních korporacích. Proto není opomenuta právní úprava zrušení a likvidace obchodní společnosti v těchto zákonech, kde se v rámci jednotlivých kapitol pokusím upozornit na případné rozdíly mezi stávající a novou právní úpravou.

V teorii obchodního práva jsou obchodní společnosti členěny na kapitálové a osobní. V diplomové práci se budu zabývat likvidací kapitálových společností, které jsou typické kapitálovou účastí společníků, tedy penězi ocenitelným vkladem do společnosti označujícím jejich podíl na společnosti, a k nimž je řazena společnost s ručením omezeným, jež je v České republice jednou ze základních nejoblíbenějších organizačně-právních forem, v níž se uskutečňuje podnikatelská činnost, dále akciová společnost a zmíněna je i právní úprava evropské společnosti. Právní forma akciové společnosti bývá předepsána pro speciální činnosti, např. podnikání investičních společností a investičních fondů, penzijních fondů, pojišťoven, zajišťoven a banky, jejichž činnost je upravena ve zvláštních právních předpisech, které někdy obsahují

odchyly v právní úpravě zrušení a likvidace obchodní společnosti. Na rozdíl od ostatních obchodních společností je právní úprava akciové společnosti do významné míry regulována i evropským unijním právem, které jakékoliv úvahy zákonodárce stran možného posunu hned od počátku svazuje.²

Vzhledem k výše uvedenému je cílem této práce komplexně zpracovat téma zrušení obchodní společnosti z rozhodnutí soudu a její následné likvidace, a to i v důsledku jejich neustále se zvyšujícího počtu, jak bude doloženo dále. Účelem práce je obsáhnout a analyzovat zákonné důvody, jež umožňují soudu obchodní společnost zrušit, a dále popsat likvidační proces, jenž po tomto zrušení následuje, a to z hlediska jak teoretického, tak i se zaměřením na praktické problémy a odlišnosti oproti likvidaci následující po dobrovolném zrušení. V neposlední řadě také pojednám o judikatuře vztahující se k tématu a jejím významu.

² Lasák, J.: Akciová společnost na Prahu rekonstrukce: základní novinky, Obchodněprávní revue, roč. 4, č. 2/2012, str. 46.

1 Nefunkční obchodní společnosti

Likvidace obchodní společnosti je právním i ekonomicko-organizačním jevem, který se vyskytoval do roku 1990 téměř výjimečně. Ještě v roce 1997 se z dostupných právních materiálů dozvídáme, že „*jmenovat likvidátora může soud, což je však stav spíše výjimečný*“.³ Dnes je v tržních ekonomikách obvyklé, že cca 70 % založených společností končí do tří let svoji činností, značná část z nich právě likvidací.⁴

Obchodní společnosti zapsané v OR, aniž by vyvíjely podnikatelskou činnost, či udržovaly svou dokumentaci v aktuálním stavu, představují pro soudy zátěž, která jim „komplikuje život“; proto ve snaze vést co možná nejaktuálnější databázi existujících obchodních společností zahájily soudy před časem intenzivní činnost směřující k výmazu těchto společností.⁵ V současné době je v OR zapsáno zhruba 300 000 právnických osob, z nichž podle některých odhadů až čtvrtina již předmět své činnosti nevykonává.⁶ Společnost, která již nehodlá ve své činnosti pokračovat, by měla rozhodnout o svém zrušení, jmenovat likvidátora, který by měl provést její likvidaci, a následně podat návrh na výmaz společnosti z OR. Nahlédneme-li do obchodního rejstříku, zjistíme, že se tomu však v praxi často neděje.

Také finanční úřady již několik let požadují novelu obchodního zákoníku, která by zvýšila odpovědnost zakladatelů a statutárních orgánů a omezila jejich další podnikatelské aktivity, jestliže úmyslně zanechají závazky vůči státu a dalším věřitelům.⁷ Poukázat je třeba na tzv. „bílý koně“⁸ sloužící podnikatelům, kteří přivedli

³ Patloka, A.: Postavení likvidátora po prohlášení konkursu, Buletin advokacie č.4/1997, str. 11.

⁴ Pelikán, V.: Likvidace podniku, 6. aktualizované a rozšířené vydání, Praha : Grada Publishing a.s., 2007 str. 7.

⁵ Hampel, P. Činnost likvidátora jmenovaného soudem, Právní rádce 6/2006, str. 26.

⁶ Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) – 310/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

⁷ Analýza daňové správy za rok 2009, zdroj:
www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/PPSR_2010Q2_priloha_doc.doc.

⁸ Jako bílý kůň se slangově označuje osoba, která je nastrčená k páčání trestné činnosti, aby zakryla skutečného pachatele nebo osobu, která má z této činnosti prospěch viz http://cs.wikipedia.org/wiki/Bílý_kůň.

své společnosti do fáze hluboké předluženosti, na něž jsou pak úmyslně převáděny obchodní podíly v těchto předlužených společnostech.“⁹

Ve velké většině případů je nucené zrušení a likvidace důsledkem nečinnosti obchodní společnosti, která již fakticky nevykonává svoji činnost, její statutární orgán s ní pojí pouze formální zápis v OR a jako taková měla být již řadu let zrušena. Příčinou je zřejmě i skutečnost, že v minulosti docházelo ke zneužití účasti na obchodní společnosti tak, že vstupem do společnosti získal cizozemec titul pro dlouhodobý pobyt na území České republiky.¹⁰ Likvidátoři ze seznamu insolvenčních správců jsou proto často jmenováni likvidátorem společnosti, ve které jsou společníky a statutárními orgány osoby s bydlištěm v zahraničí, které jsou nekontaktní, společnost nemá v plné výši splacen základní kapitál a nikdy nevyvíjela žádnou činnost.

Pokud však jakákoli právnická osoba přestane vykonávat svoji činnost, existuje prostředek, jak je možné její existenci ukončit prostřednictvím soudu, jak bude uvedeno dále. Tento prostředek k odstranění „fiktivních“ společností, které mohou být nástrojem závažné trestné činnosti, je v praxi využíván především ze strany státních zastupitelství.¹¹ Ačkoliv rejstříkové soudy mají prostředky, jak postupovat proti nečinným společnostem, nejsou takové častokrát využívány v rozsahu, v jakém by měly být. Důvodem mohou být některá problematická ustanovení obchodního zákoníku, administrativní složitost a finanční náročnost procesu likvidace.

⁹ Asociace na ochranu věřitelů, článek „*Bílí koně - kvetoucí kriminální byznys*“, zdroj: <http://www.anov.cz/problematika-pohledavek/vseobecne/bili-kone-kvetouci-kriminalni-byznys/>.

¹⁰ Předpokladem pro získání víza k pobytu přesahujícímu 90 dnů je mimo jiné doklad potvrzující účel pobytu v ČR, což představoval výpis z obchodního rejstříku.

¹¹ Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) – 310/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

2 Zrušení obchodní společnosti

Obchodní zákoník stanoví, že zániku společnosti předchází její zrušení s likvidací nebo bez likvidace, nevyplývá-li z tohoto zákona, že k zániku a zrušení společnosti dochází ke stejnému okamžiku.¹² Zrušení společnosti obchodní zákoník nedefinuje, ani neurčuje účinky, které jsou se zrušením společnosti spojeny. Co do obsahu pojmu lze zrušení společnosti charakterizovat jako právní skutečnost podmiňující ukončení existence obchodní společnosti, kdy již nadále nebude vykonávat činnost, kterou je naplňován účel, pro který byla založena, nýbrž vykoná kroky nutné ke svému zániku, tj. výmazu z OR. Základem právní úpravy zrušení právnických osob je občanský zákoník, jenž v ust. § 20a odst. 1 určuje, že právnická osoba se zrušuje dohodou, uplynutím doby nebo splněním účelu, pro který byla zřízena, nestanoví-li zvláštní zákon jinak. Tímto zvláštním zákonem je obchodní zákoník.

Na rozdíl od dobrovolného zrušení společnosti, kdy může celé jmění společnosti nabýt právní nástupce, může soud rozhodnout pouze o zrušení společnosti s likvidací. Vzhledem k tomu, že soud zrušuje proti vůli společnosti, a že jde o výkon státní moci, může soud zrušit společnost pouze v případech, kdy tak stanoví zákon, nebo na základě zákona společenská smlouva či zakladatelská listina.

Ust. § 68 odst. 3 ObchZ obsahuje taxativní výčet právních skutečností, které vedou ke zrušení obchodní společnosti, kdy zrušení společnosti soudním rozhodnutím je blíže upraveno v odstavci 6 téhož paragrafu. První skupinu skutečností neboli důvodů, jež vedou ke zrušení společnosti, můžeme označit za obecné, jež dávají soudu právo společnost zrušit bez ohledu na její právní formu. K těmto důvodům přistupuje řada speciálních, jež jsou obsaženy v ustanoveních o jednotlivých obchodních společnostech a souvisejí výhradně s právní povahou dané formy obchodní společnosti. Ve vazbě na přechod od hospodářského zákoníku je možnost zrušení společnosti upravena i v přechodných ustanoveních obchodního zákoníku.

V případech, kdy obchodní zákoník umožňuje zrušení společnosti rozhodnutím soudu, stanoví soud před rozhodnutím o zrušení společnosti lhůtu k odstranění důvodu,

¹² Ust. § 68 odst. 2 ObchZ.

pro který bylo zrušení navrženo, jestliže je jeho odstranění možné.¹³ Ke zrušení společnosti nepostačuje zákonem předvídaný stav kdykoli po dobu její existence, ale přetrvání tohoto stavu i po uplynutí přiměřené lhůty určené ve výzvě soudu. Odstranění důvodu zrušení znamená nejenom zanechání porušování povinnosti společnosti, ale i navození takového stavu, který stav předvídaný zákonem a jsoucí důvodem pro zrušení společnosti změní.¹⁴ V případech, kdy poskytnutí lhůty má smysl, je soud povinen odstranění nedostatků umožnit. Takovou lhůtu by měl soud uložit i v případě zahájení řízení bez návrhu. Lhůta by měla být přiměřená důvodu, což znamená, že důvod zrušení společnosti musí být v této lhůtě objektivně odstranitelný. Pokud společnost ve stanovené lhůtě nedostatky odstraní, soud ji zrušit nemůže. Jestliže je však zřejmé, že k nápravě nedojde, může soud rozhodnout bez prodlení a společnost zrušit. O takový případ půjde jen výjimečně, např. jestliže zanikla účast všech společníků ve společnosti, aniž by na někoho přešel obchodní podíl. Soud však nemá povinnost poskytnout lhůtu pro odstranění důvodu v případě, kdy zákon ukládá soudu povinnost společnost zrušit.¹⁵

V případě, že společnost zrušuje soud, zrušuje se dnem uvedeným v rozhodnutí soudu o zrušení společnosti, jinak dnem právní moci tohoto rozhodnutí. I když to zákon nestanoví výslovně, den zrušení nemůže předcházet dni doručení usnesení o zrušení společnosti a neměl by předcházet ani dni právní moci tohoto usnesení.¹⁶ K řízení o zrušení obchodní společnosti je v prvním stupni věcně a místně příslušný krajský soud, v jehož obvodu má společnost sídlo.¹⁷ Řízení je možno zahájit buď na návrh, nebo i bez návrhu s tím, že soud buď řízení zahájit může, nebo musí, jak bude uvedeno dále. Dle Vrchního soudu v Praze¹⁸ je řízení o zrušení společnosti s likvidací řízením, kde účastníky jsou navrhovatel a ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení

¹³ Ust. § 68 odst. 7 ObchZ.

¹⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 358/2006, Právní rozhledy č.5, 2008, str. 191.

¹⁵ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Polygon, 2002, str. 561.

¹⁶ Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, str. 275.

¹⁷ Ust. § 9 odst. 3 písm. b) OSŘ.

¹⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26.8.2008 sp. zn. 7 Cmo 382/2008-28, poskytnuté likvidátorkou JUDr. Lucií Horčíčkovou.

jednáno. Proto je účastníkem řízení společnost, o jejímž zrušení se jedná, a taktéž společník či statutární orgán společnosti, neboť o jejich právech a povinnostech se při řízení o zrušení společnosti jedná. Jestliže tedy soud vyzve společnost ke zjednání nápravy, musí vyzvat a uložit lhůtu k nápravě i dalším účastníkům řízení, což potvrzuje i judikát Ústavního soudu ČR.¹⁹ Je-li společnost zrušena na základě jedné právní skutečnosti, poté nastala právní skutečnost, jež by jinak měla za následek zrušení této společnosti, již takový účinek nemá.²⁰ Soud může také na základě své vlastní činnosti zjistit důvody pro zrušení společnosti. Takový důvod může nastat, jestliže společnost nesídlí na adrese zapsané v OR, neboť zásilky určené společnosti se vrací soudu zpět. Usnesení soudu obsahuje jednak výrok o zrušení společnosti, výrok o vstupu společnosti do likvidace a výrok, jímž jmenuje likvidátora. Rozhodnutí soudu o zrušení společnosti se zakládá do sbírky listin a je podkladem pro zápis do OR, kdy rejstříkový soud již nevydává rozhodnutí o povolení zápisu. Zápis zrušení společnosti a jejího vstupu do likvidace má deklaratorní účinky.²¹

Aniž jsou dotčena ustanovení vnitrostátních právních předpisů vyžadující další zveřejnění, ukládá čl. 65 NoSE, aby evropská společnost zveřejnila zahájení a ukončení řízení o zrušení, likvidaci, platební neschopnosti nebo zastavení plateb, a dále každé rozhodnutí o pokračování v činnosti. Přímě aplikovatelný komunitární předpis tak speciálně pro evropskou společnost rozšiřuje okruh údajů, jež jinak do OR zapisují tuzemské akciové společnosti. Podle čl. 14 odst. 1 NoSE musí být také každý výmaz evropské společnosti zveřejněn v Úředním věstníku Evropských společenství poté, co byl zveřejněn v příslušných národních věstnících. Podklady pro zveřejnění musí být Úřadu pro úřední tisky ES doručeny nejpozději jeden měsíc po publikaci v národním věstníku.²²

¹⁹ Nález Ústavního soudu ČR, sp zn. IV. ÚS 230/95 ze dne 12.9.1996, Sbíрка nálezů a usnesení ÚS, 1996 str. 75.

²⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp.zn. 7 Cmo 107/2005, Soudní rozhledy č.10, 2005.

²¹ Ust. § 70 odst. 2 ObchZ.

²² Dědič, J., Čech, P. Evropská akciová společnost. BOVA POLYGLON, 2006, str. 489.

Ustanovení nového občanského zákoníku pod marginální rubrikou „Zrušení právnické osoby“ vychází především z úpravy rušení obchodních společností v dosavadním obchodním zákoníku. Zároveň je tato úprava použitelná pro právnické osoby všech právních forem. Úprava zrušení obchodní společnosti na základě rozhodnutí soudu je obsažena v ust. § 172 NOZ a v ust. § 93 ZOK, kdy zde uvedené obecné důvody zrušení odpovídají dosavadní právní úpravě v obchodním zákoníku.

2.1 Obecné důvody zrušení obchodní společnosti

Obecné důvody zrušení se uplatňují pro všechny obchodní společnosti, a z toho důvodu jsou upraveny zejména v obecné části právní úpravy obchodních společností, tak i v přechodných ustanoveních obchodního zákoníku.

2.1.1 Základní výčet důvodů

V ust. § 68 odst. 6 ObchZ jsou uvedeny taxativním výčtem navazujícím na § 68 odst. 3 písm. d) ObchZ jednotlivé důvody, pro něž může společnost zrušit s likvidací soud svým rozhodnutím. V režimu šestého odstavce jde zrušení společnosti pouze na návrh státního orgánu nebo osoby, která osvědčí právní zájem. Okruh státních orgánů oprávněných podat návrh na zrušení společnosti zákon žádným způsobem neomezuje, což neplatí pro banky, kterým byla odňata licence.²³ Návrh tedy může podat kterýkoli státní orgán, který při výkonu své působnosti zjistí, že je dán některý ze zákonem stanovených důvodů pro zrušení společnosti. Takovým orgánem může být např. živnostenský úřad, který zjistí, že společnost pozbyla všechna živnostenská oprávnění, anebo finanční úřad, který při výkonu své působnosti zjistí, že nebyl zvolen statutární orgán společnosti, přestože předchozímu statutárnímu orgánu skončilo funkční období před více než jedním rokem. Také okruh ostatních navrhovatelů je vymezen velmi obecně. Osobou, která osvědčí právní zájem na zrušení společnosti, může být jakákoliv právnická či fyzická osoba. Právní zájem na zrušení společnosti mohou mít v konkrétním případě např. menšinoví společníci, kteří nemohou napravit

²³ Dle § 36 odst. 1 BankZ může podat návrh na zrušení, byla-li bance odňata licence, pouze ČNB a soud rozhodne o tomto návrhu do 24 hodin od jeho podání.

závažné nedostatky v činnosti společnosti. Soud není vázán návrhem, i když jsou dány důvody pro zrušení společnosti. V každém konkrétním řízení bude muset návrhovač tvrdit jednak skutečnosti, ze kterých vyplývá jeho právní zájem na zrušení společnosti, a jednak některý ze zákonem stanovených důvodů pro zrušení společnosti. Na základě ust. § 68 odst. 6 ObchZ může soud zrušit s likvidací společnost pouze v níže uvedených případech.

a) Existence pasivní společnosti

První důvod můžeme označit jako tzv. pasivitu společnosti, tedy situaci, kdy společnost nevyvíjí žádnou činnost nebo její orgány se nescházejí či nejsou obsazeny po určitou dobu, popř. společnost není schopna realizovat základní rozhodnutí nutná ke svému chodu, např. schvalování roční účetní závěrky. Ke zrušení může dojít tehdy, jestliže se v uplynulých dvou letech nekonala valná hromada nebo v uplynulém roce nebyly zvoleny orgány společnosti, kterým skončilo nebo jejichž všem členům skončilo funkční období před více než jedním rokem²⁴, nestanoví-li obchodní zákoník jinak, anebo společnost po dobu delší než 2 roky neprovozuje žádnou činnost. Skutečnost, že uplynula doba více než 2 roků od doby, kdy skončilo funkční období orgánu společnosti nebo všem jeho členům, aniž by byly zvoleny nové osoby do těchto orgánů, znamená, že daný orgán neexistuje a nemůže vykonávat žádnou činnost. V odborné literatuře²⁵ se objevuje názor, že je na místě rozšiřující výklad a skončením funkčního období rozumět nejen skončení v důsledku uplynutí doby, ale jakýkoliv způsob zániku výkonu funkce, jako je smrt, odstoupení či odvolání, neboť by jinak při neobsazení funkce v těchto případech nebylo možno společnost zrušit. Lhůta běží od konání poslední valné hromady, popř. od okamžiku zániku funkce osob, které tvořily orgány společnosti. I když se v uplynulých dvou letech před zahájením řízení o zrušení společnosti nekonala

²⁴ Dědič J.; Štenglová, I.; Kříž, R., Čech, P. *Akciové společnosti*. Praha : C.H.Beck, 2012, str. 574.: „Tento důvod nepřipadá pro akciovou společnost v úvahu, neboť pro tuto řeší společnost otázku porušení povinnosti zvolit orgány společnosti ust. § 194 odst. 2 ObchZ.“

²⁵ Dědič J, Kunešová – Skálová J., *Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu* Polygon 1999, str. 526.

valná hromada společnosti, soud návrh na zrušení společnosti zamítne, zjistí-li, že valná hromada byla svolána alespoň v průběhu řízení.²⁶

Za poněkud sporné lze považovat vzhledem k tomu, že dozorčí rada je ve společnosti s ručením omezeným dobrovolně zřizovaným orgánem, zda je dán důvod pro zrušení i v případě, kdy zanikne funkce všem členům dozorčí rady. Judikatura se touto možností doposud nezabývala. Pro přijetí svědčí to, že teorie i praxe již dříve přijala stanovisko, že právní úpravu týkající se dozorčí rady společnosti s ručením omezeným je třeba považovat za úpravu kogentní, čili zřídí-li společnost dozorčí radu, vztahuje se na ni, bez možnosti odchylky, právní úprava dozorčí rady v obchodním zákoníku, tedy i ust. § 68 odst.6 písm. a) ObchZ.²⁷

b) Zánik podnikatelského oprávnění

Soud může zrušit společnost, jestliže pozbude oprávnění k podnikatelské činnosti a není tudíž schopna řádně podnikat. Tento důvod je dán tehdy, pokud oprávnění k podnikání bylo omezeno na dobu určitou a nebylo prodlouženo, nebo tím, že jej příslušný státní orgán zruší. Pokud společnosti zůstane alespoň jedno podnikatelské oprávnění, bez ohledu na to, zda jde o oprávnění podle živnostenského zákona nebo podle jiných právních předpisů, nelze ji pro tento důvod zrušit. Dle komentáře²⁸ je tato zákonná formulace nedostačující, neboť by měly být postiženy všechny případy, kdy je předmět podnikání společnosti nedovolený. Ust. § 68a odst. 2 ObchZ upravuje sice nedovolenost předmětu podnikání nebo jeho rozpor s veřejným pořádkem, avšak jedná se o nedovolenost při vzniku nebo založení společnosti, ačkoliv ta může nastat i později. Tento nedostatek však mění ust. § 172 odst. 1 písm. a) NOZ, které umožňuje soudu zrušit společnost, pokud vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek, tedy i po vzniku společnosti.

²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Odo 1238/2005 ze dne 7.2.2006.

²⁷ Bartošiková, M.; Štenglová, I. Společnost s ručením omezeným. Praha : C.H. Beck, 2006, str. 297.

²⁸ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, II. Díl, Praha : ASPI, 2004, str. 249.

c) Zánik zákonných předpokladů pro vznik společnosti a smluvního konsensu

Další důvod vedoucí ke zrušení společnosti nastává, pokud zaniknou předpoklady vyžadované zákonem pro vznik společnosti, anebo jestliže společnost nemůže vykonávat činnost pro nepřekonatelné rozpory mezi společníky. V tomto případě jde o situaci, kdy společnost vznikla v souladu se zákonem, ale v průběhu její existence došlo ke změně okolností, takže zákonné požadavky již splněny nejsou. Zde bude situace různá u jednotlivých právních forem obchodních společností. Jde o praktický důvod, který poskytuje východisko např. pro situace, kdy společnost zůstala bez společníků, popř. společníci nesplňují požadavky dané zákonem. U společnosti s ručením omezeným by mohlo jít o situaci, kdy se zvýší počet společníků nad 50 nebo by se společnost o jednom společníku stala jediným společníkem jiné společnosti s ručením omezeným. Za důvod by bylo možno považovat např. i to, že došlo ke snížení základního kapitálu společnosti pod minimální zákonem stanovenou hranici. Protože však zápis snížení základního kapitálu do OR je zápisem konstitutivním, musel by rejstříkový soud takové snížení zapsat, což se v praxi může stát stěží.²⁹

Možnost zrušit společnost pro nepřekonatelné rozpory společníků může být využita zejména k řešení stavu, kdy vztahy společníků ve společnosti jsou natolik konfliktní, že společnost přestává pro tyto rozpory plnit svoji funkci, avšak společníci se nedokážou dohodnout ani na ukončení činnosti některého nebo některých z nich, ani na zrušení společnosti. Rozpory mezi společníky budou tehdy nepřekonatelné, jestliže vzhledem k rozdílným názorům společníků na činnost společnosti je ochromeno její fungování, protože nemůže být přijato žádné společné zásadní rozhodnutí. Např. v případě stejného počtu hlasů nebo kdy většinový společník fakticky zablokuje činnost společnosti, jen aby „vypudil“ menšinového společníka. U akciové společnosti bude tento důvod zrušení připadat v úvahu spíše výjimečně, a to zejména tehdy, bude-li společnost mít dva akcionáře, jejichž podíly na společnosti budou stejné. Tento dovětek o rozporech mezi společníky navazuje na skutečnost, že společnost je

²⁹ Dědič, J.; Štenglová, I.; Kříž, R.; Čech, P. Akciové společnosti. Praha : C.H.Beck, 2012, str. 574.

nejen při založení, ale i za dobu trvání smlouvou, a proto zanikne-li smluvní konsensus, který je základním předpokladem trvání jakéhokoliv vztahu, je třeba společnost zrušit.³⁰ Posouzení toho, zda jsou tvrzené rozpory mezi společníky nepřekonatelné, ponechává zákon zcela na uvážení soudu.

d) Porušení povinnosti vytvářet rezervní fond

Povinnost vytvářet rezervní fond je výrazem ochranné funkce základního kapitálu a zásady jeho zachování. Tvoří jej proto povinně kapitálové společnosti v rozsahu, jehož hranice určuje kogentně obchodní zákoník v ust. § 124 a 217, pomineme-li případy rezervních fondů speciálního určení. Budou zde postiženy případy, kdy společnost vůbec nemá rezervní fond nebo do něj neposkytuje stanovené příspěvky ze zisku. Pravděpodobně by se mohlo jednat i o situaci, kdy společnost vytvoří rezervní fond, ale poté jej neoprávněně rozdělí nebo jinak použije. Společnost by porušovala povinnost při tvorbě rezervního fondu zřejmě i v případě, pokud by ustanovení společenské smlouvy, zakladatelské listiny nebo stanov bylo v rozporu s kogentní úpravou povinnosti tvorby rezervního fondu plynoucí ze zákona a společnost by postupovala podle tohoto neplatného ustanovení.

e) Výkon činnosti neoprávněnou osobou

Společnost se vystavuje možnosti zrušení, pokud porušuje ust. § 56 odst. 3 ObchZ, které ve spojení s ust. § 37 odst. 1 ObchZ stanoví, že činnost, kterou mohou podle zvláštních předpisů vykonávat pouze fyzické osoby, lze zapsat jako předmět podnikání obchodní společnosti jen pokud žadatel prokáže, že ji bude vykonávat pomocí osob, které jsou k ní oprávněny podle zvláštního právního předpisu. Tento důvod zrušení není zcela obecný, ale může se týkat jen společností, které vykonávají činnosti příslušející podle zvláštních zákonů pouze fyzickým osobám. Jednalo by se tedy např. o poskytování daňového poradenství jinou osobou než daňovým poradcem.

³⁰ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, II. Díl, Praha : ASPI, 2004, str. 250.

f) Nesplnění povinnosti stanovené dle zvláštního právního předpisu

Poslední obecný důvod zrušení nastává, jestliže společnost nesplní povinnost prodat část podniku nebo se rozdělit uloženou rozhodnutím Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže podle zvláštního právního předpisu. Tímto předpisem je zákon č. 143/2001 Sb. V jeho ust. § 18 odst. 5 se určuje, že pokud úřad zjistí, že soutěžitelé uskutečnili spojení v rozporu s jeho pravomocným rozhodnutím, rozhodne o opatřeních nezbytných k obnově účinné soutěže na relevantním trhu. Za tím účelem zejména uloží soutěžitelům povinnost prodat podíly, převést podnik nabytý spojením nebo jeho část, anebo povinnost zrušit smlouvu, na jejímž základě ke spojení došlo, případně provést jiná přiměřená opatření. Úřad může takové rozhodnutí vydat i tehdy, pokud zjistí, že bylo uskutečněno spojení, aniž byl podán návrh na zahájení řízení o povolení spojení. Jde o speciální případy, kdy je společnost účastna neoprávněného spojení soutěžitelů a porušuje tím povinnost uloženou k ochraně soutěžního prostředí a zachování hospodářské soutěže.

Jsou-li splněny důvody uvedené v jednotlivých písmenech, může soud společnost zrušit, není však povinen ji zrušit. To znamená nejenom povinnost soudu umožnit odstranění nedostatku, je-li jeho odstranění možné, ale možnost návrh zamítnout, přestože nedostatek nebude odstraněn. I. Pelikánová³¹ zastává právní názor, že výklad zákona by měl vést k tomu, že soud musí společnost zrušit, jestliže nedojde k odstranění nedostatku. V zájmu fungujících obchodních společností nelze než souhlasit.

2.1.2 Zrušení v souvislosti s insolvenčním řízením

Pojmově se jedná o nucené zrušení s likvidací i v souvislosti s insolvenčním řízením, o kterém však nerozhoduje sám soud v samostatném řízení, nýbrž nastupuje jako neodvolatelný důsledek určité právní skutečnosti, a to v těch případech, kdy sice majetek obchodní společnosti nebyl dostačující na řešení úpadku konkursem, ale společnost určitý majetek má, popř. kdy by zbyl majetek po zrušení konkursu při

³¹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, II. Díl, Praha : ASPI, 2004, str. 248.

splnění rozvrhového usnesení. Tato možnost je spíše teoretická.³² Společnost se zrušuje ex lege ke dni právní moci rozhodnutí insolvenčního soudu o zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušení konkursu z důvodu, že majetek dlužníka je zcela nepostačující. Zda se provede likvidace, závisí na majetkových poměrech společnosti. Likvidace potom navazuje na insolvenční řízení a vypořádává se v ní majetek, který společnosti po zrušení konkursu zůstal. Takový stav by však měl při zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení nastat v praxi pouze tehdy, pokud po ukončení insolvenčního řízení nabyla společnost další majetek.³³ V těchto případech již likvidátor, jestliže zjistí předlužení, nepodává insolvenční návrh. Byla-li společnost v době vydání rozhodnutí o úpadku v likvidaci, pak zrušením konkursu přerušeni likvidace končí a likvidace pokračuje. Pokud však společnost žádný majetek nemá, její likvidace se nekoná nebo přerušená likvidace se ukončuje a je přistoupeno rovnou k jejímu výmazu z OR. Podle § 312 odst. 3 InsZ je zrušení konkursu podkladem pro výmaz dlužníka z OR, nejde-li o právnickou osobu zřízenou zákonem.

2.1.3 Neplatnost společnosti

Ačkoliv dle I. Pelikánové nelze neplatnost společnosti považovat za alternativu důvodu zrušení obchodní společnosti, přestože z hlediska účinků k takovému chápání vybízí, upozorňuje na skutečnost, že určitá část odborníků ji za obecný důvod zrušení společnosti považuje.³⁴ Dle mého názoru prohlášení neplatnosti společnosti lze považovat za obecný důvod zrušení, a to i vzhledem k faktickým důsledkům, jež jsou stejné, jako při zrušení společnosti z rozhodnutí soudu. Také dle I. Štenglové³⁵ ust. § 68a odst. 2 ObchZ vlastně modifikuje a doplňuje případy možnosti zrušení společnosti soudem podle § 68 odst. 6 ObchZ.

³² Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I. Díl. 1. Vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 384.

³³ Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, str.284.

³⁴ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, II. Díl, Praha : ASPI, 2004, str. 227 a 259.

³⁵ Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 12. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 277.

Neplatnost společnosti byla do českého právního řádu začleněna s účinností od 1.7.1996, a to ve vazbě na právo Evropské unie, konkrétně pak První směrnici rady č. 68/151/ES ze dne 9.3.1968. Současná zákonná úprava vychází ze skutečnosti, že nelze zrušit po vzniku společnosti rozhodnutí o povolení zápisu společnosti do OR a nelze se domáhat určení, že společnost nevznikla.³⁶ Je však možno domáhat se prohlášení neplatnosti společnosti. Ta je důsledkem vad, k nimž došlo v průběhu zakládání společnosti, jde tedy o nedostatky, které vznikají ještě předtím, než společnost jako právnická osoba vznikne. Jestliže společnost řádně vznikla a později nastaly nedostatky, jež by jinak způsobily její neplatnost, bude to důvodem zrušení společnosti podle ust. § 68 ObchZ. Ačkoliv zákon neurčuje okruh osob oprávněných podat návrh na prohlášení neplatnosti, je dle názoru I. Štenglové³⁷ tento okruh stejný, jako při postupu podle ust. § 68 odst. 6 ObchZ, kdy navíc na základě skutečnosti, že soud může prohlásit neplatnost společnosti i bez návrhu, lze zvažovat i to, že může rozhodnout na základě návrhu kohokoli, kdo takový návrh podá. Pokud je řízení zahájeno na návrh, nemusí návrhovač prokazovat naléhavý právní zájem jako v jiných určovacích sporech. Věcně příslušným je krajský soud podle zapsaného sídla společnosti.

Úprava v ust. § 68a odst.2 ObchZ neřeší neplatnost zakladatelských úkonů, nýbrž předpokládá, že vady, které taxativně vypočítává, jsou tak závažné, že při jejich existenci společnost nemůže vzniknout. Otázkou je, zda je možné zhojení výše uvedených nedostatků, které nastaly v době samotného zakládání a vzniku společnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že prohlášení neplatnosti společnosti má obdobný důsledek jako zrušení společnosti, lze analogicky dovodit aplikaci ust. § 68 odst. 7 ObchZ a souhlasit s nepřímým vysloveným názorem I. Pelikánové, že je možné odstranit nedostatky uvedené ve všech písmenech § 68a odst. 2 ObchZ.³⁸

Ke dni právní moci rozhodnutí soudu o neplatnosti společnosti vstupuje tato do likvidace. Právní vztahy, do nichž neplatná společnost vstoupila, nejsou určením

³⁶ Ust. § 68a odst. 1 ObchZ.

³⁷ Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, str. 290.

³⁸ Líbal, B., Malenovský, R. Menší úvaha stran § 68a obchodního zákoníku, Bulletin advokacie, č. 3/2010, str. 28.

neplatnosti společnosti dotčeny.³⁹ Zůstává tudíž také věřitelem vůči svým dlužníkům a mezi dlužníky patří i společníci, kteří dosud nesplatili v plné výši vklady, k nimž se zavázali. Společníci jsou však této povinnosti zbaveni, jestliže to není zapotřebí vzhledem k uspokojení práv věřitelů a majetek společnosti tedy postačuje k úhradě pohledávek vůči společnosti.

2.1.4 Rozpor s kogentním ustanovením obchodního zákoníku

Ust. § 29 odst. 6 ObchZ umožňuje soudu zahájit řízení o zrušení společnosti s likvidací, jestliže obsah zápisu v OR odporuje donucujícímu ustanovení zákona a nápravy nelze dosáhnout jinak. Rejstříkový soud vyzve obchodní společnost ke zjednání nápravy a stanoví za tímto účelem určitou lhůtu. Jestliže společnost ve stanovené lhůtě nezjedná nápravu, může soud i bez návrhu, je-li takový postup v zájmu ochrany třetích osob, rozhodnout o jejím zrušení s likvidací. Mezi důvody, které je možné považovat za porušení donucujícího ustanovení zákona, patří např. opakované porušení povinnosti založit do sbírky listin výroční zprávu nebo předepsané účetní závěrky.⁴⁰ Velmi častým případem je, že společnost nesídlí na adrese zapsané v OR⁴¹, na což si na tomto místě dovolím zvlášť poukázat.

Na základě zákona č. 215/2009 Sb. byl zrušen požadavek, aby sídlo bylo určeno adresou, kde právnická osoba skutečně sídlí. V důsledku toho nebylo možné při nedostatku právního důvodu užívání prostor aplikovat ust § 29 odst. 6 ObchZ v případě zjištění, že obchodní společnost nesídlí na adrese zapsané v OR, nebo jestliže zanikl právní důvod užívání těchto prostor. I praxe považovala za největší problém dopady zákona do dosavadního postupu rejstříkových soudů při rozhodování o zrušení společnosti.⁴² Možnosti vlastníků dotčených nemovitostí docílit na základě návrhu na zápis výmazu sídla společnosti užívaného bez právního důvodu z OR tak byly

³⁹ Ust. § 68a odst. 4 ObchZ.

⁴⁰ Ust. § 38i písm. c) ObchZ.

⁴¹ Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) – 310/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

⁴² Čech, P.; Dědič, J.; Štenglová, I.: Právní důsledky změny koncepce sídla, Obchodněprávní revue, roč. 2, č. 4/2010, str. 100.

výrazně ztíženy, jelikož nebyli považováni za osoby aktivně legitimované k podání takového návrhu.⁴³

Přijetím zákona č. 351/2011Sb. došlo k nastavení jednodušších pravidel pro formální ukončení činnosti obchodní společnosti. Novelizace ust. § 37 odst. 2 ObchZ přinesla výslovné uvedení povinnosti mít právní důvod k užívání prostor, ve kterých společnost umístila své sídlo, po celou dobu, co jsou tyto prostory zapsané jako sídlo v OR. Zákon se snaží bránit fiktivním sídlům, tzv. schránkovým obchodním společnostem a reagovat na praktické problémy, které vyvstaly výše uvedenou změnou provedenou zákonem č. 215/2009 Sb.⁴⁴ Pokud se nyní soud dozví, že obchodní společnost nemá právní důvod k užívání sídla, měl by ji v souladu s ust. § 29 odst. 6 ObchZ vyzvat ke zjednání nápravy a v případě nečinnosti rozhodnout o jejím zrušení s likvidací.

2.1.5 Důvody zrušení dle přechodných ustanovení obchodního zákoníku

Poslední okruh obecných důvodů je vázán na přechodná ustanovení jednak obchodního zákoníku samého, jednak jeho novely.

Společníkům, popř. orgánům obchodních společností byla uložena povinnost⁴⁵ uvést do 1 roku od účinnosti obchodního zákoníku ustanovení společenské smlouvy nebo stanov společnosti založené před 1. 1. 1992 do souladu s obchodním zákoníkem a zaslat je rejstříkovému soudu. Pokud se tak nestalo ani v soudem dodatečně stanovené přiměřené lhůtě, měl soud povinnost rozhodnout o zrušení společnosti a nařídit její likvidaci. Tím se také odlišuje ust. § 764 odst. 2 ObchZ od ust. § 68 odst. 6, což je také důvodem, proč na výše uvedené případy nelze ust. § 68 odst. 6 ObchZ vztahovat.

Soud může i bez návrhu zrušit společnost a nařídit její likvidaci, jestliže neuvedla společenskou smlouvu nebo stanovy do souladu s obchodním zákoníkem ve znění čl. VIII. bod 20 zákona č. 370/2000 Sb., a to do jednoho roku od nabytí

⁴³ Hajná, K. K novelizaci právní úpravy sídla obchodních společností, Bulletin advokacie č. 7-8/2012, str. 31.

⁴⁴ Homolová, I. K další, a zřejmě poslední, "technické" novele obchodního zákoníku. Bulletin advokacie č. 12/2011, str. 31.

⁴⁵ Ust. § 764 odst. 2 ObchZ.

účinnosti tohoto zákona,⁴⁶ nebo jestliže společnost jakožto ovládaná osoba měla ke dni 1. 1. 2001 ve svém majetku obchodní podíl nebo akcie ovládající osoby a tyto nezczizila nejpozději do 18 měsíců ode dne nabytí účinnosti zákona č. 370/2000 Sb.⁴⁷

2.2 Speciální důvody zrušení u jednotlivých forem kapitálové obchodní společnosti

2.2.1 Společnost s ručením omezeným

Speciální důvody zrušení společnosti s ručením omezeným soudem jsou obsaženy v právní úpravě této formy obchodní společnosti, na základě odkazů se však použijí i některá ustanovení obsažená u akciové společnosti.

a) Porušení povinnosti v souvislosti s uvolněným obchodním podílem

Zákon ukládá společnosti, na kterou přešel obchodní podíl vyloučeného společníka, aby ho převedla na jiného společníka nebo třetí osobu.⁴⁸ O převodu obchodního podílu na třetí osobu může valná hromada rozhodnout bez ohledu na to, zda společenská smlouva takový převod připouští.⁴⁹ Pokud k převodu nedojde, určuje zákon pro vyřešení problému s vlastním obchodním podílem v majetku společnosti lhůtu 6 měsíců ode dne vyloučení společníka, kdy musí valná hromada rozhodnout buď o snížení základního kapitálu o vklad vyloučeného společníka, nebo o tom, že ostatní společníci převezmou jeho obchodní podíl v poměru svých obchodních podílů za úplatu ve výši vypořádacího podílu, a to nikoli na základě smlouvy, nýbrž na základě rozhodnutí valné hromady. O snížení základního kapitálu lze rozhodnout jen za podmínky, že bude zachována jeho minimální, zákonem stanovená výše,

⁴⁶ V ustanovení části sedmé, článku VIII. bodu 20 zákona č. 370/2000 Sb., se určuje, že „společník, který zneužije svého postavení ve společnosti nebo bude vázat přizpůsobení společenské smlouvy nebo stanov na neoprávněné výhody a v důsledku toho zmaří přizpůsobení společenské smlouvy nebo stanov požadavkům tohoto zákona, odpovídá ostatním společníkům a věřitelům společnosti za škodu, jež jim v důsledku tohoto jednání vznikla.“

⁴⁷ Čl. VIII bod 26 zákona č. 370/2000 Sb.

⁴⁸ Ust. § 113 odst. 5 ObchZ.

⁴⁹ Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, str. 380.

jinak musí uvolněný podíl převzít ostatní společníci. Není zapotřebí, aby s převodem souhlasili všichni společníci, přestože části obchodního podílu převezmou všichni, neboť se rozhoduje prostou většinou přítomných společníků.⁵⁰ Pokud společnost nepřijme žádné z uvedených řešení, vystavuje se možnosti, že ji soud zruší i bez návrhu a nařídí její likvidaci. K rozhodnutí byl příslušný krajský soud, v jehož obvodu má společnost sídlo. Zrušení je formulováno jako možnost, nikoliv povinnost, lze proto očekávat, že by soud stanovil společnosti ještě další lhůtu, v níž by měla vlastní obchodní podíl vyvézt ze svého majetku, a teprve po jejím marném uplynutí by následovalo zrušovací rozhodnutí. V případě, že je volný obchodní podíl převeden i po uplynutí šestiměsíční lhůty a není dosud pravomocně rozhodnuto o zrušení společnosti, zaniká převodem uvolněný obchodní podíl jako podíl volný, a tím také zaniká možnost soudu společnost zrušit.⁵¹ Výše uvedený postup se uplatní na základě odkazů i v případech, kdy zaniká účast společníka ve společnosti, aniž do práv a povinností vstupuje právní nástupce společníka nebo nepřejde-li obchodní podíl na dědice⁵², dále ve výjimečných případech, kdy společnost nabude vlastní obchodní podíl, v důsledku porušení příplatkové povinnosti na základě ust. § 121 odst. 1 ObchZ, konečně pak v případě zrušení účasti společníka soudem dle ust. § 148 odst. 1 ObchZ, v důsledku vyloučení společníka soudem dle § 149 ObchZ nebo dohody o ukončení účasti společníka ve společnosti na základě § 149a ObchZ.

b) Povinnost jediného společníka v důsledku spojení obchodních podílů

Ke spojení obchodních podílů dochází, pokud dojde k převodu nebo přechodu obchodního podílu na společníka. Zvláštní právní důsledky má spojení všech obchodních podílů v rukou jediného společníka. Při tomto spojení dochází ze zákona ke změně společenské smlouvy na zakladatelskou listinu.

Ust. § 119 ObchZ chrání právní jistotu třetích osob a určuje dodatečnou lhůtu tří měsíců, v níž dává jedinému společníkovi na vybranou, zda převodem části

⁵⁰ Ust. § 125 odst. 1 písm. n) ve spojení s ust. 127 odst. 3 ObchZ.

⁵¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 783/2000, Právní rozhledy 12/2001.

⁵² Ust. § 116 odst. 3 ObchZ.

svého obchodního podílu opět rozšíří počet společníků společnosti nebo zcela splatí všechny peněžité vklady. Zákon totiž ukládá, aby jediný zakladatel splatil v plné výši základní kapitál společnosti před jejím zápisem do OR.⁵³ Protože však spojení obchodních podílů může nastat nepředvídaně, určuje zákon pro splnění této povinnosti přiměřenou lhůtu a současně stanovuje za její nedodržení přísnou sankci. Z dikce zákona vyplývá, že pokud společník neučiní ve stanovené lhůtě žádné zákonem předvídané opatření, je soud povinen zrušit společnost s likvidací i bez návrhu. J. Pokorná⁵⁴ se domnívá, že je nutno postupovat dle § 68 odst. 7 ObchZ a připustit možnost splnění povinnosti v dodatečné lhůtě stanovené soudem, kdy teprve po jejím marném uplynutí může soud společnost zrušit. Opačný názor zastává K. Eliáš⁵⁵, dle něhož nelze tuto dodatečnou lhůtu stanovit. Tato předvídaná situace může nastat v důsledku všech právních skutečností, které umožňují ukončení účasti společníka ve společnosti za jejího trvání, např. při úmrtí druhého společníka, jehož je jediný společník dědicem. Je možné i jiné východisko, např. převod obchodního podílu bez jeho rozdělení, čímž se povinnosti sice zbaví konkrétní společník, avšak povinnost splatit veškeré vklady stihá nabyvatele podílu v původní lhůtě tří měsíců od spojení všech podílů v rukou jednoho společníka, nikoli od okamžiku, kdy on sám obchodní podíl nabyl.⁵⁶

c) Důvody zrušení ve společenské smlouvě

Ust. § 151 ObchZ je speciálním ustanovením, jež rozšiřuje výčet skutečností, které vedou ke zrušení společnosti uvedený v obecném § 68. Tento výčet má zvláštní povahu, protože zahrnuje ve skutečnosti jenom odkaz na společenskou smlouvu. Písmeno a) odkazuje na § 152 ObchZ, jež umožňuje společníkům určit důvody a stanovit podmínky, při jejichž splnění se mohou domáhat zrušení

⁵³ Ust. § 111 odst. 2 ObchZ.

⁵⁴ Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. Díl. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 562.

⁵⁵ Eliáš, K.; Dvořák, T. Obchodní zákoník. Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1990, Linde Praha, 2006, str. 299.

⁵⁶ Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, str. 405.

společnosti. O jaké důvody a podmínky se bude jednat, záleží na jejich dohodě. Společníci zde mají možnost přiblížit úpravu společnosti s ručením omezeným veřejné obchodní společnosti a posílit osobní prvky v konstrukci společnosti. Mohou např. stanovit, že se společnost zrušuje, pokud zemře společník, na jehož osobní dovednosti je naplňování účelu společnosti vázáno nebo v případě, kdy jeden ze společníků podstatným způsobem porušuje své povinnosti. Soud bude zkoumat, zda jsou tyto podmínky obsažené ve společenské smlouvě splněny. Písmeno b) umožňuje stanovit ve společenské smlouvě jiné důvody zrušení společnosti, k nimž není potřeba rozhodnutí soudu. Okruh důvodů není nijak omezen, neměly by však být stejně jako ve výše uvedeném případě v rozporu s kogentními ustanoveními právních předpisů, obcházet je, rovněž být v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, popřípadě dobrými mravy, a měly by být formulovány dostatečně určitě a srozumitelně.⁵⁷ Úprava ve společenské smlouvě by měla zabránit návrhům vzešlým jen z dílčích osobních zájmů některého ze společníků a vyloučit, aby mohlo tímto způsobem dojít k destabilizaci společnosti. Této možnosti by mohlo být využíváno v případě dvoučlenných společností, kde mají společníci rovný počet hlasů a v nichž je tímto prakticky vyloučeno rozhodování o osudech společnosti hlasováním. Případy, kdy společnost využije možnosti upravené v písm. b) nejsou v praxi příliš časté.⁵⁸

d) Zákaz nabývání obchodního podílu ovládající obchodní společnosti

Zákoník v ust. § 120b odst. 1 ObchZ zakazuje, aby ovládaná osoba jakékoli právní formy nabyla smluvně obchodní podíl společnosti s ručením omezeným, která ji ovládá. Zákon předpokládá výjimku pro situaci, kdy je ovládaná osoba sukcesorem toho, kdo obchodní podíl již vlastnil. Na základě odkazů se zde přiměřeně použijí mj. ust. § 161b odst. 3 a 4 ObchZ, jak je o nich pojednáno dále. Z odkazu na § 161g odst. 2 ObchZ plyne, že, nezcizí-li ovládaná osoba obchodní podíl ovládající společnosti v zákonem stanovené lhůtě, může ji soud

⁵⁷ S ohledem na ust. § 265 ObchZ a § 2 odst. 3, § 3 odst. 1, §37, 39 ObčZ.

⁵⁸ Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, str. 495.

zrušit a nařídit její likvidaci. Jde o lhůtu 3 let stanovenou v § 161b odst. 3 ObchZ.⁵⁹

e) Nefunkční orgán společnosti

Na základě odkazů⁶⁰ může soud společnost s ručením omezeným zrušit a nařídit její likvidaci, jsou-li splněny podmínky obsažené v ust. § 194 odst. 2 ObchZ. Tzn., že tak může učinit, jestliže jednatel nebo člen dozorčí rady zemře, odstoupí z funkce, je odvolán nebo jinak skončí jeho funkční období a příslušný orgán do tří měsíců nezvolí nového člena a současně statutární orgán nebo dozorčí rada není z tohoto důvodu schopen či schopna plnit své funkce a nebude podán návrh na jmenování jednatele nebo člena dozorčí rady podle § 194 odst. 2 ObchZ.

2.2.2 Akciová společnost

Kromě výše uvedených obecných důvodů může soud zrušit i bez návrhu akciovou společnost na základě právních skutečností obsažených v právní úpravě této formy obchodní společnosti, a to v níže stanovených případech.

a) Povinnost zcizit vlastní akcie či zatímní listy nabyté v souladu se zákonem

Zákon⁶¹ určuje akciové společnosti lhůtu pro to, aby zcizila vlastní akcie nabyté bezúplatně a zatímní listy nabyté v režimu § 161b odst. 2 ObchZ. Ust. § 161 b odst. 4 ObchZ pak upravuje důsledky nedodržení lhůt stanovených v § 161 b odst. 3 a v § 161a ObchZ pro zcizení vlastních akcií a zatímních listů, jimiž je povinnost bez zbytečného odkladu snížit o jejich jmenovitou hodnotu základní kapitál. Z formulace ust. § 161b odst. 4 lze usoudit, že po marném uplynutí stanovených lhůt je společnost povinna svolat mimořádnou valnou hromadu, která bude mít na pořadu jednání rozhodnutí o snížení základního kapitálu o částku odpovídající jmenovité hodnotě akcií nebo zatímních listů,

⁵⁹ Dědič, J., Skálová, J. Nabývání a zastavování vlastních podílů a podílů na mateřské společnosti. Obchodněprávní revue, 2010, č. 3, str. 70.

⁶⁰ Ust. § 135 odst. 2 a § 138 odst. 2 ObchZ.

⁶¹ Ust. § 161b odst. 3 ObchZ.

kteře nebyly zcizeny. Společnost, která vykáže v rozvaze vlastní akcie nebo zatímní listy, je povinna sledovat výši vlastního kapitálu ve vztahu k výši základního kapitálu, k níž byla připočtena jmenovitá hodnota upsaných akcií v procesu zvyšování základního kapitálu, pokud zvýšení ještě nebylo zapsáno do OR, a k výši povinně vytvářených rezervních fondů. Pokud hodnota vlastního kapitálu klesne pod součet základního kapitálu i s připočtením jeho dosud nezapsaného zvýšení a povinně vytvářených rezervních fondů, je společnost rovněž povinna bez zbytečného odkladu snížit základní kapitál.⁶² Společnost i zde použije ke snížení vlastní akcie a zatímní listy, které má ve svém majetku, základní kapitál však musí snížit nejméně o zjištěný rozdíl uvedených účetních položek. Pokud před rozhodnutím valné hromady odpadne důvod snížení základního kapitálu, není již nutné jej snižovat.⁶³ Pokud společnost nesplní povinnost snížit základní kapitál ani v jednom z výše uvedených případů, vystavuje se nebezpečí, že ji soud i bez návrhu zruší a nařídí její likvidaci.

b) Nabývání vlastních akcií či zatímních listů v rozporu se zákonem

Dle ust. § 161c odst. 1 ObchZ je při nedodržení zákonných podmínek pro nabývání vlastních akcií či zatímních listů právní úkon, jímž společnost tyto nabude, považován za platný, ledaže druhá strana nebyla v dobré víře. Pokud tedy ten, od koho společnost akcie či zatímní listy nabyla, nevěděl a nemohl vědět, že společnost při nabývání vlastních akcií či zatímních listů jedná v rozporu se zákonnými zákazy, neuplatní se ust. § 39 ObčZ o neplatnosti právního úkonu. Úprava chrání právní jistotu smluvních partnerů společnosti, neboť se zejména podmínky upravené v § 161a odst. 1 ObchZ týkají vnitřních procesů společnosti a její hospodářské situace, o níž třetí osoby nejsou zpravidla informovány. Zákoník však neponechává porušování pravidel při nabývání vlastních akcií a zatímních listů bez sankce a v ust. § 161c odst. 2 ObchZ stanovuje společnosti povinnost tyto akcie nebo zatímní listy zcizit. Na rozdíl

⁶² Ust. § 161b odst. 4 věta druhá ObchZ.

⁶³ Štenglová, I.; Pliva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, str. 539.

od zcizení akcií nabytých v souladu se zákonem, zkracuje lhůtu pro zcizení akcií v těchto případech na jeden rok ode dne, kdy je společnost nabyta. Pro případ, že nedojde ke zcizení, je založena povinnost společnosti snížit o jejich jmenovitou hodnotu základní kapitál. Pro postup snížení se uplatní ust. § 213 odst. 1 a 2 ObchZ tak, že společnost použije ke snížení základního kapitálu vlastní akcie nebo zatímní listy ve svém majetku. Pokud v zákonem stanovené lhůtě společnost žádnou z výše uvedených povinností nesplní, může ji soud i bez návrhu zrušit a nařídit její likvidaci.

c) Nabývání akcií či zatímních listů ovládající osoby

Obchodní zákoník v § 161g odst. 2 stanovuje sankci za nezákonné jednání při nabývání akcií nebo zatímních listů ovládající společnosti. Nezcizí-li ovládaná osoba akcie nebo zatímní listy ovládající osoby v zákonem stanovené lhůtě, hrozí jí možnost zrušení soudem. Jde o lhůtu 18 měsíců uvedenou v § 161a odst. 2 ObchZ, pokud by ovládaná společnost nabyla akcie ovládající společnosti za účelem odvrácení značné škody, jež hrozila ovládající společnosti, a o lhůtu 12 měsíců uvedenou v § 161a odst. 3 ObchZ, nabývala-li ovládaná společnost akcie ovládající společnosti za účelem jejich prodeje zaměstnancům. Dále jde o lhůtu uvedenou v § 161b odst. 3 ObchZ pokud by ovládaná společnost nabyla akcie nebo zatímní listy ovládající společnosti v případech vyjmenovaných v § 161b odst. 2, 3 ObchZ. Není však stanovena žádná lhůta pro zcizení akcií nabytých na základě souhlasu valné hromady ovládající společnosti podle § 161a odst. 1 ObchZ.⁶⁴

d) Nefunkční orgán společnosti

Jestliže člen představenstva nebo dozorčí rady zemře, odstoupí z funkce, je odvolán nebo jinak skončí jeho funkční období a příslušný orgán do tří měsíců nezvolí nového člena a současně představenstvo nebo dozorčí rada není z tohoto důvodu schopna plnit své funkce a nebude podán návrh na jmenování člena představenstva nebo dozorčí rady podle ust. § 194 odst. 2 ObchZ,

⁶⁴ Dědič, J., Skálová, J. Nabývání a zastavování vlastních podílů a podílů na mateřské společnosti. Obchodněprávní revue, 2010, č. 3, str. 69.

předvídá zákon náhradní řešení, kdy chybějící členy představenstva nebo dozorčí rady může jmenovat soud na návrh osoby, která osvědčí právní zájem. Alternativou k tomuto řešení je rozhodnutí soudu o zrušení společnosti a její likvidaci, pokud nebyla navržena žádná osoba do orgánu společnosti.

2.2.3 Evropská společnost

Evropská společnost je nadnárodní formou kapitálové společnosti, která je nejvhodnější formou z hlediska financování i řízení společnosti provozující podnikání v měřítku Společenství. Svou formou se evropská společnost blíží akciové společnosti. O zrušení evropské společnosti pojednává ustanovení čl. 63 NoSE, které určuje, že ve věcech zrušení a likvidace se evropská společnost řídí právními předpisy, které by se vztahovaly na akciovou společnost založenou podle práva členského státu, ve kterém se nachází její sídlo, včetně ustanovení o rozhodování valné hromady. Na evropskou společnost se sídlem v ČR se proto v plném rozsahu použijí ustanovení obchodního zákoníku. Zvláštní důvody pro zrušení evropské společnosti z rozhodnutí soudu vyplývají ze zákona č. 627/2004 Sb.

Evropská společnost zapsaná do OR na území ČR musí mít v místě svého zapsaného sídla svou hlavní správu. Jestliže tomu tak není, vyzve ji soud, u něhož je zapsána v OR, i bez návrhu ke zjednání nápravy. Neučiní-li opatření uložené soudem podle čl. 64 odst. 1 NoSE v přiměřené lhůtě, kterou jí k tomu určí, soud ji svým rozhodnutím i bez návrhu zruší a jmenuje likvidátora.

Evropská společnost může být dle ust. § 6 ZoSE zrušena soudem s likvidací i bez návrhu tehdy, jestliže se stanovy společnosti dostaly do rozporu se smlouvou o zapojení zaměstnanců a představenstvo nebo správní rada nezjednájí nápravu bez zbytečného odkladu poté, kdy se o tomto kterýkoliv člen představenstva nebo správní rady dozví.

2.3 Důvody zrušení společnosti ve zvláštních předpisech

Důvody zrušení kapitálových obchodních společností jsou upraveny i v jiných zvláštních předpisech. Např. na základě zákona o penzijním připojištění je pro penzijní fond dalším důvodem zrušení společnosti nad rámec stanovený v obchodním zákoníku, odňala-li mu ČNB povolení ke vzniku, což odpovídá v podstatě důvodu pozbytí podnikatelského oprávnění, a to protože zakladatelé v žádosti o povolení vědomě uvedli nesprávné údaje rozhodné pro udělení povolení, nebo pokud by další pokračování činnosti penzijního fondu ohrožovalo nároky účastníků proto, že penzijní fond závažným způsobem porušuje povinnosti stanovené zákonem, statutem nebo penzijním plánem, anebo jestliže penzijní fond neuzavře do jednoho měsíce ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, jímž ČNB rozhodlo o změně depozitáře, novou depozitářskou smlouvu.

Podle zákona o kolektivním investování se zrušuje s likvidací investiční společnost nebo investiční fond, kterému ČNB odňala povolení a až do výmazu z OR se považuje za investiční fond. Podmínky, za jakých může ČNB odejmout povolení, jsou upraveny v ust. § 114 KollInv. Odejmout povolení může ČNB např., jestliže investiční fond nemá po dobu delší než 3 měsíce depozitáře.

2.3.1 Zrušení společnosti jako trestní sankce

Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, účinný od 1. 1. 2012, nově zavádí do českého právního řádu institut trestní odpovědnosti právnických osob, kdy upravuje její podmínky, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit a postup v řízení proti právnickým osobám. Účel zákona není v zákoně výslovně upraven, lze jej však vyčíst zejména z důvodové zprávy, která poukazuje na skutečnost, že právnické osoby vystupují velmi často jako instituce, prostřednictvím nichž je stále častěji páchána velmi závažná trestná činnost, neboť rozvoj složité struktury společnosti a její ekonomiky poskytuje mnohem více příležitostí než v minulosti k páchání společensky škodlivé, svou povahou čistě kriminální činnosti.⁶⁵ Postih fyzických osob jednajících

⁶⁵ Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) - 285/0 Vládní návrh zákona trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

za právnické osoby se v této situaci ukazuje jako nedostatečně účinný, neboť se ve složité struktuře právnických osob nemusí podařit zjistit individuálně odpovědnou osobu. Je-li pak už některá fyzická osoba odsouzena, neplní její postih z hlediska další tr. činnosti páchané v rámci právnické osoby dostatečně zastráovací a preventivní funkci, poněvadž se nedotkne vlastní činnosti právnické osoby, jejích materiálních zdrojů a personálních předpokladů pro pokračování v kriminální činnosti; navíc zákon umožňuje postihovat i ta jednání, u nichž se v současnosti dařilo fyzickým osobám vyhnout tr. odpovědnosti s odvoláním, že rozhodoval kolektivní orgán právnické osoby.⁶⁶ Z ust. § 7 ZTOPO lze usoudit, že zákon postihuje zejména oblast legalizace výnosu z tr. činnosti, korupce, poškozování životního prostředí, organizovaného zločinu, obchodu s lidmi a sexuálního vykořisťování dětí, ochrany finančních zájmu EU, počítačové kriminality, padělání peněžních prostředků, a v neposlední řadě pak daňové trestné činy, což by mělo vést k řádnému plnění daňových povinností.

Trest zrušení právnické osoby upravený v ust. § 16 ZTOPO je nepřísnejším druhem trestu, který lze uložit trestně odpovědné právnické osobě. Uložení tohoto trestu přichází zejména v úvahu tam, kde se právnická osoba svou podstatou začlenila do organizovaného zločinu a tvořila jeden z významných článků organizace.⁶⁷ Odborná literatura pak upřesňuje, že v praxi bude tento trest ukládán zejména v případech zločineckých organizací založených např. za účelem legalizace výnosů z trestné činnosti, výroby a distribuce omamných a psychotropních látek apod., u nichž jiné opatření než zrušení fakticky nepřichází v úvahu.⁶⁸ Právní mocí odsuzujícího rozhodnutí, kterým byl uložen tento trest, ze zákona vstupuje odsouzená právnická osoba do likvidace.⁶⁹ Ke vstupu společnosti do likvidace tedy dochází ex lege, aniž by se vyžadoval nějaký další úkon soudu či likvidátora.

⁶⁶ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. Vydání. Praha C.H. Beck, 2012, str.48.

⁶⁷ Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) - 285/0 Vládní návrh zákona trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

⁶⁸ Fenyk, J. Smejkal, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Praha : Wolters kluwer ČR, 2012, str. 72.

⁶⁹ Ust. § 16 odst. 4 ZTOPO.

S ohledem na tento likvidační charakter trestu zákon stanoví řadu omezujících podmínek pro jeho uložení. Pokud jde o otázku sídla právnické osoby, nelze uložit trest zahraniční právnické osobě, a to ani tehdy, má-li tu svůj podnik, organizační složku, majetek nebo zde vykonává svou činnost. Soud může uložit trest zrušení právnické osobě se sídlem v České republice, pokud její činnost spočívala zcela nebo převážně v páchání trestného činu nebo trestných činů. Činnost trestně odpovědné právnické osoby, které má být uložen trest zrušení, tedy spočívá buď zcela v páchání trestné činnosti, kdy se v tomto případě právnická osoba vůbec nezabývá legální činností, ale výlučně aktivitami zakládajícími její trestní odpovědnost i trestní odpovědnost jednajících fyzických osob; nebo převážně v páchání trestného činu nebo trestných činů. Z pojmu převážně lze dovozovat, že to musí být nadpoloviční většina činnosti dané právnické osoby, sporné však může být podle jakého kritéria dovozovat tuto většinu.⁷⁰ Tento trest nelze uložit, vylučuje-li to povaha právnické osoby, aniž by zákon blíže konkretizoval okruh těchto právnických osob. Budou to zejména právnické osoby zřízené zákonem, u nichž přichází v úvahu jejich zrušení zase jen zákonem, např. ČNB či VZP, dále právnické osoby monopolně zajišťující určité strategické dodávky zboží a služeb, státní fondy atd.⁷¹ Tento okruh právnických osob je zatím obtížné spolehlivě vymezit.

V případě právnických osob vyjmenovaných v ust. § 16 odst. 2 a 3 ZTOPO se vyžaduje předchozí vyjádření ČNB u těch právnických osob, nad nimiž tato banka vykonává dohled⁷² nebo jiné příslušné instituce, orgánu státní správy, k možnostem a důsledkům uložení tohoto trestu. Mělo by obsahovat zmínku o tom, jaké mohou být důsledky tohoto trestu. Soud rozhodující o zrušení je povinen k tomuto vyjádření přihlídnout, byť je nemusí respektovat, což by mělo nastat spíše výjimečně. Jde totiž o takové právnické osoby, jejichž zrušení se může negativně dotknout celé řady jiných právnických nebo fyzických osob, např. klientů, investorů a mohlo by tím dojít i k negativnímu dopadu na příslušný peněžní trh, pojišťovací trh atd.

⁷⁰ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. Vydání. Praha C.H. Beck, 2012 ISBN 978-80-7400-116-1, str. 351.

⁷¹ Fenyk, J. Smejkal, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Praha : Wolters kluwer ČR, 2012, str. 71.

⁷² Ust. § 44 zák. 6/1993 Sb.

Další podrobnosti o provedení likvidace, o jmenování likvidátora vyplývají jednak z ust § 38 ZTOPO o výkonu trestu zrušení právnické osoby, jednak z příslušných ustanovení toho „mimotrestního“ právního předpisu, jímž se likvidace odsouzené právnické osoby řídí, tedy v případě kapitálových obchodních společností se bude postupovat podle obchodního zákoníku.

Právě z hlediska nucených likvidací by mohl zákon pomoci zamezit velkému počtu nefunkčních společností, o nichž je pojednáno výše, a pomoci tak i rejstříkovým soudům, které by jinak musely samy uplatnit prostředky sloužící k tomu, aby byla společnost zrušena a vymazána z OR.

2.4 Revokační rozhodnutí

Zákon č. 370/2000 Sb., s účinností od 1. 1. 2001 připustil, aby za stanovených podmínek došlo ke zrušení rozhodnutí o zrušení společnosti. Tento způsob ukončení likvidace je však možný jen tehdy, pokud byla společnost zrušena dobrovolně rozhodnutím svých společníků nebo příslušného orgánu společnosti. Hranice možnosti rozhodnout o zrušení rozhodnutí o zrušení společnosti je dána počátkem rozdělování likvidačního zůstatku. V případě jmenování likvidátora soudem z důvodu, že jej bez zbytečného odkladu nejmenoval příslušný orgán společnosti poté, co dřívější likvidátor zemřel, byl odvolán, vzdal se funkce, anebo ji nemůže vykonávat, nebo jmenoval soud likvidátora namísto jím odvolaného likvidátora, anebo jmenoval likvidátora ze seznamu insolvenčních správců, nemohou společníci ani příslušný orgán společnosti rozhodnout o tom, že zruší rozhodnutí o zrušení společnosti a jejím vstupu do likvidace. V těchto případech může rozhodnutí o zrušení společnosti a jejím vstupu do likvidace zrušit pouze soud. Předpokladem rozhodnutí je návrh společníků nebo příslušného orgánu společnosti. Dle mého názoru je třeba příslušným orgánem rozumět orgán statutární, neboť jen ten je oprávněn jednat jménem společnosti, na čemž by nic neměla měnit ani skutečnost, že podání návrhu by mělo předcházet rozhodnutí valné hromady. Zde se však různí názory odborníků, kdy shodný právní názor vyjadřuje I. Pelikánová a nesdílí stanovisko v Komentáři J. Dědiče a kol., dle kterého by návrh soudu měla podávat valná

hromada.⁷³ Pokud jde o společnost s ručením omezeným, nepředvídá zákon rozhodování valné hromady o zrušení rozhodnutí o zrušení společnosti. Mělo by se vycházet z toho, že ten, kdo může společnost zrušit, může také zrušit rozhodnutí o jejím zrušení. Je-li to tedy jenom dohoda všech společníků ve smyslu ust. § 152 ObchZ, bude stejná dohoda nezbytná ke zrušení takového rozhodnutí. Má-li o zrušení rozhodovat valná hromada, bude totéž platit pro zrušení takového rozhodnutí valné hromady, i když to zákon výslovně neříká.

I. Štenglová⁷⁴ poukazuje na skutečnost, že zákon neodkazuje na případ, kdy likvidátora jmenuje soud, který sám rozhodl o zrušení společnosti, neboť v případech, kdy rozhodl o zrušení společnosti soud, nelze toto rozhodnutí zvrátit jinak než s použitím opravných prostředků proti takovému rozhodnutí. Z hlediska této skutečnosti je třeba poukázat na usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 7 Cmo 461/2008-20, dle něhož může soud zrušit vlastní předchozí rozhodnutí, kterým zrušil s likvidací obchodní společnost.⁷⁵ Tím, že je umožněno soudu zrušit vlastní předchozí rozhodnutí, došlo ke zrovnoprávnění obou forem zrušení společností, tedy zrušení nuceného a zrušení dobrovolného. Vrchní soud k tomu uvedl, že je třeba pečlivě zkoumat, zda jsou jinak splněny podmínky pro zrušení rozhodnutí o zrušení společnosti, tj. zda by takovým rozhodnutím nedošlo k zásahu do práv společníků nebo třetích osob a zda jsou splněny zákonné předpoklady pro další podnikatelskou činnost společnosti.

Přednost před obnovením činnosti společnosti má ochrana práv třetích osob a společníků. Soud nesmí zrušit rozhodnutí o zrušení společnosti a jejím vstupu do likvidace, jestliže by tím došlo k zásahu do práv a právem chráněných zájmů třetích osob.⁷⁶ Revokační rozhodnutí by mělo mít formu totožnou s původním rozhodnutím o zrušení společnosti a jejím vstupu do likvidace, důsledkem jehož účinnosti je, že končí funkce likvidátora, obnovuje se činnost původních statutárních orgánů společnosti ve vnějších vztazích a společnost může opět vykonávat podnikatelskou

⁷³ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, II. Díl, Praha : ASPI, 2004, str. 253.

⁷⁴ Štenglová, I.; Pliva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 12. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str.274.

⁷⁵ Dostupnost dne 20.6.2012, zdroj:
<http://www.nnkp.cz/clanky-vyznamne-rozhodnuti-vrchniho-soudu-v-praze.html>.

⁷⁶ Ust. § 68 odst. 8 ObchZ.

činnost. Odst. 9 § 68 ObchZ pak upravuje účetní důsledky revokace původního rozhodnutí.

V ust. § 170 NOZ je obecně umožněno, aby ten, kdo rozhodl o zrušení právnické osoby s likvidací, toto rozhodnutí změnil, dokud ještě nedošlo k naplnění účelu likvidace.

3 Likvidátor

Ústřední osobou při zrušení společnosti s likvidací je likvidátor. Jmenováním přechází na likvidátora působnost statutárního orgánu jednat jménem společnosti. V případě, že doposud nepřešla působnost statutárního orgánu na likvidátora, vyplývá ze skutečnosti, že společnost byla zrušena, že statutární orgán dále nerealizuje právní úkony směřující k naplňování běžného účelu společnosti, ale musí respektovat skutečnost zrušení a vykonávat pouze ty úkony, které nejsou s účinky zrušení v rozporu. Jestliže je v průběhu likvidace likvidátor odvolán, vzdá se funkce nebo jeho funkce zanikne jinak, obnovuje se až do zápisu nového likvidátora do OR jednatelské oprávnění statutárního orgánu v takovém rozsahu, v jakém je měl po vstupu společnosti do likvidace.⁷⁷ Toto má význam zejména v případech, kdy dojde k ukončení činnosti likvidátora jinak než odvoláním, např. likvidátor zemře nebo odstoupí ze své funkce, neboť do jmenování nového likvidátora soudem by společnost neměla orgán statutární, byť s limitovanou jednatelskou působností. Do přechodu působnosti statutárního orgánu na nového likvidátora je i statutární orgán omezen přímo zákonem tak, že může vykonávat jenom úkony směřující k provedení likvidace. J. Dědič⁷⁸ v této souvislosti uvádí, že je v této době statutární orgán ex lege likvidátorem a jeho působnost je tudíž vymezena § 72 an. ObchZ.

3.1 Právní postavení likvidátora

Dle J. Pokorné⁷⁹ je v případě ustanovení likvidátora soudem založen jeho vztah ke společnosti soudním rozhodnutím. Pro právní postavení likvidátora ve vztahu k společnosti je rozhodující jeho označení za orgán společnosti, který přistupuje ke stávajícím obligatorním orgánům společnosti - valné hromadě, statutárnímu orgánu a dozorčí radě (u akciové společnosti, případně je-li zřízena u společnosti s ručením

⁷⁷ Štenglová, I.: Přehled judikatury ve věcech obchodních společností, Praha : ASPI Publishing s.r.o., 2002, str. 27, judikát Nejvyššího soudu ze dne 11.3.1998, sp. zn. 1 Odon 69/97.

⁷⁸ Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Polygon, 2002, str. 555.

⁷⁹ Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. Díl. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 402.

omezeným). Vzhledem k tomu, že společnost již nevykonává pravidelnou podnikatelskou nebo jinou činnost, ale prochází speciálním procesem likvidace, nelze likvidátora chápat jako běžný statutární orgán společnosti. Judikát Nejvyššího soudu⁸⁰ pak označuje likvidátora za orgán společnosti sui generis, na kterého se vztahuje ust. § 66 odst. 1 ObchZ. Jmenováním likvidátora se suspenduje právo statutárního orgánu jednat jménem společnosti ve prospěch likvidátora.⁸¹ Na likvidátora působnost statutárního orgánu nepřechází v celém rozsahu, ale pouze v takovém, v jakém je to potřebné pro provádění likvidace. Vstup společnosti do likvidace neznamena zánik výkonu funkce osoby, která je statutárním orgánem nebo jeho členem, nýbrž pouze dělbu jeho působnosti mezi něj a likvidátora. Statutární orgán vykonává svou působnost jen v takovém rozsahu, v jakém nepřešla na likvidátora. Vzniká zde tedy otázka, v jakých záležitostech může statutární orgán nadále vykonávat svou působnost. Dle mého názoru se bude jednat o vnitřní záležitosti společnosti, ovšem jen v mezích zbývající právní subjektivity zrušené společnosti.⁸² Také jiný komentář⁸³ uvádí, že statutární orgány společnosti neukončují v souvislosti se jmenováním likvidátora svou činnost, protože působnost likvidátora je omezena věcně jen na ty úkony směřující k likvidaci a nezahrnuje zejména záležitosti týkající se vnitřních poměrů společnosti. Nejvyšší soud ČR⁸⁴ se zabýval případem, kdy akcionář dosahující kvalifikované menšiny chtěl využít svého práva ke svolání valné hromady s cílem získat informace potřebné k závěru, zda je likvidace prováděna řádně a zda nejsou důvody odůvodňující podání návrhu na odvolání likvidátora soudem pro porušování jeho povinností. Dle soudu je nutno tento postup odmítnout, jelikož na základě výkladu dospěl k závěru,

⁸⁰ Štenglová, I.: Přehled judikatury ve věcech obchodních společností, Praha : ASPI Publishing s.r.o., 2002, str. 27, judikát Nejvyššího soudu ze dne 11.3.1998, sp. zn. 1 Odo 69/97.

⁸¹ Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, str. 293.

⁸² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 5. 2009, sp. zn. 7 Cmo 471/2008 k tomu uvádí: "*Jednateli tedy ani vstupem do likvidace ani jmenováním likvidátora jeho funkce nezaniká, toliko je výrazně zúžen okruh úkonů, k nimž je oprávněn (zůstávají mu především tzv. vnitřní úkony). Nelze tedy dovodit, že by po dobu likvidace funkce jednatele neměla být obsazena, na druhou stranu k provedení likvidace osoba jednatele není nezbytně nutná.*"

⁸³ Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. Díl. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 396.

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1138/2005 ze dne 31. 10. 2007.

že mimořádnou valnou hromadu lze svolat pouze pro projednání záležitostí patřících do působnosti valné hromady, což v daném případě splněno není.

Ve vztahu k akciové společnosti může valnou hromadu svolat i likvidátor, ovšem pouze tehdy, pokud je představenstvo pasivní, anebo kdyby byla důvodem zrušení společnosti neexistence orgánů společnosti.⁸⁵ Dle judikatury⁸⁶ likvidátor nenahrazuje statutární orgán společnosti, a proto i po vstupu společnosti do likvidace a jmenování likvidátora trvá např. povinnost akciové společnosti zvolit do tří měsíců poté, co zanikla funkce člena představenstva, nového člena. To platí i pro funkci členů dozorčí rady, jejíž kontrolní působnost není jmenováním likvidátora nijak omezena. Vztah likvidátora a dozorčí rady obchodní zákoník výslovně neupravuje. Na rozdíl od zásahu do působnosti statutárního orgánu se kontrolní působnost dozorčí rady jmenováním likvidátora nezužuje. Judikatura⁸⁷ k tomu uvádí, že právo na přezkoumání činnosti likvidátora a postup, kterým jej lze dosáhnout, vyplývá z ust. § 182 odst. 1 písm. b) a odst. 2 ObchZ umožňujících akcionáři domáhat se, aby dozorčí rada přezkoumala výkon působnosti představenstva společnosti. Výkladem uvedeného ustanovení lze totiž dovodit, že poté, co na likvidátora přejde působnost představenstva v rozsahu potřebném pro provádění likvidace, je v tomto rozsahu podroben i stejné kontrole, jako představenstvo společnosti. V případě soudem zrušené společnosti však bude podléhat likvidátor kontrole soudu, který jej do funkce jmenoval. Dozorčí rada by tak vzhledem k výše uvedenému mohla iniciovat u soudu na základě svých zjištění jeho odvolání.

Nový občanský zákoník pak stanoví, že po vstupu společnosti do likvidace za ni nesmí nikdo právně jednat mimo rozsah stanovený v ust. § 196 NOZ, jež upravuje činnost likvidátora, od okamžiku, kdy se o jejím vstupu do likvidace dozvěděl nebo kdy se o něm dozvědět měl a mohl.⁸⁸

Funkce likvidátora směřuje jednak navenek a jednak dovnitř společnosti. Vnější funkce spočívá v oprávnění likvidátora jednat jménem společnosti. Vnitřní funkce směřující k řízení činnosti dovnitř společnosti. Pokud by statutární orgán jednal v době,

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 9. 2003 sp. zn. 29 Odo 216/2003.

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.12.2005, sp. zn. 29 Odo 149/2005.

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.3.2010, sp. zn. 29 Cdo 2533/2008.

⁸⁸ Ust. § 188 NOZ.

kdy jeho působnost přešla na likvidátora, nebude toto jednání společnost zavazovat, neboť překročil svou působnost. Třetí osoby jsou však chráněny principem dobré víry v zápis v OR a byly by chráněny i tehdy, pokud by sice likvidátor jmenován byl, avšak tento údaj by nebyl zveřejněn v Obchodním věstníku. Statutární orgány by měly v praxi poskytovat likvidátorovi pomoc při plnění jednotlivých povinností, které v rámci likvidace má.

Společnost může mít i větší počet likvidátorů. Musí potom řešit situaci obdobnou kolektivnímu statutárnímu orgánu a stanovit, jakým způsobem jednájí likvidátoři ve vztazích s třetími osobami. Pokud není způsob jednání upraven, platí zákonné pravidlo, že k jednání ve všech věcech týkajících se likvidace je oprávněn každý z likvidátorů samostatně.⁸⁹ Utváření rozhodnutí ve vnitřní sféře společnosti není zákonem výslovně upraveno, ale bylo by možné použít analogicky pravidla pro jednání kolektivního statutárního nebo jiného orgánu.

3.2 Požadavky na funkci likvidátora

Likvidátorem může být jen fyzická osoba, nestanoví-li obchodní zákoník nebo zvláštní právní předpis jinak. Zvláštní předpis, který umožňuje jmenovat likvidátorem právnickou osobu, je zákon o bankách, podle jehož § 36 odst. 2 může být likvidátorem banky fyzická nebo právnická osoba, a dále zákon o insolvenčních správcích, dle něhož lze do seznamu insolvenčních správců zapsat i tam uvedené právnické osoby.

Soud může likvidátorem jmenovat i společníka. Jelikož společníkem může být i právnická osoba, může se tato stát likvidátorem společnosti. Obchodní zákoník neurčuje, jakým způsobem má být osoba vykonávající funkci likvidátora jménem právnické osoby určena, vzhledem k tomu, že určení této osoby bude třeba prokázat rejstříkovému soudu, případně osobám, se kterými bude jménem společnosti jednat, bude účelné písemné určení této osoby anebo alespoň vydání písemného osvědčení o jejím určení.⁹⁰ Vzhledem k tomu, že ani obchodní zákoník ani občanský zákoník nespojují se zánikem právnické osoby s právním nástupcem zánik závazků, a nestanoví-

⁸⁹ Ust. § 70 odst. 3 ObchZ.

⁹⁰ Dědič, J.; Štenglová, I.; Kříž, R.; Čech, P. Akciové společnosti. Praha : C.H.Beck, 2012, str. 577.

li tak ani ust. § 71 odst. 3 ObchZ, lze z obecných principů univerzální sukcese dovozovat, že zánikem právnické osoby s právním nástupcem funkce likvidátora nezaniká a výkon funkce likvidátora přechází na nástupnickou právnickou osobu. Je-li likvidátorem právnická osoba, je povinna určit fyzickou osobu, která bude jejím jménem vykonávat funkci likvidátora a jež se zapisuje do OR; neučiní-li tak do 10 dnů ode dne, kdy se rozhodnutí o jmenování likvidátora stane vykonatelným, bude funkci likvidátora vykonávat její statutární orgán, popřípadě členové. Tato osoba musí splňovat požadavky na funkci likvidátora, avšak dle názoru J. Pokorné⁹¹ nemusí jít nutně o společníka, člena právnické osoby nebo člena jejího orgánu.

Zákon sice žádné další požadavky výslovně nestanoví, lze však dovodit, že likvidátor musí splňovat tytéž podmínky způsobilosti k výkonu funkce jako statutární orgán. Argumentovat tu lze analogií, neboť jestliže na likvidátora přechází působnost statutárního orgánu, pak nutně musí splňovat tytéž podmínky jako statutární orgán, či jeho člen sám.⁹² U kapitálových společností je výklad požadavků založen ust. § 194 odst. 7 ObchZ. Další požadavky stanoví dle komentáře⁹³ ust. § 381 ObchZ, který sice hovoří o členech jiných orgánů společností, není zde však důvodu, proč by nedopadalo i na likvidátora, když ho zákon prohlašuje za orgán společnosti. Na základě výše uvedeného dovozují, že likvidátorem může být pouze fyzická osoba starší 18 let, plně způsobilá k právním úkonům, bezúhonná ve smyslu zákona o živnostenském podnikání, u níž není dána překážka provozování živnosti podle zákona o živnostenském podnikání, nevztahuje se na ni zákaz výkonu funkce dle § 381 ObchZ, není prokuristou společnosti a na základě ust. § 200 odst. 4 ObchZ není členem dozorčí rady, kde u společnosti s ručením omezeným je třeba tuto podmínku dovodit z ust. § 139 odst. 2 ObchZ.⁹⁴ Tyto podmínky musí splňovat každý likvidátor bez ohledu na to, kdo jej do funkce zvolil nebo jmenoval.

⁹¹ Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. Díl. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 400.

⁹² Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným. Praha : ASPI – Wolters Kluwer 2008, str. 64.

⁹³ Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. Díl. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 402.

⁹⁴ Shodný výčet též Dvořák, T. Akciová společnost a Evropská společnost. 2. Vydání. Praha : ASPI, 2009, str. 686, a Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Polygon, 2002, str. 692.

Na základě zákona č. 351/2011 Sb. může být do funkce likvidátora jmenována i osoba, která splňuje obecné a kvalifikační předpoklady pro zápis do seznamu insolvenčních správců a se svým ustanovením souhlasí.⁹⁵ Osoby mimo seznam insolvenčních správců by však měly být ustavovány pouze výjimečně v případech vytíženosti likvidátorů, kteří jsou zapsáni v seznamu insolvenčních správců. Je však potřeba, aby osoba likvidátora kromě obecných předpokladů, kterými jsou bezúhonnost a způsobilost k právním úkonům, měla též dostatečné kvalifikační předpoklady. Těmito předpoklady se míní především ekonomické či právní vzdělání, nikoliv povinnost mít složené zkoušky insolvenčního správce.⁹⁶

Případy, kdy je osoba likvidátora upravena speciálním zákonem, se převážně týkají podnikatelských subjektů kapitálového trhu. Podle ust. § 36 odst. 1 BankZ může pouze ČNB podat návrh na jmenování likvidátora a jeho odvolání. Likvidátorem banky nesmí být osoba, která měla nebo má zvláštní vztah k bance, ani osoba, která v posledních pěti letech byla nebo je auditorem banky, nebo se jakýmkoliv způsobem na auditu v bance podílela. Osobou mající zvláštní vztah k bance je dle ust. § 19 BankZ např. vedoucí zaměstnanec banky. Dle ust. § 93 KolInv v případech, kdy soud rozhodne o zrušení investiční společnosti nebo investičního fondu, jmenuje a odvolává likvidátora soud na návrh ČNB. Dle § 134 KolInv likvidátorem investiční společnosti nebo investičního fondu může být pouze osoba zapsaná do seznamu likvidátorů a nucených správců vedeného ČNB, jejíž zájmy navíc nejsou v rozporu se zájmy investorů nebo investiční společnosti či fondu, která není personálně nebo majetkově propojena s touto investiční společností nebo která se v posledních 3 letech nepodílela na auditu společnosti. Likvidátora penzijního fondu, pojišťovny nebo zajišťovny taktéž jmenuje ČNB ze seznamu likvidátorů, který vede. Podle ust. § 124 odst. 4 PojZ likvidátorem pojišťovny nesmí být osoba, která byla nebo je auditorem zrušované pojišťovny nebo zajišťovny nebo se jakýmkoliv způsobem na jejím auditu podílela, nebo osoba, která je nebo byla odpovědným pojistným matematikem nebo správcem, nebo k ní má nebo měla vztah, který by mohl být překážkou řádného výkonu funkce likvidátora.

⁹⁵ Ust. § 71 odst. 7 ObchZ.

⁹⁶ Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) – 310/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

Nový občanský zákoník upřesňuje požadavky na osobu likvidátora, které se dosud dovozovaly jen výkladem. Podle § 189 NOZ bude moci být likvidátorem jen osoba způsobilá být členem statutárního orgánu. Způsobilost být členem orgánu jakékoliv právnické osoby získají nově i osoby právnické, bude tedy vždy možné jmenovat likvidátorem i právnickou osobu, která splní podmínky pro to, aby mohla být členem statutárního orgánu. Podle § 190 NOZ, je-li k likvidaci právnické osoby povoláno několik likvidátorů, tvoří tito kolektivní orgán, na nějž se budou aplikovat ustanovení o orgánech právnické osoby obsažená v § 151 až 160 NOZ. Jak je uvedeno výše, ani současný obchodní zákoník nevyklučuje, aby soud jmenoval víc likvidátorů, avšak ti netvoří kolektivní orgán a nevyplývá-li ze jmenování nic jiného, má působnost jednat každý likvidátor.

3.3 Vznik funkce likvidátora

V případě nuceného zrušení společnosti s likvidací jmenuje likvidátora vždy soud.⁹⁷ To platí i tehdy, jestliže byla společnost zrušena v souvislosti s insolvenčním řízením. V případě dobrovolného zrušení jej jmenuje valná hromada, nestanoví-li zvláštní zákon, že likvidátora jmenuje soud nebo správní úřad, jak je pojednáno výše. Jestliže však není likvidátor jmenován bez zbytečného odkladu po vstupu společnosti do likvidace, jmenuje jej též soud.⁹⁸ Dále jmenuje soud likvidátora při současném soudním odvolání ustaveného likvidátora na návrh osoby, která na tom osvědčí právní zájem, pokud odvolává likvidátora, který porušuje své povinnosti, nebo jestliže nebyl společenskými orgány jmenován bez zbytečného odkladu nový likvidátor, poté, co původně jmenovaný přestal vykonávat funkci. Důvodem pro jmenování likvidátora soudem může být i neshoda společníků, kdo má likvidaci provést a jak si při ní má počínat. Zákonnou podmínkou pro jmenování likvidátora soudem však není to, že mezi společníky jsou rozpory, ale to, že společnost nejmenovala likvidátora bez zbytečného odkladu.⁹⁹ K řízení je příslušný krajský soud podle zapsaného sídla společnosti.

⁹⁷ Ust. § 71 odst. 2 ObchZ.

⁹⁸ Ust. § 71 odst. 1 ObchZ.

⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 29 Cdo 651/2010.

Soud může i bez jeho souhlasu jmenovat některého ze společníků nebo statutární orgán anebo člena statutárního orgánu zrušené společnosti.¹⁰⁰ Toto zákonné pravidlo pomáhá překlenout situace, kdy by se soudu patrně likvidátor obtížně hledal a současně umožňuje ustanovit osoby, které mají ke společnosti úzkou vazbu a jsou lépe informovány o její činnosti, než by byl likvidátor z okruhu osob mimo společnost. Ten se nemůže vzdát své funkce, resp. z ní odstoupit. Může však požádat soud o odvolání z funkce likvidátora, nelze-li po něm spravedlivě požadovat, aby ji vykonával. T. Dvořák¹⁰¹ považuje tuto konstrukci za protiústavní, neboť nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám. S tím, že lze na dané osobě spravedlivě požadovat, aby funkci likvidátora vykonávala, by se měl soud vypořádat v odůvodnění usnesení, jímž likvidátora jmenuje. Pokud je zde takový důvod již v okamžiku možného ustanovení likvidátora, soud by jej ustanovit neměl.¹⁰² Také P. Hampel¹⁰³ poukazuje na skutečnost, kdy v případě nucených likvidací likvidátoři z řad společníků, jednatelů či členů představenstva celý proces likvidace společnosti prodlužují od samého počátku už jen tím, že se svým jmenováním v drtivé většině případů nesouhlasí a tento nesouhlas projeví odvoláním proti příslušnému usnesení, kterým byli do funkce jmenováni; argumentují přitom zpravidla tím, že byli ve společnosti jen formálně, fakticky ji vedl jiný jednatel, nemají k dispozici doklady společnosti, a proto by se soudy neměly k jejich jmenování uchýlovat. Není žádných pochybností o tom, že proces jmenování likvidátora musí postihovat i aspekty vztahující se k jeho osobě, k jeho schopnostem, jakož i k formálním předpokladům tuto funkci vykonávat. Za výběr osoby likvidátora nese primární a nezpochybnitelnou odpovědnost soud, který nemůže, aniž by provedl

¹⁰⁰ Adamík, P.; Pilátová, J.; Richter, J. *Likvidace obchodní společnosti*. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008, str. 101, 102: „Zákon č. 370/2000 Sb. vyřešil problematiku jmenování likvidátora společnosti, jejíž majetek nedosahuje ani takové výše, aby pokryl náklady na odměnu likvidátora. Takové případy v praxi nastávaly zejména tehdy, kdy soudům vznikla ze zákona povinnost společnost zrušit s likvidací a jmenovat jejího likvidátora. Soudy však dříve tuto povinnost nemohly plnit, neboť nenašly osobu ochotnou bez přiměřené odměny funkci likvidátora vykonávat, popřípadě se jim sice podařilo likvidátora jmenovat, ten však v zápětí, po zjištění stavu majetku společnosti, odstoupil z funkce. Zákon vyšel z myšlenky, že není zásadně správné, aby náklady na likvidaci byly v takovém případě hrazeny z veřejných prostředků, a proto umožnil soudu jmenovat likvidátorem společnosti statutární orgán společnosti nebo jeho člena, tj. osoby, které přispěly k tomu, že se společnost dostala do situace, kdy musí být soudem zrušena i bez jejich souhlasu.

¹⁰¹ Dvořák, T. *Akciová společnost a Evropská společnost*. 2. Vydání. Praha : ASPI, 2009, str. 688.

¹⁰² Usnesení Vrchního soudu v Praze 7 Cmo 82/2004, Soudní rozhledy 5/2005.

¹⁰³ Hampel, P.: Činnost likvidátora jmenovaného soudem, Právní rádce 6/2006.

alespoň v minimální míře potřebné šetření ve vztahu k formálním předpokladům pro výkon jeho funkce, bez dalšího vybrat některého ze společníků společnosti v OR zapsaných.¹⁰⁴

S. Černá poukazuje ve svém odborném článku¹⁰⁵ na německé právní prostředí, které rozlišuje tzv. „gebohrene a gekohrene Liquidatoren“. Nejsou-li při zrušení německé společnosti s ručením omezeným jmenováni likvidátoři, stávají se okamžikem zrušení společnosti likvidátory její jednatelé (tzv. gebohrene). Namísto jmenování likvidátora soudem při nečinnosti příslušného orgánu zakotvuje německý zákon o společnosti s ručením omezeným „zákonnou automatiku“, podle níž se jednatelé stávají likvidátory, aniž by k tomu byl požadován jejich souhlas či rozhodnutí valné hromady. Jako „gekohrene Liquidatoren“ jsou označeni likvidátoři řádně ustanovení příslušným orgánem společnosti. Podobná úprava je obsažena i v novém občanském zákoníku, kdy soud sice již nebude moci jmenovat likvidátorem bez jeho souhlasu společníka právnické osoby, ale právě člena statutárního orgánu.¹⁰⁶

Zákonné ust. § 71 odst. 7 ObchZ dovoluje jmenovat likvidátora i v těch případech, kdy se soudu nepodaří získat osobu, která by s výkonem funkce likvidátora souhlasila nebo splňovala požadavky kladené na osobu likvidátora. Jmenovat likvidátora tímto způsobem lze v případě, kdy soud vyloučil možnost jmenovat některého ze společníků či členů statutárního orgánu. V praxi se k tomu řešení soud uchyluje tehdy, jsou-li tyto osoby nekontaktní, což zjistí např. tak, že jim nelze fakticky doručit usnesení o zahájení řízení o zrušení společnosti s likvidací a jmenování likvidátora, nebo nelze-li společníky zjistit a statutárnímu orgánu uplynulo funkční období.¹⁰⁷ Vzhledem k tomu, že pro zapsání osob do seznamu insolvenčních správců je třeba splnění určitých předpokladů, je tento vždy kvalifikován pro funkci likvidátora.

Rozhodla-li valná hromada o jmenování likvidátora za situace, kdy o něm rozhodovat nemohla, nastala z právního hlediska stejná situace, jako by valná hromada rozhodla o odvolání likvidátora jmenovaného soudem, což zákon nepřipouští

¹⁰⁴ Hampel, P. Pohled rejstříkových soudů na likvidace obchodních společností. Právní rádce č. 8/2003.

¹⁰⁵ Černá S.; K postavení likvidátora, Právní rádce č. 5/2011, str. 28.

¹⁰⁶ Ust. § 191 odst. 3 NOZ.

¹⁰⁷ Hampel, P.: Činnost likvidátora jmenovaného soudem, Právní rádce 6/2006.

a jmenovala likvidátora nového, takové rozhodnutí je rozhodnutím nicotným, které nemůže mít právní účinky ani pro vnitřní poměry společnosti.¹⁰⁸ Zápis likvidace do OR má pokud jde o přechod působnosti jednat jménem společnosti ze statutárního orgánu na likvidátora, deklaratorní účinky. Soud může v rozhodnutí určit, ke kterému dni likvidátora jmenuje. Jinak jeho funkce vzniká nejdříve právní mocí usnesení soudu. Do OR se zapisuje u likvidátorů jméno, bydliště nebo firma a sídlo likvidátora, popřípadě jméno a bydliště osoby, která bude vykonávat činnost likvidátora, je-li likvidátorem jmenovaná právnická osoba, a rodné číslo nebo identifikační číslo.

Vzhledem k tématu diplomové práce bych zde poukázala na rozhodnutí Vrchního soudu v Praze¹⁰⁹, jenž interpretoval ust. § 71 odst. 7 ObchZ tak, že jmenovat osobu ze seznamu insolvenčních správců lze až za situace, kdy zrušovaná společnost nemá žádné společníky či statutární orgán, popř. když tyto osoby nejsou schopné likvidaci provést. Dle soudu došlo k pochybení, jestliže byl jmenován likvidátor dle ust. § 71 odst. 7 ObchZ., přičemž ve společnosti je společník. Soud však nevzal v úvahu, že společnost byla rejstříkovým soudem vyzvána ke zjednání nápravy dle ust. § 29 odst. 6 ObchZ s upozorněním na možnost zrušení společnosti s likvidací, což neučinila. Ačkoliv se jedná o rozhodnutí soudu nižší instance a může se zdát bezvýznamné, mělo by dle mého názoru být v podobných případech vzato v úvahu, že jestliže společnost sama nezjedná nápravu v době, kdy k tomu byla vyzvána rejstříkovým soudem, lze předpokládat, že ani likvidace společnosti nebude v daném případě probíhat řádným způsobem.

V důsledku přijetí zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích pozbyli s účinností od 1. 1. 2010 bývalí konkurzní správci možnost vykonávat činnost insolvenčního správce. Pro insolvenční správce platí přísnější pravidla, kdy musí složit zkoušky a prokázat tak svou odbornost o právních, ale i daňových a účetních náležitostech. Náročné zkoušky odradily většinu konkurzních a insolvenčních správců a velká část z těch, kteří na ně přišli, neuspěla, čímž se zásadním způsobem snížil počet

¹⁰⁸ Dědič, J.; Štenglová, I.; Kříž, R.; Čech, P. Akciové společnosti. Praha : C.H.Beck, 2012, str. 579.

¹⁰⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27.4.2010 č.j. 14 Cmo 547/2009-15, poskytnuté likvidátorkou JUDr. Lucií Horčíčkovou.

osob, které mohou likvidace nařízené soudem vykonávat, jejichž počet činil 3700.¹¹⁰ Aktuálně je 430 osob zapsaných v seznamu insolvenčních správců.¹¹¹ Tento úbytek může způsobit obtíže rejstříkovým soudům, které spolupracovaly v mnoha případech s konkrétními likvidátory, kteří se soudu osvědčili a plnili řádně a včas své zákonné povinnosti. V jiných případech bylo insolvenčními správci jmenováno velké množství „nových osob“, které doposud neměly s likvidací žádné zkušenosti, což může mít vliv na průběh, rychlost a řádnost tohoto procesu.¹¹² Lze tedy říci, že v současné době je v České republice nedostatek kvalifikovaných insolvenčních správců, ačkoliv počet prohlášených likvidací neustále roste.

3.4 Oprávnění a povinnosti likvidátora

Působnost likvidátora je v obchodním zákoníku vymezena dvojitým způsobem, a to především generální klauzulí, která je dále doplněna jednotlivými dílčími, kasuisticky stanovenými povinnostmi. Úpravu jeho působnosti však nalezneme i v řadě speciálních předpisů, jak bude pojednáno dále.

V ust. § 72 ObchZ zákon stanoví, že likvidátor činí jménem společnosti jen úkony směřující k likvidaci společnosti. Při výkonu této působnosti plní závazky společnosti, uplatňuje pohledávky a přijímá plnění, zastupuje společnost před soudy a jinými orgány veřejné správy, uzavírá smíry a dohody o změně a zániku práv a závazků a vykonává práva společnosti a je oprávněn k jednání jménem společnosti ve věcech obchodního rejstříku. Výčet uvedený v tomto ustanovení má dvojí smysl, na jedné straně určuje rozsah jednatelského oprávnění likvidátora, na druhé straně vymezuje rámeček jeho povinností v rámci provádění likvidace. V případě, kdy je třeba učinit úkon výše neuvedený, měl by mít likvidátor oprávnění jej učinit, pokud je to zapotřebí k naplnění účelu likvidace. Nový občanský zákoník opouští kasuistický výčet toho, k jakým jednáním je likvidátor oprávněn a k jakým ne a obecně stanoví v ust. §

¹¹⁰ Článek Zkoušky 31.12. nekončí, správci je mohou absolvovat později, Konkursní noviny č. 19 ze dne 23.9.2009, zdroj dne 15.5.2012 na <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2152>.

¹¹¹ Seznam insolvenčních správců dle stavu k 10.11.2012 zdroj: <https://isir.justice.cz/InsSpravci/public/seznamFiltr.do>

¹¹² Článek Zkoušky 31.12. nekončí, správci je mohou absolvovat později, Konkursní noviny č. 19 ze dne 23.9.2009, zdroj dne 15.5.2012 na <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2152>.

196 odst. 1 NOZ, že činnost likvidátora může sledovat jen účel, jaký odpovídá povaze a cíli likvidace.

Likvidátor společnosti plní zejména tyto úkoly: zajišťuje optimální časový průběh likvidace, je garantem úsporného vynakládání věcných i finančních zdrojů, činí všechny kroky k dosažení co nejvyššího likvidačního zůstatku a zajišťuje všechny podklady k výmazu společnosti z OR. Likvidátor má k dispozici všechny možnosti, kterak uzavřít existující právní vztahy, a to splnění, odstoupení od smlouvy tam, kde je to přípustné, dohoda o zrušení závazku apod. Nové smlouvy může uzavírat jen v souvislosti s ukončením nevyřízených obchodů nebo slouží-li efektivnímu uzavření existujících vztahů, či umožňují maximálně šetrné a hospodárné využití majetku společnosti. Vzhledem k tomu, že likvidace může trvat delší dobu a likvidátorovi, i když jedná s péčí řádného hospodáře, se nedaří zpeněžit majetek společnosti, může likvidátor uzavírat nové smlouvy i za účelem využití či ochrany majetku např. smlouvu nájemní. Likvidátor je dále oprávněn činit i jiné právní úkony, jež jsou nutné k zachování hodnoty majetku. Jde zejména o právní úkony, jimiž se realizují práva společníka nebo člena družstva, je-li společnost společníkem jiné obchodní společnosti. Společnou omezující podmínkou je skutečnost, že tyto nově navazované vztahy slouží likvidaci a nepředstavují pokračování v běžném provozu podniku. Bylo judikováno, že absolutně neplatnou je i smlouva, kterou likvidátor společnosti zřídil věcné břemeno k nemovitosti, i když tím pouze realizoval společností dříve smluvně převzatý závazek.¹¹³

Likvidátor dále přebírá úlohu statutárního orgánu v pracovněprávních záležitostech. Je povinen dokončit běžné záležitosti v oblasti pracovněprávní, sociálního zabezpečení, nemocenského pojištění, veřejného zdravotního pojištění, mzdové, vypořádat odvody, daně a poplatky.¹¹⁴ Z práva a povinnosti likvidátora zastupovat společnost před soudy a jinými orgány vyplývá právo a povinnost likvidátora podepisovat jménem společnosti všechny výkazy, které se musejí předkládat státním orgánům.

¹¹³ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 9.1. 1996 sp. Zn. 35 Ca 338/1995, zdroj Barešová, E. Baudyš, O. Zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem. Komentář. Praha : C.H.Beck 1996, s. 263.

¹¹⁴ Kratochvílová, H. Zrušení firem. Likvidace a úpadek se vzory podání, Praha : C.H.Beck, 2002, str. 23.

Likvidátor je oprávněn podat za společnost žalobu na určení, zda je vlastníkem určitých věcí nebo majitelem jiných hodnot, neboť nelze vyloučit, že by na tom nemohl mít likvidátor naléhavý právní zájem, a není nutné, aby se jen domáhal zaplacení jejich finančního ekvivalentu.¹¹⁵ Aby mohl likvidátor návrh na rozdělení likvidačního zůstatku zpracovat, musí být postaveno najisto, kdo je společníkem likvidované společnosti. Spory o určení účasti v likvidované společnosti je proto nutno považovat za spory přímo související s likvidací společnosti.¹¹⁶ Dle odkazovaného judikátu je udělení plné moci ve sporu o určení, zda je určitá osoba společníkem obchodní společnosti v likvidaci, také úkonem směřujícím k likvidaci společnosti. Udělí-li však likvidátor společnosti bývalým statutárním orgánům likvidované společnosti plnou moc k tomu, aby jednaly jménem likvidované společnosti, je to porušením povinnosti likvidátora a tudíž důvod pro jeho odvolání a nahrazení jinou osobou.¹¹⁷ I když stále existují orgány společnosti, musí likvidátor nutně vykonávat některé činnosti ve vnitřních vztazích, zabezpečovat účetnictví a vykonávat rozhodovací působnosti, které bychom za stavu běžného podnikání společnosti označili jako obchodní vedení.

Dozví-li se likvidátor o úpadku společnosti ve formě předlužení, je povinen dle ust. § 98 odst. 2 InsZ podat insolvenční návrh. Jestliže likvidátor tuto povinnost nesplní, odpovídá věřitelům za škodu nebo jinou újmu, která jim tím vznikne. Likvidátor se této odpovědnosti zprostí, prokáže-li, že porušení povinnosti podat insolvenční návrh nemělo vliv na rozsah částky určené k uspokojení pohledávky přihlášené věřitelem v insolvenčním řízení, nebo že tuto povinnost nesplnil vzhledem ke skutečnostem, které nastaly nezávisle na jeho vůli, a které nemohl odvrátit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat.¹¹⁸ Povinnost likvidátora však není splněna, jestliže bylo řízení o insolvenčním návrhu vinou likvidátora zastaveno nebo byl jeho návrh odmítnut. Vydáním rozhodnutí o úpadku společnosti nezaniká funkce likvidátora. Likvidace společnosti se však po dobu trvání konkursu přerušuje. Likvidátor po tuto dobu vykonává svou působnost pouze v rozsahu, v jakém nepřešla na insolvenčního

¹¹⁵ Dědič J, Kunešová – Skálová J., Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu, Polygon, 1999, str. 543.

¹¹⁶ Štenglová, I.: Přehled judikatury ve věcech obchodních společností, Praha : ASPI Publishing s.r.o., 2002, str. 27, judikát Nejvyššího soudu ze dne 11.3.1998, sp. zn. 1 Odon 69/97.

¹¹⁷ Rozhodnutí KOS Brno, sp. zn. 11 Cm 975/1993, Soudní rozhledy 1/1995.

¹¹⁸ Ust. § 99 odst. 3 InsZ.

správce. Jeho pravomoci a působnost se prakticky omezují na poskytování pomoci a potřebné součinnosti insolvenčnímu nebo předběžnému správci. Tuto působnost vykonává likvidátor dlužníka od podání insolvenčního návrhu, a jde-li o insolvenční návrh věřitele, od rozhodnutí o úpadku.¹¹⁹ Za tuto činnost má nárok na náhradu nutných nákladů a na přiměřenou odměnu, kterou určí insolvenční soud na návrh insolvenčního správce. K samostatnému jednání není likvidátor oprávněn. Dochází-li ke zrušení společnosti podle § 68 odst. 3 písm f) ObchZ, provádí se likvidace a nemá-li společnost majetek, který by postačoval k úhradě jejich závazků, nemá již význam, aby likvidátor podal insolvenční návrh, neboť takový návrh by neměl vzhledem k tomu, že konkurs již proběhl anebo soud shledal, že nejsou splněny podmínky pro to, aby proběhnout mohl, smysl.

Insolvenční zákon i obchodní zákoník dávají insolvenčnímu správci a likvidátorovi podobný rozsah pravomocí a staví je do obdobné pozice. Často je náročnost likvidace dokonce vyšší než náročnost samotného insolvenčního řízení, a to zejména v případech, kdy insolvenčnímu řízení předchází likvidace společnosti, kdy likvidátor zajistí podklady a v podstatě určí hranice nadcházejícího insolvenčního řízení. Kde se však postavení likvidátora a insolvenčního správce výrazně rozchází, je úprava jejich odměňování a náhrada hotových výdajů, jak bude pojednáno dále. Společnost v likvidaci nemůže podat návrh insolvenčnímu soudu na vyhlášení moratoria podle ust. § 116-127 InsZ. Zrušením konkursu se obnovuje likvidace a likvidátor opět nabývá jednatelské oprávnění.¹²⁰ To však dle § 68 odst. 2 ObchZ neplatí v případě, že byl zrušen konkurs po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušení konkursu z důvodu, že majetek dlužníka je zcela nepostačující a nezbyl žádný majetek.

Obchodní zákoník výslovně nestanoví, jaký je právní vztah mezi společností a likvidátorem, pouze určuje, že likvidátor odpovídá za výkon své působnosti tímž způsobem jako členové statutárních orgánů.¹²¹ Pro likvidátora kapitálové společností se proto uplatní § 194 odst. 5 ObchZ, dle něhož je povinen vykonávat svou funkci s péčí řádného hospodáře s tím, že je na něm, aby tuto úroveň péče v případě pochybností

¹¹⁹ Ust. § 70 odst. 2 InsZ.

¹²⁰ Ust. § 312 odst. 2 InsZ.

¹²¹ Ust. § 71 odst 5 ObchZ.

nebo sporu prokázal. Je-li více likvidátorů, pak likvidátoři, kteří způsobili společnosti porušením právních povinností při výkonu své funkce škodu, odpovídají za ni společně a nerozdílně. Obdobně jako u statutárního orgánu nejde omezit ani vyloučit odpovědnost likvidátora plynoucí ze zákona.¹²² Pokud likvidátor své oprávnění překročí, jde o úkon učiněný osobou, která k tomu nemá dostatečnou způsobilost, proto je takový právní úkon neplatný.¹²³ Podle dalšího názoru jde v případě překročení oprávnění likvidátora o překročení omezené právní subjektivity likvidované společnosti a učiněný právní úkon je nicotný.¹²⁴ V praktických důsledcích není mezi oběma názory rozdíl. Zákon sice nesevřuje soudům dohled nad plněním povinností likvidátora, jak je tomu v případě insolvenčních správců, jejichž úkony soud schvaluje, avšak ponechává kontrolu výkonu funkce likvidátora na osobách určitým způsobem zainteresovaných na likvidaci, např. věřitelích. Ti mohou navrhnout jeho odvolání, jak bude uvedeno dále.

3.5 Zánik funkce likvidátora

Ze zákona plyne, že funkce likvidátora může zaniknout smrtí, odvoláním, vzdáním se funkce, nemožností výkonu funkce nebo zápisem skončení likvidace do OR. Funkce likvidátora zaniká smrtí a nepřechází na dědice, neboť závazek výkonu funkce je závazkem osobní povahy.

Vzdát se funkce likvidátora nemůže osoba, která byla jmenována likvidátorem bez svého souhlasu, tedy společník, statutární orgán nebo člen statutárního orgánu. Může však požádat soud o odvolání z funkce likvidátora, nelze-li na něm spravedlivě požadovat, aby ji vykonával. Domnívám se, že likvidátor jmenovaný soudem ze seznamu insolvenčních správců se také nemůže vzdát funkce, byť to zákon výslovně nestanoví tak, jak to stanoví v případě likvidátorů jmenovaných soudem z řad společníků nebo statutárního orgánu anebo člena statutárního orgánu. Pokud by totiž zákon připouštěl možnost takto jmenovaných osob vzdát se výkonu funkce likvidátora, mohla by nastat situace, kdy by nikdy nebylo osoby, která by likvidaci společnosti

¹²² Dědič J, Kunešová – Skálová J., Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu, Polygon, 1999, str. 539.

¹²³ Černá S.; K postavení likvidátora, Právní rádce č. 5/2011, str. 25.

¹²⁴ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, II. Díl, Praha : ASPI, 2004, str. 360.

ukončila, neboť by tu nebyla osoba z řad společníků či statutárního orgánu a osoby zapsané v seznamu insolvenčních správců by se vzdávaly funkce. To by bylo v rozporu s účelem zákona, kterým je zajištění řádného a pokud možno ničím nepřerušovaného průběhu likvidace v co nejkratším časovém úseku.

Soud je oprávněn odvolat i likvidátora, kterého sám nejmenoval, je však nutný návrh a osvědčení právního zájmu na straně navrhovatele, další podmínkou je skutečnost, že likvidátor porušuje své povinnosti. Právní zájem na odvolání likvidátora, který porušuje své povinnosti, může mít např. menšinový společník, který nemůže prosadit odvolání likvidátora porušujícího své povinnosti ve prospěch většinového společníka nebo věřitel, jehož pohledávku likvidátor porušováním povinnosti ohrožuje, ale může jít i o osobu, která je orgánem společnosti nebo jeho členem. Pro odvolání likvidátora a jeho nahrazení jiným likvidátorem nepostačí jednorázové porušení povinnosti, ale musí jít o porušení více povinností nebo o opakované porušení stejné povinnosti nebo o delší dobu trvající porušování jedné povinnosti; pouze drobná či nevýznamná porušení povinností likvidátora, která řádný a rychlý průběh likvidace neohrožují, důvodem pro odvolání likvidátora nejsou.¹²⁵ Porušování péče řádného hospodáře, které by mělo vést k návrhu na odvolání likvidátora, musí mít také určitou kvalitu závažnosti, musí jít o vážné porušování, např. stav, kdy likvidátor odmítá upustit od postupu, který poškozuje zájmy společnosti nebo společníků.¹²⁶ Navrhovatel nese důkazní břemeno o tom, jaké povinnosti likvidátor porušuje.

Ustanovení § 219 odst. 2 ObchZ poskytuje akciové minoritě významné oprávnění, a to podat návrh soudu, aby z důvodu nebo důvodů uvedených v návrhu likvidátora zvoleného valnou hromadou odvolal a nahradil ho jinou osobou. Zákon dovoluje, aby stanovy obsahovaly odlišnou úpravu. Není jisté, zda mohou stanovy určit, že akciová minorita toto právo vůbec nemá. Podle všeho je však takovýto postup možný, neboť ustanovení má dispozitivní povahu. T. Dvořák¹²⁷ označuje tuto dispozitivnost

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 1081/2011 ze dne 31. 5. 2011.

¹²⁶ Např. dle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2010, sp. zn. 29 Cdo 3028/2009 „*odmítne-li likvidátor uznat s přihlédnutím ke všem okolnostem zjevně důvodnou pohledávku věřitele a vystaví tím společnost případnému soudnímu sporu o její vymožení, poruší zákonem stanovenou povinnost jednat s péčí řádného hospodáře.*“

¹²⁷ Dvořák, T. Akciová společnost a Evropská společnost. 2. Vydání. Praha : ASPI, 2009, str. 691.

za iracionální, I. Pelikánová¹²⁸ pak za významnou vadu. Dle K. Eliáše¹²⁹ mohou stanovy jen rozšířit, nikoliv zúžit práva minoritních akcionářů. Existence ust. § 219 odst. 2 ObchZ nijak neanuluje ust. § 71 odst. 4 ObchZ, podle něhož osoba, která osvědčí právní zájem ve věci, může navrhnout odvolání dosavadního likvidátora soudem, jestliže tento porušuje své povinnosti. Zatímco ust. § 219 ObchZ dává možnost požadovat odvolání likvidátora v něm uvedenému akcionáři či skupině akcionářů, nikoli tedy každému akcionáři, uvedou-li jakékoliv důvody pro jeho odvolání, ust. § 71 odst. 4 ObchZ umožňuje jakékoliv osobě, tedy i každému akcionáři navrhnout odvolání likvidátora při splnění zákonem stanovených podmínek.

Zákon blíže nespecifikuje význam nemožnosti likvidátora vykonávat svoji funkci. Může jít o stav relativně přechodný i dlouhodobý. Nemusí jít o objektivní faktickou nemožnost plnění, ale o subjektivní příčiny na straně likvidátora. Uvedená úprava je však problematická, neboť může být sporné, v jakém okamžiku taková situace nastává. Zde je zřejmě na uvážení soudu. V tomto případě by přicházel v úvahu např. zhoršený zdravotní stav likvidátora. Funkce by měla zaniknout okamžikem, kdy se likvidátor stal neschopným svou funkci vykonávat.

Skončí-li funkce likvidátora některým z výše uvedených způsobů, je třeba jmenovat nového likvidátora stejným způsobem, jako byl jmenován likvidátor předchozí. Lze dovodit, že zápisem skončení likvidace do OR zaniká výkon funkce likvidátora, neboť jinak by soud při obnovení likvidace nemusel jmenovat likvidátora nového. Jelikož má však likvidátor povinnosti i po skončení likvidace, přikláním se spíše k názoru, který vyjadřuje i P. Adamík, a to že funkce likvidátora končí až pravomocným rozhodnutím soudu o výmazu společnosti z OR.¹³⁰

¹²⁸ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. Díl. Praha : Linde, 1999, str. 1100.

¹²⁹ Eliáš, K. Akciová společnost. Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha : Linde, 2000, str. 375.

¹³⁰ Adamík, P.; Pilátová, J.; Richter, J. *Likvidace obchodní společnosti*. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008, str. 23.

3.6 Odměna likvidátora a úhrada nákladů likvidace

Je-li likvidátor jmenován soudem, určuje jeho odměnu soud. Jestliže soud jmenuje likvidátorem společníka, statutární orgán nebo člena statutárního orgánu v případech, kdy není třeba jeho souhlasu s výkonem funkce, odměna mu nenáleží. Tato zákonná úprava má návaznost na velmi přísnou podmínku odmítnutí výkonu této funkce a vychází z toho, že společník společnosti nebo její statutární orgán nemůže mít právo na odměnu likvidátora, když sám z pozice společníka či statutárního orgánu nese přímou odpovědnost za to, že se společnost dostala do stadia nuceného zrušení s likvidací; plným dopadem jejich osobní odpovědnosti za výkon práv a plnění povinností společnosti, je bezplatný výkon funkce likvidátora.¹³¹ Nový občanský zákoník již neobsahuje ustanovení o tom, že některý z likvidátorů nemá právo na odměnu.

Rozhodnutí o přiznání odměny či zálohy na ni je vyloučeno z působnosti likvidátora, přičemž zákon¹³² zakládá právo soudu, který likvidátora jmenoval, přiznat mu právo na vyplacení zálohy na odměnu. Přitom není zásadně porušením povinností likvidátora, jestliže část aktiv společnosti předběžně vyčlení k následnému vyplacení jako zálohy na odměnu likvidátora; dokud mu však právo na vyplacení zálohy na základě rozhodnutí soudu nevznikne, není oprávněn si ji vyplatit.¹³³ Soud bude o přiznání zálohy rozhodovat ve vazbě na podmínky likvidace, zejména její složitost, a tedy i očekávanou dobu trvání.

Zákon č. 370/2000 Sb. odstranil mezeru v zákoně týkající se určování odměny likvidátora určeného soudem, když uložil ministerstvu spravedlnosti povinnost stanovit pravidla pro její stanovení, kdy doposud rozhodovaly soudy o odměně podle volného uvážení a praxe v tomto směru byla velmi nejednotná.¹³⁴ V současné době jsou pravidla pro určení výše odměny likvidátora a případy, v jakých náhradu hotových výdajů likvidátora a jeho odměnu hradí stát, stanoveny vyhláškou ministerstva spravedlnosti

¹³¹ Hampel, P. Pohled rejstříkových soudů na likvidace obchodních společností. Právní rádce č. 8/2003.

¹³² Ust. § 71 odst. 6 ObchZ.

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Cdo 4193/2009 ze dne 22. 2. 2011.

¹³⁴ Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, str. 297.

č. 479/2000 Sb. o odměně a náhradě hotových výdajů likvidátora a člena orgánu společnosti jmenovaného soudem, jež nabyla účinnosti dne 1.1.2001.

V odměně likvidátora je zahrnuta i náhrada za administrativní a jiné práce uskutečněné v souvislosti s prováděním likvidace. Základem pro její určení je majetkový zůstatek, který zůstane po provedení všech úkonů nezbytných k provedení likvidace před vypořádáním odměny likvidátora. Je stanovena procentuální částkou podle výše základu stanoveného vyhláškou. Skončí-li likvidace dříve, než je zjištěna výše likvidačního majetku, nebo nedostačuje-li likvidační majetek zcela nebo zčásti k úhradě odměny, náleží likvidátorovi odměna ve výši 1 000 Kč, kdy tato může být zvýšena podle okolností případu až do výše 5000 Kč. Není-li likvidační majetek k úhradě odměny a hotových výdajů likvidátora dostatečný, hradí odměnu a hotové výdaje likvidátora stát prostřednictvím soudu. Dostačuje-li likvidační majetek k úhradě odměny a hotových výdajů pouze částečně, hradí odměnu a hotové výdaje stát pouze v rozsahu, v jakém nebyly uhrazeny z majetku společnosti. Po dobu přerušení likvidace, které je vyvoláno prohlášením konkursu, lze likvidátorovi poskytnout odměnu pouze za činnosti, které zůstaly v jeho působnosti. Nemůže mu proto být poskytována odměna za provádění činnosti, která přešla do působnosti insolvenčního správce.¹³⁵

Jelikož z řad advokátů zaznívají podněty k novelizaci výše uvedené vyhlášky, posuzovala Česká advokátní komora - sekce pro advokátní tarif žádosti advokátů o posouzení možnosti iniciovat změnu citované vyhlášky za účelem navýšení odměny likvidátora.¹³⁶ Z odkazovaného zápisu vyplývá, že se advokáti vykonávající funkci likvidátora jmenovaného ze seznamu insolvenčních správců domnívají, že se jedná o velmi nízké ocenění jejich činnosti. Navíc je z odměny sráženo zdravotní pojištění a zálohy na daň z příjmů, tudíž i v případě přiznané maximální odměny 5000 Kč činí čistá odměna cca 3950 Kč, což v žádném případě neodpovídá rozsahu činností, které likvidátor vykonává. Na základě poznatků z praxe sekce pro advokátní tarif konstatovala, že odměna je vskutku symbolická, s ohledem na situaci veřejných financí

¹³⁵ Štenglová, I.: Přehled judikatury ve věcech obchodních společností, Praha : ASPI Publishing s.r.o., 2002, str. 28., judikát Nejvyššího soudu ze dne 10.4.2001, sp. zn. 32 Cdo 2861/99.

¹³⁶ Zápis ze zasedání Sekce pro advokátní tarif ČAK dne 17. září 2009, dostupný dne 20.4.2012 zdroj: www.cak.cz.

však neexistuje v současné době obecná vůle ke zvyšování výdajů ze státního rozpočtu, a proto iniciace zvýšení odměny likvidátora není v současné době možná.

Vrchní soud v Praze¹³⁷ potvrdil stanovisko Městského soudu v Praze, který považuje za nesprávný postup likvidátora, který majetek likvidované společnosti použije nejprve ke krytí nákladů likvidace a odměny likvidátora, které si sám bez jejich předchozího určení soudem vyčíslil, neboť toliko soud, který likvidátora jmenoval, rozhodne o odměně likvidátora a náhradě hotových výdajů. Neuznal likvidátorovo tvrzení o oprávněnosti tohoto postupu, který v daném řízení považoval za neekonomické, aby nejprve podával rejstříkovému soudu návrh na schválení odměny likvidátora a nákladů likvidace, a teprve poté podal insolvenční návrh, když tento postup není ani ze zákona možný. Naopak v jiném řízení Městský soud v Praze¹³⁸ toto jednání nezpochybnil. Je zřejmé, že ani v rámci jednoho soudu zde není jednotné právní stanovisko. Zde se projevuje nedostatek právní úpravy, která by měla brát v úvahu, že odměna likvidátora a náklady likvidace by měly být uhrazeny ze získaných prostředků nejdříve, jako je tomu v případě dle ust. § 75 odst. 5 ObchZ, jenž se však vztahuje pouze na případy zrušení společnosti podle § 68 odst. 3 písm f) ObchZ.

Dalším nedostatkem je skutečnost, že likvidátorovi jmenovanému soudem nenáleží dle judikatury k přiznané odměně a nákladům náhrada daně z přidané hodnoty, neboť přiznání této částky zákon neumožňuje.¹³⁹ Nebyla vzata v úvahu skutečnost, že v případě nákladů likvidace je z oněch odváděno DPH, které musí likvidátor dle zákona o dani z přidané hodnoty odvést.

Likvidátorovi náleží náhrada hotových výdajů účelně vynaložených v souvislosti s prováděním likvidace, jedná se zejména o soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy a fotokopie. Likvidátorovi náleží také náhrada za promeškaný čas v souvislosti s prováděním úkonů směřujících k likvidaci společnosti. Vyhláška, kterou je upravena

¹³⁷ Usnesení č.j. 3 VSPH 739/2010-A-10 ze dne 10.1.2011, zdroj:

<https://isir.justice.cz/isir/doc/dokument.PDF?vedlejsi=ne&rowid=AAAE1GAAqAAP%2FXuABB>

¹³⁸ Usnesení č.j. MSPH 94 INS 14284/2011-A-8 ze dne 29.8.2011, zdroj:

<https://isir.justice.cz/isir/doc/dokument.PDF?vedlejsi=ne&rowid=AAAE1GAAfAAIdEjABI>

¹³⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp.zn. 7 Cmo 520/2004, Soudní rozhledy 1/06.

náhrada hotových výdajů insolvenčních správců, se od vyhlášky týkající se likvidátorů liší v jedné drobnosti, která je však pro likvidátora zásadní a staví ho do mnohem slabší pozice. Insolvenčnímu správci jsou hotové výdaje hrazeny v prokázané výši v průběhu řízení, zatímco o náhradě hotových výdajů likvidátora rozhoduje soud, a to až na základě vlastního uvážení o jejich účelnosti. Do nákladů na provoz kanceláře bývají zahrnuty náklady na odměňování administrativních pracovníků, kteří zajišťují řádný průběh likvidace, zejména komunikují s příslušnými úřady, poskytují součinnost, navštěvují soudy, Policii ČR a mnohé další. Nejvyšší soud ČR judikoval již ve svém rozhodnutí č. 11 Zp 12/98 následující stanovisko: *„Hotovými výdaji účelně vynaloženými v souvislosti s prováděním likvidace jsou náklady, které je likvidátor nucen vynaložit k zajištění řádného průběhu a ukončení likvidace, a je na místě aby byly likvidátorovi nahrazeny z prostředků subjektu, jehož likvidaci provádí. Není-li taková úhrada pro nedostatek majetku možná, platí to, co bylo uvedeno o úhradě odměny likvidátora státem ze státních prostředků. Tyto se hradí ve vynaložené výši.*

Vzhledem k dále uvedenému judikátu lze říci, že v poslední době soudy v rozporu s dosavadní rozhodovací praxí určují, zda výdaje na likvidaci, které likvidátor vynaložil, byly účelné či nikoliv. Vrchní soud v Praze ¹⁴⁰ zastává stanovisko, že poměrné měsíční náklady na nájem a provoz kanceláře a právní pomoc nejsou v rámci likvidace jedné společnosti hotovými výdaji tak, jak je stanoví vyhláška č. 479/2000 Sb. Dle soudu nelze např. z obecné formulace „archivační služby“ zjistit, jaké archivační služby by měly být poskytovány v souvislosti s prováděním likvidace, a jejich náhradu tak nepřiznal. Stejně postupoval v případě výdajů za vedení účetnictví, jelikož v případě, že společnost ani nezačala činnost a neměla žádný majetek, závazky ani pohledávky, není dle soudu zřejmé, jaké účetní operace v průběhu likvidace společnosti by měly být prováděny, resp. proč by muselo být účetnictví zajišťováno třetí osobou. Podobných rozhodnutí by bylo možné uvést mnoho ¹⁴¹, což vzhledem k omezenému rozsahu diplomové práce není možné. Za situace, kdy je vzhledem k zastaralosti právní úpravy odměna veskrze symbolická, by neměl soud postavit

¹⁴⁰ Usnesení Vrchního soud v Praze, č.j. 7 Cmo 136/2009-25 ze dne 3.11.2009 poskytnuté likvidátorkou JUDr. Lucií Horčíčkovou.

¹⁴¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 14 Cmo 256/2009-60 ze dne 26.3.2010, č.j. 7 Cmo 137/2009 ze dne 1.3.2010. poskytnuty JUDr. Lucií Horčíčkovou.

likvidátora do pozice, kdy nebude mít jistotu, zda mu provedená práce a vynaložené náklady budou uhrazeny.

4 Likvidace

Je-li společnost zrušena s likvidací nebo zbude-li po zrušení společnosti zrušením konkursu po splnění rozvrhového usnesení anebo zrušením konkursu proto, že majetek dlužníka je zcela nepostačující, majetek, provede se likvidace podle obchodního zákoníku, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jiný způsob vypořádání jejího jmění.¹⁴² Zrušení společnosti bez likvidace se děje postupy, které jsou souborně označovány jako přeměny obchodních společností. Jejich úpravu obsahuje zvláštní zákon č. 125/2008 Sb. o přeměnách obchodních společností a družstev.

Z dikce ust. § 761 odst. 2 ObchZ a ust. § 20a odst. 4 OZ plyne, že se použijí ust. § 70 – 75 obdobně i na likvidaci jiných právnických osob než obchodních společností, jestliže nemají právního nástupce a z právních předpisů, jež je upravují, nevyplývá něco jiného. Jsou tedy subsidiárně použitelná i pro jiné právnické osoby.

4.1 Pojem a účel likvidace

Definice likvidace není v současné době právně upravena. Likvidaci lze definovat jako zákonem stanovený obligatorní postup, jehož cílem je mimosoudní vypořádání majetkových a ostatních otázek souvisejících se zrušením společnosti, kdy majetek a závazky společnosti nepřejdou na právního nástupce, přičemž veškerá činnost společnosti je omezena na vypořádání dosavadních obchodů a jiných záležitostí. Likvidace zahrnuje komplex právních, ale i administrativních a ekonomických úkonů směřujících k vypořádání majetkových a jiných poměrů zanikajícího podnikatelského subjektu. Je nezbytným krokem před zánikem společnosti, a to i v těch případech, kdy společnost svoji činnost fakticky nikdy nezahájila a z tohoto důvodu nemá žádné závazky ani majetek.¹⁴³ Výjimkou je pouze případ, kdy společnost byla zrušena v souvislosti s insolvenčním řízením a nemá žádný majetek.¹⁴⁴

¹⁴² Takovým předpisem je zákon č. 182/2006 Sb.

¹⁴³ Dvořák, T. Akciová společnost a Evropská společnost. 2. Vydání. Praha : ASPI, 2009, str. 685.

¹⁴⁴ Ust. § 68 odst. 2 ObchZ.

Účelem likvidace je zjištění veškerého majetku společnosti, vyrovnání závazků společnosti ve vztahu k věřitelům, vyrovnání závazků z veřejnoprávních vztahů ke státu a zjištění výsledného zůstatku, který se rozděluje mezi společníky a představuje míru zhodnocení jejich investic do společnosti.¹⁴⁵ Německá doktrína v této souvislosti hovoří o likvidaci jako podnikatelském úkolu, jehož cílem je dosáhnout co největšího likvidačního zůstatku.¹⁴⁶ V zájmu ochrany třetích osob je společnost povinna po celou dobu likvidace užívat firmu s dovětkem „v likvidaci“. Nejedná se o změnu firmy, tudíž má společnost v likvidaci povinnost užívat tento dovětek od okamžiku vstupu do likvidace, nikoliv až od okamžiku zápisu likvidace do OR. Neuvedení dovětku „v likvidaci“ by mohlo uvést třetí osoby v omyl a způsobit tak relativní neplatnost právního úkonu, kdy by bylo možné uplatňovat odpovědnost za škodu dle ust. § 268 ObchZ.

S účinností od 1.1.2014 sjednocují právní úpravu likvidace právnických osob soukromého práva ust. § 187 až 209 NOZ. Účelem likvidace je vypořádat majetek zrušené právnické osoby (likvidační podstatu), vyrovnat dluhy věřitelům a naložit s čistým majetkovým zůstatkem, jenž vyplyne z likvidace (likvidačním zůstatkem), podle zákona. Právnická osoba vstupuje do likvidace dnem, kdy je zrušena nebo prohlášena za neplatnou.

4.2 Oznámení o zrušení společnosti a jejím vstupu do likvidace

Aby mohli věřitelé uplatnit své pohledávky za společností, je likvidátor povinen oznámit vstup společnosti do likvidace všem známým věřitelům. Jde o věřitele, kteří jsou likvidátorovi známi, což závisí mj. i na správnosti obchodní a účetní evidence. Zákon neurčuje lhůtu, ani způsob, jakým se má oznámení známým věřitelům učinit. Lze dovozovat ze zákona, že by se tak mělo stát v době, kdy bude zveřejňovat v Obchodním věstníku výzvu pro věřitele, aby přihlásili své pohledávky. Předpokladem bude rozesílání dopisů na jejich adresy, zatímco zveřejnění je vždy v Obchodním věstníku. Současně s výše uvedeným je likvidátor vůči ostatním třetím osobám, které by případně

¹⁴⁵ Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I. Díl. 1. Vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 395.

¹⁴⁶ Černá S.; K postavení likvidátora, Právní rádce č. 5/2011, str. 21.

mohly považovat likvidaci za skutečnost, která se dotýká jejích zájmů, povinen zveřejnit bez zbytečného odkladu nejméně dvakrát za sebou s alespoň dvoutýdenním časovým odstupem, že společnost vstoupila do likvidace s výzvou, aby věřitelé společnosti přihlásili své pohledávky ve lhůtě, která nesmí být kratší než tři měsíce.¹⁴⁷ Lhůta by měla být počítána dle pravidel obsažených v občanském zákoníku, tedy od druhého dne zveřejnění. Ust. § 198 odst. 2 NOZ pak výslovně uvádí, že tato lhůta se počítá od druhého zveřejnění. Na rozdíl od oznámení vstupu do likvidace je výzva k přihlášení pohledávek nejen opatřením směřujícím k ochraně věřitelů, ale i opatřením směřujícím k urychlení likvidace. Věřitelé splatných nesporných pohledávek jsou vyzýváni k přihlášení pohledávky k upokojení a věřitelé sporných nebo nesplatných pohledávek jsou vyzýváni k přihlášení pohledávek k poskytnutí jistoty.

Je nutné přihlašovanou pohledávku specifikovat alespoň co do přihlašované výše, resp. uvedení i výše smluvených či zákonných úroků z prodlení, právní důvod jejího vzniku, splatnost atd. Je důležité pohledávku doložit v kopiích listinami prokazujícími právní důvod vzniku, zejména smlouvami, včetně jejích dodatků, objednávkami, dodacími listy atd. Vystavená faktura či daňový doklad není právním důvodem vzniku pohledávky, ale slouží pouze jako podpůrný prostředek k doložení pohledávky. V současné době okresní správy sociálního zabezpečení reagují poměrně pružně na oznámení vstupu společnosti do likvidace vlastním provedením kontroly. Totéž platí i pro zdravotní pojišťovny.¹⁴⁸

4.3 Účetní a daňové povinnosti

Podle § 17 odst. 2 písm c) ZoÚ je společnost jako účetní jednotka povinna zavřít účetní knihy ke dni, který předchází dni vstupu do likvidace. Ke dni vstupu společnosti do likvidace potom otevírá účetní knihy. Likvidátor sestavuje ke dni vstupu společnosti do likvidace zahajovací likvidační účetní rozvahu a soupis jmění.¹⁴⁹ Účetní závěrku předcházející dni vstupu do likvidace sestavuje likvidátor v případě, že tak neučiní

¹⁴⁷ Na zveřejnění výzvy se vztahuje ust. § 769 ObchZ o zveřejňování údajů v Obchodním věstníku.

¹⁴⁸ Adamík, P.; Pilátová, J.; Richter, J.: Likvidace obchodní společnosti. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008, str. 50.

¹⁴⁹ Ust. § 74 odst. 1 ObchZ.

statutární orgán společnosti bez zbytečného odkladu po vstupu společnosti do likvidace. Sestavení účetní závěrky ke dni vstupu do likvidace statutárním orgánem je sice na jedné straně logickým požadavkem, neboť právě tento orgán má pro její sestavení nejlepší předpoklady, v praxi však mnohdy statutární orgány po vstupu společnosti do likvidace zůstávají nečinné či odstupují z funkce. Proto zákon přenáší tuto povinnost na likvidátora.

Jmění společnosti je představováno veškerým jejím majetkem a závazky bez ohledu na to, zda jsou předmětem účetnictví či nikoliv.¹⁵⁰ Zákon neurčuje, dokdy je likvidátor povinen sestavit soupis jmění. Podle mého názoru do dne zveřejnění rozhodnutí o vstupu právnické osoby do likvidace, neboť vzniká povinnost tento soupis na požádání poskytnout společníkům nebo věřitelům. Zákon nestanovuje žádnou formu ani lhůtu pro podání žádosti a likvidátor je tedy povinen je přijímat po celou dobu likvidace. Ani jemu zákon nestanovuje, dokdy je povinen splnit povinnost zaslat vyžádaný soupis jmění. Měl by tak však učinit vzhledem k povinnosti péče řádného hospodáře, bez zbytečného odkladu poté, co o to byl požádán. Dále není upraveno, kdo hradí náklady na pořízení a zaslání. Podle obecného principu by měl hradit náklady ten, kdo o zaslání soupisu požádá. Nelze totiž požadovat po společnosti, aby písemnosti pořizovala a zasílala na své vlastní náklady, když jí to zákon neukládá. Proto by měl věřitel či společník společnosti, který o zaslání požádá, počítat s náklady na jeho pořízení a zaslání.¹⁵¹ V ust. § 199 odst. 2 NOZ je pak výslovně stanoveno, že likvidátor vydá soupis jmění proti úhradě nákladů.

V průběhu likvidačního procesu je předmětem účetnictví zejména dokončování obchodní, výrobní a jiné činnosti společnosti; zpeněžování aktiv, ukončování dlouhodobých smluv a vztahů a vypořádání souvisejících závazků, úhrada závazků společnosti. Ke dni zpracování návrhu na rozdělení likvidačního zůstatku sestaví likvidátor účetní závěrku. Obchodní společnost je podle § 17 odst. 2 písm. j) ZoU povinna uzavřít účetní knihy ke dni, ke kterému stanoví povinnost uzavřít účetní knihy

¹⁵⁰ Soupis by měl likvidátorovi poskytnout podklad pro posouzení, zda společnost není předložena a zda mu nevzniká povinnost podat návrh na zahájení insolvenčního řízení.

¹⁵¹ Adamík, P.; Pilátová, J.; Richter, J.: Likvidace obchodní společnosti. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008, str. 48.

nebo sestavit účetní závěrku zvláštní právní předpis, v našem případě § 75 odst. 1 ObchZ.

Podle § 240 odst. 5 DŘ je právnická osoba v likvidaci povinna podat řádné daňové tvrzení nebo dodatečné daňové tvrzení ke dni předcházejícímu dni vstupu právnické osoby do likvidace do 1 měsíce ode dne vstupu společnosti do likvidace za uplynulou část zdaňovacího období, za kterou dosud nebylo podáno. To podává likvidátor, neboť na něj přešlo právo jednat jménem společnosti. Povinnost podávat řádné daňové tvrzení nebo dodatečné daňové tvrzení trvá až do dne zániku právnické osoby. Tyto výše uvedené povinnosti je v případě soudem zrušených společností obtížné plnit, neboť statutární orgány společnosti s likvidátorem většinou nespolupracují a na výzvu k předání účetních dokumentů nereagují.¹⁵² Proto není-li likvidátorovi poskytnuta dostatečná součinnost a likvidátor nemá dostatek podkladů pro plnění svých daňových povinností, oznámí tuto skutečnost soudu a správci daně. V takovém případě poskytne likvidátor správci daně součinnost pro stanovení daně podle pomůcek.¹⁵³

Z § 23 odst. 1 BZ plyne, že likvidátor je povinen do 4 měsíců od konce účetního období zveřejnit výroční zprávu a konsolidovanou výroční zprávu, jejichž součástí je i účetní závěrka ověřená auditorem, a v téže lhůtě ji předložit i ČNB. Z § 85 odst. 1 a 2 KollInv plyne, že likvidátor investiční společnosti je povinen do 4 měsíců po skončení účetního období uveřejnit způsobem umožňujícím dálkový přístup výroční zprávu a konsolidovanou výroční zprávu; jde-li o investiční společnosti i výroční zprávu za každý obhospodařovaný podílový fond a zaslat je ČNB, jejíž součástí je účetní závěrka nebo konsolidovaná účetní závěrka ověřená auditorem. Podle § 124 odst. 5 PojZ likvidátor předkládá ČNB bez zbytečného odkladu účetní závěrku a jiné výkazy a doklady zpracované v průběhu likvidace v souladu s obchodním zákoníkem, tedy i likvidační účetní rozvahu. Totéž platí pro likvidátora banky podle § 36 odst. 4 BankZ

¹⁵² Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) – 310/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁵³ Ust. § 75aa odst. 2 ObchZ.

4.4 Povinnost součinnosti

Vzhledem k tomu, že likvidátor jmenovaný soudem nepůsobí ve společnosti z vůle orgánů společnosti, je možné, že při nespolupráci osob, které jsou statutárním orgánem společnosti nebo jeho členem, zaměstnanci společnosti, apod., nebude moci řádně plnit své povinnosti. Z toho důvodu ukládá zákon všem třetím osobám povinnost poskytovat likvidátorovi jmenovanému soudem součinnost v takovém rozsahu, v jakém jsou povinny poskytovat ji insolvenčnímu správci.¹⁵⁴ Součinnost těchto osob spočívá v tom, že poskytují údaje o majetku obchodní společnosti v likvidaci a některé další údaje, které jsou nutné pro výkon funkce likvidátora. Součinnost se poskytuje bezplatně; nejde-li o orgány veřejné správy, přísluší tomu, kdo součinnost poskytl, právo na náhradu s tím spojených hotových výdajů. Na žádost orgánů a osob, od nichž vyžaduje součinnost, je likvidátor povinen doložit, že byl ustanoven do funkce rozhodnutím soudu.¹⁵⁵ Ust. § 44 odst. 1 InsZ uvádí příklady způsobů poskytování součinnosti:

- a) osoby vedoucí evidenci cenných papírů sdělí údaje o tam evidovaných cenných papírech, které náleží do majetku dlužníka,
- b) banky, spořitelní a úvěrní družstva a pobočky zahraničních bank sdělí insolvenčnímu správci čísla dlužnických účtů, informují jej o stavech těchto účtů a pohybech peněžních prostředků na nich a podají mu informace o dlužnických úschovách a vkladních knížkách,
- c) provozovatelé poštovních služeb a jiné osoby, které se zabývají přepravou zásilek, informují o dlužnických doručovacích místech, rozsahu a povaze doručovaných zásilek a úhrnu peněžních prostředků, které dlužník přijímá jejich prostřednictvím,
- d) poskytovatelé služeb elektronických komunikací a poskytovatelé telekomunikačních služeb oznámí údaje o dlužnických telefonních, dálnopisných,

¹⁵⁴ Ust. § 71 odst. 8 ObchZ.

¹⁵⁵ Ust. § 44 odst. 2 InsZ.

telefaxových a jiných elektronických stanicích a adresách, které nejsou uvedeny v dostupných seznamech,

- e) pojišťovny sdělí údaje o dlužníkových pojistných smlouvách a pojistných plněních,
- f) vydavatelé tisku sdělí údaje o inzerci, která se týká majetku obchodní společnosti v likvidaci,
- g) dopravci jsou povinni sdělit údaje o přepravovaných věcech obchodní společnosti a jejich příjemci.

Tato součinnost spočívá také v tom, že uvedené orgány a osoby, které u sebe mají listiny nebo jiné věci, které mohou sloužit ke zjištění majetku obchodní společnosti, jsou bez zbytečného odkladu po doručení žádosti povinny je vydat nebo zapůjčit. Osoby a orgány, které jsou povinny poskytnout součinnost, odpovídají za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobily v případě, že tuto součinnost neposkytnou řádně a včas, resp. bez zbytečného odkladu.¹⁵⁶

Zde bych chtěla především poukázat na judikát Vrchního soudu v Praze.¹⁵⁷ Soud vyjádřil nesouhlas s postupem likvidátora, který pouze jednou písemně vyzval společníka společnosti k součinnosti za účelem zajištění podkladů pro posouzení majtkových poměrů likvidované společnosti, a u druhého se spokojil s tím, že si výzvu nevyzvedl. Soud zde nepřihlédl ke skutečnosti, že není v možnostech likvidátora zjišťovat aktuální adresy statutárních orgánů nebo společníků společnosti a provedení součinnosti likvidátorem, při níž vycházel likvidátor z údajů uvedených v OR, označil jako nedostatečné. Likvidátoři nemají jiné zákonné prostředky, jak provést součinnost, než vycházet z veřejně dostupných adres v OR. Proto vyslovil-li soud závěr, že tento postup není dostatečný, aniž by uvedl, jakým způsobem by dle jeho názoru měl likvidátor postupovat, klade na likvidátory nemožné požadavky, které nejsou s to splnit.

¹⁵⁶ Ust. § 44 odst. 3 InsZ.

¹⁵⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. března 2012 č.j. VSPH 1214/2011-A-11 zdroj: <https://isir.justice.cz/isir/doc/dokument.PDF?vedlejsi=ne&rowid=AAAE1GAA1AAHQ0zABO> .

4.5 Zpeněžování majetku

Obchodní zákoník neurčuje postup, který má likvidátor při zpeněžování majetku respektovat a je tedy na něm, jakou cestu v rámci dodržování povinnosti péče řádného hospodáře zvolí. Může volit formu prodeje v poptávkovém řízení u aktivních obchodních společností se stejným nebo podobným předmětem činnosti, inzertní nabídku, veřejnou dobrovolnou dražbu nebo přímý prodej. V případě přímého prodeje jsou nabízené ceny v mnohých případech velmi nízké; je však nutné uvědomit si, že u starých komodit typu několik let neprodaných zásob, zastaralého technického zařízení, apod. tak činí likvidátor i s ohledem na úsporu dalších finančních prostředků, které by musely být vynaloženy na fyzickou likvidaci shora uvedených věcí.¹⁵⁸

Jestliže se majetek společnosti nepodaří zpeněžit na základě činnosti likvidátora, nebo i při exekučním řízení, či soudním výkonu rozhodnutí, nabídne jej věřitelům k úhradě jejich pohledávek podle pořadí těchto pohledávek. Likvidátor nemůže věřitelům tento majetek nabídnout rovnou, nýbrž až po objektivní nemožnosti tento majetek zpeněžit v přiměřené lhůtě. Pokud věřitelé odmítnou převzít tento majetek k úhradě svých pohledávek, přechází dnem výmazu společnosti na stát, a to ex lege. O způsobu naložení s majetkem vypracuje likvidátor zprávu, ve které uvede alespoň výši dosaženého výtěžku z prodeje majetku, jaký majetek nebyl zpeněžen, zda byl neprodaný majetek převzat věřiteli, kteří věřitelé a v jaké výši byli uspokojeni a jaký majetek přešel na stát. Vyrozumí o tom organizační složku státu příslušnou k hospodaření s majetkem státu podle ust. § 9-11 zákona č. 219/2000 Sb. V § 202 odst. 3 NOZ je zakotvena nevyvratitelná právní domněnka, že věřitel, jemuž byla likvidační podstata nabídnuta, a který se do dvou měsíců nevyjádřil k nabídce, nabídku přijal. To však pouze za předpokladu, že jej likvidátor o tomto důsledku poučil v nabídce. Nově se v případě, kdy některý z věřitelů odmítne účast na převzetí likvidační podstaty, považuje jeho pohledávka za zaniklou. To neplatí, pokud se následně zjistí dosud neznámý majetek.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Adamík, P.; Pilátová, J.; Richter, J.: Likvidace obchodní společnosti. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008, str. 68.

¹⁵⁹ Ust. § 203 odst. 2 NOZ.

Nejvyšší soud ČR¹⁶⁰ se zabýval otázkou, zda je povinností soudem jmenovaného likvidátora postupovat při prodeji nemovitosti představující podstatnou část aktiv likvidované společnosti společníkovi v souladu s ust. § 196a odst. 3 ObchZ., či zda je ustavení soudního znalce pro potřeby ocenění majetku vypořádávaného v rámci likvidace plně v působnosti soudem ustanoveného likvidátora. Soud uzavřel, že na nutnosti splnění podmínek § 196a ObchZ není způsobila ničeho změnit ani skutečnost, že obchodní společnost je v likvidaci.

I. Pelikánová¹⁶¹ poukazuje na otázku, která se dle jejího tvrzení v praxi často objevuje a na niž zákon nedává jasnou odpověď, a to převoditelnosti obchodních podílů a akcií ve stadiu likvidace. Domnívá se, že není důvodu toto právo odmítnout, protože práva společníků jsou ve stadiu likvidace zachována.

4.6 Pohledávka za společníkem na splacení vkladu

Úkolem likvidátora je zjistit veškeré pohledávky společnosti, resp. jakýkoliv majetek, ze kterého by bylo možno uspokojit věřitele a uhradit náklady likvidace. Takovými pohledávkami mohou být i pohledávky za společníky na splacení vkladů.¹⁶² Jelikož ručí společníci s.r.o. společně a nerozdílně za závazky společnosti do výše souhrnu nesplacených částí vkladů všech společníků podle stavu zápisu v OR, soudím, že je povinností likvidátora vymáhat v případě, kdy likvidovaná společnost má závazky, a není zde jiný majetek společnosti, který by mohl sloužit k úhradě těchto závazků, na společníkovi nesplacenou část vkladu do základního kapitálu z titulu tohoto zákonného ručení, jak dokládají nejen níže uvedené judikáty, ale tuto skutečnost potvrzují i likvidátoři, dle nichž musí být v insolvenčním návrhu uvedeno, zda je splacen základní kapitál společnosti, či zda byl tento nedoplatek vymáhán.¹⁶³

¹⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Cdo 4193/2009 ze dne 22. 2. 2011.

¹⁶¹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, II. Díl, Praha : ASPI, 2004, str. 344.

¹⁶² Štenglová, I.: Přehled judikatury ve věcech obchodních společností, Praha : ASPI Publishing s.r.o., 2002, str. 27, judikát Nejvyššího soudu ze dne 11.3.1998, sp. zn. 1 Odon 69/97.

¹⁶³ Dle osobního sdělení likvidátorky, JUDr. Lucie Horčíčkové.

*Akcionáři neručí za závazky společnosti a není přitom podstatné, zda již zcela splatili svůj vklad do společnosti či nikoliv.*¹⁶⁴ Toto tvrzení lze vyvrátit vzhledem k rozhodnutí Městského soudu¹⁶⁵ Ten v daném případě přihlédl k tomu, že z výpisu z OR vyplývá, že dosud nebyla splacena část základního kapitálu a s ohledem na tuto pohledávku za zakladateli učinil závěr, že společnost nemá dostatek majetku k úhradě nákladů insolvenčního řízení, avšak nelze ani zamítnout insolvenční návrh z důvodu nedostatku majetku, čímž dospějeme k závěru, že stanovil likvidátorovi povinnost tuto pohledávku vymáhat.“

S žalobami na splacení vkladu do základního kapitálu společnosti je však spojeno několik problémů. První souvisí s účastí cizinců na tuzemských obchodních společnostech. Ačkoliv mají v OR uvedeno bydliště či místo pobytu v České republice, není možné na tyto adresy doručovat a v případě, že jim skončil pobyt v ČR, je vymáhání velice obtížné i vzhledem hospodárnosti likvidace. Druhý problém představuje skutečnost, že se v případě nucených likvidací jedná převážně o společnosti založené v devadesátých letech, a tedy nároky na splacení vkladu do základního kapitálu jsou většinou promlčené. Likvidátor je zde pak vystaven situaci, kdy je povinen pohledávky za společníky vymáhat, přestože je mu znám neúspěch soudních řízení. Soudy by však měly posuzovat individuální okolnosti těchto případů i vzhledem k nálezů Ústavního soudu ze dne 6.9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04, dle něhož vznesení námítky promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje; mohou však nastat situace, kdy uplatnění této námítky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka soudního řízení, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by za takové situace zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil.¹⁶⁶ Uplatnění námítky promlčení společníkem proto může být výkonem práva v rozporu s dobrými mravy. Dle právního názoru Vrchního soudu

¹⁶⁴ Sum T.: Ručení společníků. Článek dostupný dne 20.4.2012, zdroj www.epravo.cz/top/clanky/ruzeni-spolecniku.

¹⁶⁵ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19.6. 2008, č.j. MSPH 90 INS 2051/2008, zdroj:<https://isir.justice.cz/isir/doc/dokument.PDF?vedlejsi=ne&rowid=AAAE1GAAIAAD5V%2FAAX>.

¹⁶⁶ Tentýž právní názor pak vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 29.7.2010 sp. zn. 33 Cdo 126/2009.

v Olomouci¹⁶⁷ má likvidovaná akciová společnost v těchto případech právo nikoli podat žalobu o zaplacení, ale požadovat vrácení zatímního listu nebo sdělit akcionáři, že jeho zatímní list prohlašuje za neplatný a vydat za něj jinému upisovateli náhradní zatímní list.

Vymáhání nesplacené části vkladu do základního kapitálu lze považovat za účelné, jelikož může sloužit k uhrazení nákladů likvidace a k uspokojení přihlášených věřitelů. Subjektivní promlčecí doba by pak dle mého názoru měla počínat ode dne prohlášení likvidace, a nikoliv ode dne uplynutí pěti let od vzniku společnosti.¹⁶⁸

4.7 Povinnost dlužníka podat insolvenční návrh

Jestliže je zjištěn úpadek, je likvidátor povinen podat bez zbytečného odkladu poté, co se o úpadku dozvěděl nebo při pečlivé náležitosti měl dozvědět, insolvenční návrh. To platí i v případě, že právnická osoba je v likvidaci v důsledku uložení trestu zrušení právnické osoby. Zda je společnost předlužena zjistí likvidátor především ze zahajovací likvidační účetní rozvahy a soupisu obchodního jmění, ale takový stav může nastat i v průběhu likvidace. Povinnost podat insolvenční návrh není splněna, bylo-li řízení o návrhu vinou navrhovatele zastaveno nebo byl-li jeho návrh odmítnut.¹⁶⁹ Taková situace nastane např. tehdy, jestliže likvidátor k výzvě soudu neodstraní vady návrhu.

Insolvenční zákon obsahuje speciální ustanovení § 144 týkající se podání insolvenčního návrhu u soudem zrušených společností, u nichž byl likvidátor jmenován ze seznamu insolvenčních správců. Insolvenční soud by měl v tomto případě usnesením zamítnout insolvenční návrh pro nedostatek majetku, jestliže navrhovatel ještě nezaplatil zálohu na náklady insolvenčního řízení a jsou zároveň splněny podmínky, kdy dlužník je obchodní společností, která byla zrušena rozhodnutím soudu; jménem

¹⁶⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18.3.2010, č.j. 5 Cmo 3/2010-105, zdroj CODEXIS ADVOKACIE.

¹⁶⁸ Ust. § 113 odst. 1 ObchZ.

¹⁶⁹ Ust. § 98 odst. 3 InsZ.

dlužníka podal návrh likvidátor, který byl jmenován soudem ze seznamu insolvenčních správců; likvidátor dlužníka předloží insolvenčnímu soudu zprávu o tom, že prověřil možnost uplatnit v insolvenčním řízení neplatnost nebo neúčinnost právních úkonů dlužníka; ze seznamu majetku dlužníka a šetření insolvenčního soudu vyplývá, že majetek dlužníka nebude postačovat k úhradě nákladů insolvenčního řízení; věřitelé dlužníka byli vyhláškou vyzváni ke sdělení údajů o majetku dlužníka a o právních úkonech dlužníka, u kterých by bylo možno uplatnit neplatnost nebo neúčinnost, a žádný majetek ani úkony dlužníka nebyly zjištěny. Tyto podmínky by měly být splněny kumulativně, v praxi lze k podmínce jako ke splněné přihlídnout i tehdy, pokud je splněna větší část z těchto podmínek.¹⁷⁰ Usnesení o zamítnutí návrhu je pak podkladem pro výmaz společnosti z OR.

Insolvenční soud může před rozhodnutím o insolvenčním návrhu uložit navrhovateli, aby ve stanovené lhůtě zaplatil zálohu, je-li to nutné ke krytí nákladů řízení a prostředky k tomu nelze zajistit jinak.¹⁷¹ V případě, že záloha není uhrazena, insolvenční řízení se v praxi v drtivé většině případů zastaví, byť je možné zálohu vymáhat.¹⁷² Bude-li tedy již z počátku zřejmé, že dlužníkův majetek nebude ani v budoucnu dostačovat ke krytí nákladů insolvenčního řízení, měl by soud spíše návrh rovnou zamítnout a neuchylovat se k ukládání úhrady záloh.

Jak dokládá následující judikatura, není výše uvedené speciální ustanovení vždy dodržováno a postup soudů je značně nejednotný. Tak např. rozhodnutím Krajského soudu v Praze¹⁷³ byla likvidované společnosti uložena povinnost k úhradě zálohy na náklady insolvenčního řízení, neboť podmínky pro zamítnutí návrhu pro nedostatek majetku nebyly dány, jelikož původní likvidátor nebyl jmenován ze seznamu

¹⁷⁰ Boulová, H.: K zálohám na náklady insolvenčního řízení, Daňová a hospodářská kartotéka, sešit 3 z 2.2.2011.

¹⁷¹ Ust. § 108 odst. 1 InsZ.

¹⁷² Boulová, H.: K zálohám na náklady insolvenčního řízení, Daňová a hospodářská kartotéka, sešit 3 z 2.2.2011.

¹⁷³ Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 8.2.2011 č.j. KSPH 41 INS 1264/2011-A-8 dostupné v insolvenčním rejstříku na adrese <https://isir.justice.cz/isir/doc/dokument.PDF?vedlejsi=ne&rowid=AAAE1GAA1AACHgUAA9>

insolvenčních správců. Dále Vrchní soud v Praze¹⁷⁴ rozhodoval o odvolání předlužené společnosti, které byla uložena povinnost uhradit zálohu na náklady insolvenčního řízení z důvodu vlastnictví nemovitosti, která však byla postižena soudcovským zástavním právem a exekučními příkazy k prodeji nemovitosti, jíž se však opakovaně nepodařilo prodat ve veřejné dražbě.¹⁷⁵ Dle odůvodnění soudu „*účelem insolvenčního řízení není vytváření podmínek pro zánik nefunkčních obchodních společností, ale řešení úpadku a hrozícího úpadku některým ze zákonem stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužnickým úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužnických věřitelů. Při absenci finančních prostředků dlužníka je zapotřebí zálohou zajistit počáteční náklady insolvenčního řízení, které umožní správci výkon jeho funkce*“. Předmětné rozhodnutí tedy konstatuje nedostatek finančních prostředků dlužníka a tím odůvodňuje uložení zálohy, aniž by byl brán ohled na skutečnost, že společnost tyto prostředky k úhradě zálohy nemá. Je-li zákonnou povinností likvidátora podat insolvenční návrh, nelze mu zároveň ukládat povinnosti, které není vzhledem k likvidaci společnosti reálně schopen splnit. Jiné rozhodnutí¹⁷⁶ o uložení povinnosti uhradit zálohu na náklady insolvenčního řízení bylo odůvodněno tak, že povinnost dlužníka podat bez zbytečného odkladu insolvenční návrh by jej měla vést k tomu, aby tento insolvenční návrh podal v dostatečném časovém předstihu před tím, než se ocitne v situaci, kdy již nebude mít ani na zaplacení zálohy na náklady insolvenčního řízení.

Z výše uvedených příkladů vyplývá, že insolvenční soudy nepřihlížejí ke skutečnosti, že ve velké části nucených likvidací se jedná o nefunkční předlužené společnosti, u nichž hradí likvidátor náklady nejprve ze svých prostředků, a přestože by měly postupovat jednotně v souladu s účelem speciálního ustanovení, staví likvidátory do takové pozice, kdy v případě, že ani správce daně neposkytne souhlas s výmazem společnosti z OR, nemají jiné zákonné prostředky, jak v likvidaci řádně skončit, čímž dochází k maření tohoto procesu.

¹⁷⁴ Usnesení Vrchního soudu sp. zn. 3 VSPH 1214/2011-A-11 ze dne 23.3.2012, zdroj https://isir.justice.cz/isir/ueu/evidence_upadcu_detail.do?rowid=AAAE1DAAKAAHGRIABk

¹⁷⁵ Jak je uvedeno v insolvenčním návrhu společnosti dostupném ze zdroje: https://isir.justice.cz/isir/ueu/evidence_upadcu_detail.do?rowid=AAAE1DAAKAAHGRIABk.

¹⁷⁶ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20.4.2009 č.j. MSPH 96 INS 2058/2009-A- 6, zdroj: <https://isir.justice.cz/isir/doc/dokument.PDF?vedlejsi=ne&rowid=AAAE1GAAfAAEdtiABB>.

4.8 Uspokojení pohledávek

Na rozdíl od konkursu nemá likvidace vliv na právní osud pohledávek za společností. Není-li zde důvod pro podání insolvenčního návrhu, je likvidátor povinen v průběhu likvidace uspokojit splatné a nesporné pohledávky všech známých věřitelů, kteří je včas přihlásí. Obchodní zákoník přitom nestanoví pořadí, v jakém by měly být pohledávky uspokojeny, mělo by se však tak dít dle pořadí jejich splatnosti. Pokud totiž splatná pohledávka není uhrazena, dostává se společnost do prodlení spolu se všemi z toho vyplývajícími důsledky. Pokud se dotčené osoby, zejména potenciální věřitelé, kteří nejsou vedeni v účetnictví, ve stanovené lhůtě nepřihlásí, nemá to za následek zánik jejich práv, avšak může to ovlivnit průběh likvidace.

Pokud věřitel přihlásil svou pohledávku až po uplynutí stanovené lhůty, avšak dříve, než byl rozdělen likvidační zůstatek, je likvidátor povinen jeho pohledávku uspokojit (zajistit) ještě před rozdělením čistého majetkového zůstatku společníkům. Pokud již likvidátor zpracoval zprávu o průběhu likvidace, případně účetní závěrku, měl by uvedené dokumenty přepracovat. Pokud věřitel pohledávku neuplatní, likvidace skončí a dojde k výmazu společnosti z OR, aniž na takovou pohledávku byl vzat zřetel, zůstává takovému věřiteli zachováno právo domáhat se uspokojení pohledávky na společnících z titulu zákonného ručení podle ust. § 56 odst. 6 ObchZ, dle něhož ručí společníci za její závazky do výše svého podílu na likvidačním zůstatku, nejméně však v rozsahu, v němž za ně ručili za trvání společnosti. Výše uvedený postup se neužije na případ, kdy věřitel přihlásil svou pohledávku poté, co byl rozdělen likvidační zůstatek, tj. po skončení likvidace, avšak ještě před výmazem společnosti, jelikož ručení společníků ještě nevzniklo. Věřitel se sice může obrátit na soud, aby rozhodl o obnovení likvidace společnosti, ale zákon výslovně neřeší, z čeho má likvidátor přihlášenou pohledávku vyrovnat (zajistit). Lze proto zvažovat, zda vyplacený podíl na likvidačním zůstatku je možné považovat za plnění z právního důvodu, který dodatečně odpadl a na společnících požadovat vydání plnění v rozsahu uplatněné pohledávky.¹⁷⁷

Akcionáři ručí za závazky společnosti do výše svého podílu na likvidačním zůstatku a společníci s.r.o. do výše souhrnu nesplacených částí vkladů všech společníků

¹⁷⁷ Černá S.; K postavení likvidátora, Právní rádce č. 5/2011, str. 23.

podle stavu zápisu v OR. Obchodní zákoník výslovně nestanoví, jestli je ručení akcionářů za závazky společnosti po jejím zániku ručením solidárním. Dle odborné literatury¹⁷⁸ z ust. § 56 odst. 6 a z § 293 a 294 ObchZ lze dovodit, že o solidární ručení nejde; každý akcionář je tedy povinen z titulu ručení poskytnout věřiteli plnění nanejvýš do výše částky, kterou obdržel v rámci rozdělení likvidačního zůstatku a žádný věřitel se proto nemůže domáhat na konkrétním akcionáři zaplacení celého závazku, jestliže hodnotu podílu na likvidačním zůstatku přesahuje. K. Eliáš¹⁷⁹ nesdílí názor, že ručení po zániku akciové společnosti není ručením solidárním, protože druhá věta § 56 odst. 6 ObchZ normuje tak, že společníci zaniklé společnosti do výše svého podílu na likvidačním zůstatku ručí, a nevyklučuje tedy výslovně solidaritu tohoto ručení. Odpověď hledá v § 293, který solidaritu zcela zřetelně preferuje.

Pokud vstoupila společnost do likvidace z důvodu zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušení konkursu z důvodu, že majetek společnosti je zcela nepostačující a společnost má majetek, který nepostačuje k úhradě všech závazků, pak se uplatní zvláštní postup. Podle § 75 odst. 5 ObchZ zpeněží likvidátor majetek společnosti a z výtěžku uhradí v tomto pořadí: náklady likvidace, mzdové nároky zaměstnanců a pohledávky věřitelů podle pořadí jejich splatnosti. Není-li možné uspokojit pohledávky stejného pořadí zcela, pak se uhradí poměrně.

V průběhu likvidace je likvidátor povinen uspokojit přednostně mzdové nároky zaměstnanců, to však neplatí, vznikla-li mu povinnost podat insolvenční návrh. Jedná se o splatné pohledávky na mzdu z pracovního poměru. Při uspokojování těchto pohledávek nemusí dbát likvidátor na časové pořadí těchto pohledávek ve vztahu k pohledávkám jiných věřitelů. Toto přednostní pořadí však nemají odměny vyplácené na základě dohod o pracích vykonaných mimo pracovní poměr.¹⁸⁰ Pokud je zahájeno insolvenční řízení, řeší se majetkové nároky zaměstnanců v rámci tohoto řízení. Jestliže jsou mezi zaměstnanci likvidované společnosti osoby, které mají nárok na výplatu dávek nemocenského pojištění anebo kterým nárok tyto dávky vznikne až po zániku

¹⁷⁸ Dědič J.; Štenglová, I.; Kříž, R., Čech, P. Akciové společnosti. Praha : C.H.Beck, 2012, str. 47.

¹⁷⁹ Eliáš, K. Akciová společnost. Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha : Linde, 2000, str. 380.

¹⁸⁰ Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. Díl. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 410.

společnosti, a ta zajišťovala výplatu těchto dávek, je likvidátor povinen zařídit vše potřebné, aby tyto dávky mohly být i nadále vypláceny.¹⁸¹ Příslušné doklady je povinen předat správě sociálního zabezpečení.

Pro efektivní průběh likvidace a možnost rozdělit likvidační zůstatek mezi společníky a skončit likvidaci zákon připouští, aby věřitelům byla poskytnuta odpovídající jistota.¹⁸² Na poskytnutí jistoty mají právo všichni věřitelé sporných či nesplatných pohledávek, kteří přihlásili včas své pohledávky, a jsou tedy likvidátorovi známi. Závazek poskytnout jistotu lze splnit zejména zřízením zástavního práva, v úvahu přichází i bankovní záruka či složení peněz do úschovy. Jistota by měla odpovídat výši a charakteru pohledávky. Pokud by se věřiteli jistota zdála být nedostatečná, mohl by se obrátit na soud s určovací žalobou a prokázat, že na určení má naléhavý právní zájem. Pokud je věřitel v řízení o sporné pohledávce úspěšný, uspokojí se z poskytnuté jistoty a společnost může být vymazána z obchodního rejstříku. V případě, že bude vyhověno společnosti, bude se postupovat podle § 75b odst. 1 ObchZ a dojde k obnovení likvidace společnosti.

Ustanovení § 16 odst. 5 TOPOZ obsahuje určitou odchylku, pokud jde o postup při likvidaci odsouzené právnické osoby. Zároveň jde o konkretizaci obecné zásady, že soud při ukládání trestu přihlédně i k právem chráněným zájmům věřitelů právnické osoby, jejichž pohledávky vůči trestně odpovědné právnické osobě vznikly v dobré víře a nemají původ nebo nesouvisejí s trestným činem právnické osoby. Jestliže bude v rámci likvidace odsouzené právnické osoby k dispozici takový její majetek, který je použitelný k uspokojení pohledávek jejích věřitelů, lze ho k tomuto účelu využít. Uvedený postup bude vyloučen ve dvou případech, a to jde-li o majetek, u něhož je to vyloučeno jeho povahou nebo charakterem, např. věci nebezpečné, nelegálně upravené, a dále majetek, u něhož je to vyloučeno povahou spáchaného trestného činu, např. jej právnická osoba tímto tr. činem získala.

¹⁸¹ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným. Praha : ASPI – Wolters Kluwer 2008, str. 373.

¹⁸² Ust. § 75 odst. 4 ObchZ.

4.9 Rozdělení likvidačního zůstatku

Likvidačním zůstatkem je třeba rozumět hodnotu majetku po odečtení všech závazků, jež bude společnost ještě do skončení likvidace schopna uhradit, včetně odměny likvidátora a úhrady nákladů likvidace a úschovy účetních dokladů, které nelze vyřadit při zániku společnosti.¹⁸³ Okamžik, kdy má likvidátor sestavit zprávu o průběhu likvidace spojenou s návrhem na rozdělení likvidačního zůstatku, není spojen s koncem likvidace, ale se situací, kdy byly ukončeny všechny procesy směřující k vypořádání pohledávek a závazků likvidované společnosti a je zřejmá výše likvidačního zůstatku. Ve vztahu k věřitelům to znamená, že uplynula lhůta pro přihlášení pohledávek určená v § 73 ObchZ. Předpokládá se proto, že pohledávky všech věřitelů, kteří byli společnosti známi nebo se na základě výzvy přihlásili, byly buď zaplacený, nebo byla poskytnuta věřitelům dostatečná jistota v případě pohledávek sporných a nesplatných.

U společnosti s ručením omezeným by schválení zprávy o průběhu likvidace mělo být upraveno společenskou smlouvou. Pokud tomu tak není, domnívá se J. Pokorná¹⁸⁴, že jde o záležitost, která se týká přímo majetkových práv společníků, kde ke schválení by proto mělo dojít na základě jednomyslného rozhodnutí společníků. Také I. Štenglová soudí, že zprávu o průběhu likvidace budou schvalovat všichni společníci, jelikož zákon schvalování této zprávy nesvěčuje valné hromadě.¹⁸⁵ U akciové společnosti svěčuje schvalování návrhu na rozdělení likvidačního zůstatku do působnosti valné hromady zákon.¹⁸⁶ K rozhodnutí o schválení je dostačující prostá většina hlasů přítomných akcionářů.

Způsob rozdělení likvidačního zůstatku určuje společnosti s ručením omezeným společenská smlouva. Pokud jej neurčuje, stanoví jej pro jednotlivé formy obchodní společnosti obchodní zákoník. Je-li společnost zrušena s likvidací, má každý společník právo na podíl na majetkovém zůstatku, který vyplynul z likvidace.

¹⁸³ Viz ust. § 31 a 32 ÚčZ.

¹⁸⁴ Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. Díl. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 412.

¹⁸⁵ Bartošiková, M.; Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným. Praha : C.H.Beck, 2006, str. 306.

¹⁸⁶ Ust. § 187 odst. 1 písm. i) ObchZ.

Podíl na likvidačním zůstatku společnosti s ručením omezeným se určuje poměrem obchodních podílů, nestanoví-li společenská smlouva něco jiného.¹⁸⁷ Jedná se tedy o úpravu dispozitivní. Ve společenské smlouvě může být upraven poměr práv společníků bez vazby na poměr jejich vkladů. Jestliže společenská smlouva zakládá nerovné postavení společníků ve vztahu k podílu na likvidačním zůstatku bez vazby na výši obchodního podílu, měl by být takový postup vždy odůvodněn jiným přínosem takto zvýhodněného společníka pro společnost.¹⁸⁸ Takovým důvodem může být např. to, že se někteří společníci osobně podílejí na činnosti společnosti, zatímco jiní ne. Určení odchýlné výše podílu na likvidačním zůstatku ve společenské smlouvě by nemělo odporovat ani zásadám poctivého obchodního styku či dobrým mravům.¹⁸⁹ Právo společníka na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku není možné úpravou společenské smlouvy zcela vyloučit, popř. vyloučit pro některé společníky.

Právní úprava akciové společnosti neposkytuje takovou míru smluvní volnosti jako je tomu u s.r.o. Likvidační zůstatek se dělí mezi akcionáře dle § 220 odst. 1 ObchZ v poměru odpovídajícím jmenovité hodnotě jejich akcií, ke splacení jmenovité hodnoty akcií se zde nepřihlíží. Ustanovení je kogentní, stanovy však mohou upravit přednostní právo na podíl na likvidačním zůstatku pro majitele prioritních akcií.¹⁹⁰ Pokud společnost vydala prioritní akcie, dělí se likvidační zůstatek podle pravidla uvedeného ve stanovách na část připadající majitelům prioritních akcií a část zbývající. Pro případ, že likvidační zůstatek nepostačuje k úhradě jmenovité hodnoty akcií, stanoví zákon, že se rozděluje mezi akcionáře v poměru odpovídajícím splacené jmenovité hodnotě jejich akcií. Právo na podíl na likvidačním zůstatku je samostatně převoditelným právem. Podmínkou samostatné převoditelnosti je, že se stalo právem nepodmíněným, tzn., že byl vzhledem k tématu diplomové práce návrh na rozdělení likvidačního zůstatku uložen do sbírky listin v souladu s ust. § 75 aa odst. 1 ObchZ.

Postup likvidátora se liší tehdy, pokud likviduje společnost podle § 75 odst. 5 ObchZ. Nezpracovává zprávu o průběhu likvidace ani návrh na rozdělení likvidačního

¹⁸⁷ Ust. § 153 ObchZ.

¹⁸⁸ Bartošiková, M.; Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným. Praha : C.H.Beck, 2006, str. 113.

¹⁸⁹ Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, str. 496.

¹⁹⁰ Vzhledem k ust. § 159 odst. 1 ObchZ.

zůstatku, nýbrž zprávu o naložení s majetkem, z níž musí být patrné, jak bylo vypořádání provedeno.

Zprávu o naložení s majetkem spolu s návrhem na rozdělení likvidačního zůstatku musel likvidátor do účinnosti zákona č. 351/2011 Sb. předkládat společníkům nebo orgánu k tomu příslušnému ke schválení. Neschválení návrhu na rozdělení likvidačního zůstatku však nebránilo výmazu společnosti z OR. Odstavec 1 ust. § 75 aa ObchZ odstraňuje tuto obecnou výše uvedenou podmínku. Pokud o zrušení rozhoduje soud a likvidátor byl jmenován ze seznamu insolvenčních správců nebo byla likvidátorem jmenována fyzická osoba, která splňuje obecné a kvalifikační předpoklady pro zápis do seznamu insolvenčních správců a se svým ustanovením souhlasila, není nutné, aby návrh na rozdělení likvidačního zůstatku a zprávu o naložení s majetkem předkládal likvidátor ke schválení. Musí je však bez zbytečného odkladu po jejich vyhotovení uložit do sbírky listin. Zpravidla se totiž jedná o situace, kdy jsou zákonem povolané osoby neznámého původu, a likvidátor musí prokazovat, že došlo k pokusu o doručení písemnosti. Může nastat i případ, kdy se statutární orgán záměrně doručení těchto dokumentů vyhýbá, aby tím likvidaci prodloužil, což vše vede ke zvýšení nákladů likvidace.¹⁹¹ V souladu s ust. § 4 nařízení vlády č. 503/2000 Sb. o Obchodním věstníku, má soud následně povinnost publikovat uložení požadovaných dokumentů i v Obchodním věstníku. Zákon č. 351/2011 Sb. reagoval na existenci velkého počtu tzv. "prázdných společností" a jeho hlavním cílem je snížit transakční náklady likvidace nařízené soudem. Při odhadu, že za rok se může výše uvedeným způsobem uskutečnit až 1 000 likvidací, může celkově dojít ke snížení transakčních nákladů až o 500 000 Kč.¹⁹² Podle ust. § 205 odst. 2 NOZ konečnou zprávu, návrh na použití likvidačního zůstatku a účetní závěrku předloží likvidátor ke schválení tomu, kdo jej povolal do funkce, tedy soudu, který jej do funkce jmenoval. Tak učiní i v případě, není-li orgán právnické osoby, který má v případě dobrovolného zrušení společnosti působnost likvidátora odvolat.

¹⁹¹ Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) – 310/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁹² Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) – 310/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

Zprávu o průběhu likvidace předkládá likvidátor pojišťovny, zajišťovny, družstevní záložny nebo banky i ČNB.

Každý společník, který s návrhem rozdělení likvidačního zůstatku nesouhlasí, se může domáhat, aby soud přezkoumal výši podílu na likvidačním zůstatku, který má podle návrhu rozdělení likvidačního zůstatku obdržet.¹⁹³ Uplatnění nároku je vázáno na prekluzivní lhůtu v délce tří měsíců. Vzhledem k tomu, že je povinností likvidátora návrh na rozdělení likvidačního zůstatku založit do sbírky listin, měla by tříměsíční lhůta běžet od okamžiku, kdy je v souladu s nařízením vlády č. 503/2000 Sb. zveřejněn odkaz na uložení dokumentu v Obchodním věstníku. Vyslovené rozhodnutí je co do základu přiznaného práva závazné i vůči ostatním společníkům, v případných dalších sporech by proto již nebylo nutné zkoumat oprávněnost nároku, ale pouze jeho konkrétní výši. Jestliže by byl veden spor o oprávněnost a výši podílu na likvidačním zůstatku jednotlivých společníků, je nutno uchovat celek likvidačního zůstatku bez rozdělení. Nový občanský zákoník ani zákon o obchodních korporacích již neupravují zvláštní právo společníka nebo člena na soudní přezkum výše podílu na likvidačním zůstatku, který má společník nebo člen podle návrhu na rozdělení likvidačního zůstatku obdržet.

Aby nebyli společníci zvýhodněni před věřiteli, nelze poskytnout plnění z titulu práva na podíl na likvidačním zůstatku ani ve formě zálohy dříve, než jsou uspokojeny nároky všech známých věřitelů, kteří včas přihlásili své pohledávky a dokud neuplyne tříměsíční lhůta dle § 75 odst. 2 ObchZ.¹⁹⁴

Pokud akciová společnost vydala akcie v listinné podobě, vzniká akcionáři nárok na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku oproti předložení listinných akcií. Likvidátor vyzve akcionáře, aby vrátili společnosti listinné akcie či zatímní listy. Není-li listinná akcie vrácena ve lhůtě určené likvidátorem, vyzve akcionáře způsobem určeným zákonem a stanovami pro svolání valné hromady, aby vrátili akcie nebo zatímní listy v dodatečně přiměřené lhůtě, kterou jim k tomu určí, s upozorněním, že jinak budou nevrácené listinné akcie prohlášeny za neplatné, a toto rozhodnutí současně zveřejní v Obchodním věstníku. Prohlášení akcií za neplatné oznámí

¹⁹³ Ust. § 75 odst. 2 ObchZ.

¹⁹⁴ Ust. § 75 odst. 3 ObchZ.

likvidátor akcionářům opět způsobem určeným zákonem a stanovami společnosti pro svolání valné hromady a zveřejní v Obchodním věstníku. Prohlášením akcií z neplatné není dotčeno právo dotčené osoby na zaplacení podílu na likvidačním zůstatku. Společnost si však může proti pohledávce akcionáře na zaplacení podílu na likvidačním zůstatku započítat pohledávky, které jí vznikly proti akcionáři v souvislosti s prohlášením jeho akcií za neplatné. Vrácené listinné akcie je likvidátor povinen fyzicky zničit. Praktické by bylo sepsat o zničení protokol nebo notářský zápis, protože pro výmaz společnosti z OR bude muset likvidátor prokázat, že akcie byly zničeny. Pokud společnost vydala zaknihované akcie, dá likvidátor po ukončení likvidace a poté, co valná hromada rozhodne o rozdělení likvidačního zůstatku, příkaz osobě, která příslušné evidence vede, ke zrušení těchto akcií. Akcionáři vzniká právo na vyplacení likvidačního zůstatku ke dni jejich zrušení. Likvidátor by měl požádat Centrální depozitář cenných papírů o vydání potvrzení o zrušení evidence zaknihovaných akcií, neboť musí prokázat, že ke zrušení této evidence došlo. Stanovy mohou přiznat majitelům prioritních akcií přednostní právo na výplatu podílu na likvidačním zůstatku.

Obchodní zákoník nemá výslovné pravidlo o tom, že je nutno majetek zpeněžit, aby mezi společníky byl rozdělen likvidační zůstatek v peněžní formě. Společenská smlouva nebo stanovy by tedy měly obsahovat výslovnou úpravu toho, zda je nutno likvidační zůstatek vyplatit v penězích nebo zda je možné vrácení věcí, popř. jiné naturální vypořádání. Vyplácí-li se podíl na likvidačním zůstatku v penězích, lze návrh na rozdělení likvidačního zůstatku sestavit až po zpeněžení veškerého majetku společnosti. Pokud však bude poskytováno naturální plnění, bude nutno toto plnění ocenit, aby byly zachovány příslušné proporce rozdělení likvidačního zůstatku.

4.10 Skončení likvidace

Ačkoliv pouze vyhláška z roku 1953 stanovila likvidátorům povinnost určit potřebný čas pro provedení likvidace, mělo by být dle právního názoru M. Zahradníčkové povinností likvidátora alespoň orientačně stanovit a po předběžném seznámení se s rozsahem likvidace oznámit soudu, jak dlouhý čas bude potřebný

pro provedení likvidace.¹⁹⁵ Domnívám se, že určovatelem může být sice lhůta určená věřitelům pro přihlášení pohledávek, avšak v případě, že jsou vedena soudní, exekuční a jiná řízení, lze jen těžko určit, jak dlouho budou daná řízení trvat a kdy bude možné likvidaci ukončit. Likvidace nemůže skončit v době, kdy společnost má známé závazky ve vztahu k jiným osobám, včetně závazků daňových. Výjimkou jsou sporné pohledávky, jejichž plnění bude dodatečně zajištěno podle ust. § 75 odst. 4 ObchZ.

Pokud likvidovaná společnost není předložena, je okamžik ukončení likvidace spojen s rozdělením likvidačního zůstatku. Po rozdělení likvidačního zůstatku sestaví likvidátor seznam společníků, kterým vyplatil podíl na likvidačním zůstatku, popř. kteří převzali část majetku společnosti, který se přikládá k návrhu na výmaz společnosti a ukládá do sbírky listin. Může sloužit věřitelům k informaci o výši případného ručení za závazky společnosti, které se objeví dodatečně po skončení likvidace, a které nebyly vypořádány.

Je-li likvidován majetek předložené společnosti je likvidátor povinen majetek zpeněžit a výtěžek použít k uspokojení věřitelů, popř. jej nabídnout věřitelům k vyrovnání jejich pohledávek. Likvidace v této situaci končí použitím prostředků z výtěžku z prodeje majetku k uspokojení věřitelů, popř. okamžikem, kdy poslední z věřitelů převezme majetek k vyrovnání své pohledávky. Jestliže věřitelé odmítnou majetek převzít, končí likvidace dnem, kdy poslední z věřitelů odmítl majetek převzít. O tomto úkonu by měl být pořízen písemný záznam, který vyloučí pochybnosti o tom, jak byla likvidace ve vztahu k věřitelům ukončena. Pokud však došlo k zamítnutí insolvenčního návrhu společnosti pro nedostatek majetku, likvidace se dále nekoná. Výmaz společnosti z OR může provést rejstříkový soud ex officio i bez řízení a bez návrhu.

Společnost je povinna vyžádat si písemný souhlas správce daně s výmazem podle § 238 DŘ. Proti rozhodnutí správce daně se lze odvolat. Pokud by správce daně této žádosti nevyhověl, lze novou žádost podat až po uplynutí jednoho měsíce ode dne, kdy bylo zamítavé rozhodnutí společnosti doručeno. Jestliže není o žádosti rozhodnuto do 2 měsíců od jejího podání, má se za to, že souhlas byl udělen.

¹⁹⁵ Zahradníčková, M. Krátký pohled na vývoj právní úpravy likvidace a na postavení likvidátora, Acta Universitas, roč 8, č. 1, str. 221.

Na základě zákona č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě, který byl vydán s účinností od 1.5.2005, musí k návrhu na výmaz společnosti z OR přiložit likvidátor potvrzení územně příslušného státního oblastního archivu, že s ním bylo projednáno zabezpečení archivu a dokumentů zanikající společnosti. Není tedy povinností zabezpečit archivaci dokumentů, ale toto zabezpečení projednat. Dokumenty se dělí na dokumenty typu S, které mohou být po uplynutí skartačních lhůt skartovány, a na dokumenty typu A – archiválie, u nichž je třeba zhotovit jejich seznam a následně je předat místně příslušnému archivu. Jedná se o základní dokumenty společnosti, zejména zakladatelské dokumenty, stanovy, dokumenty vztahující se k přeměnám společnosti, jejich likvidaci, notářské zápisy z jednání orgánů společnosti, výroční zprávy, účetní závěrky atd. Za porušení některých povinností může být uložena pokuta právnické osobě i samotnému likvidátorovi.

Ode dne skončení likvidace běží lhůta 30 dnů k podání návrhu na výmaz společnosti z OR. Tato lhůta má pořádkový charakter, tedy ani opožděné podání nepřipouští zamítnutí návrhu pouze z tohoto důvodu.¹⁹⁶ Do obchodního rejstříku se zapisuje i právní důvod výmazu společnosti, protože podle § 38g odst. 1 ObchZ se zapisuje i právní důvod výmazu podnikatele, což je v tomto případě skončení likvidace. Zrušuje-li se společnost s likvidací, podává návrh na zápis výmazu společnosti z OR její likvidátor. Podle současné judikatury¹⁹⁷ je osobou aktivně legitimovanou k podání návrhu na výmaz společnosti po skončení likvidace sama tato společnost. Z uvedeného vyplývá, že pokud návrh na výmaz společnosti nepodá likvidátor, ale podá jej statutární orgán, nemůže soud návrh zamítnout z důvodu, že aktivně legitimován je pouze likvidátor, ale naopak je soud povinen se tímto návrhem zabývat. Výmaz z OR má konstitutivní účinek v tom smyslu, že společnost zaniká jako právnická osoba a možný subjekt právních vztahů všeho druhu včetně vztahů procesních.¹⁹⁸ Ztrácí tedy právní

¹⁹⁶ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným. Praha : ASPI – Wolters Kluwer 2008, str. 376.

¹⁹⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7.7.2003, sp. zn. 7 Cmo 283/2002, Právní rozhledy č. 10, 2003.

¹⁹⁸ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 7 Cmo 424/2003, Právní rozhledy 5/2005 s. 183: „Z obchodního rejstříku nelze vymazat obchodní společnost, a to i kdyby její likvidace skončila, pokud je účastníkem dosud neskončeného soudního řízení, v němž by v důsledku jejího zániku nebylo možné meritorně rozhodnout, ačkoli jinak by k takovému rozhodnutí byly všechny zákonné podmínky splněny. Pouze jestliže ze zákona přímo plyne, že lze provést výmaz společnosti i za situace probíhajícího jiného řízení než řízení o tento výmaz, lze obchodní společnost vymazat z obchodního

subjektivitu, což může mít také velmi vážné důsledky pro třetí osoby, zejména pro věřitele, kteří nebyli před zánikem společnosti uspokojeni. Z hlediska zániku právní subjektivity společnosti nepovažuje I. Pelikánová řešení obsažené v obchodním zákoníku za ideální a odkazuje na francouzskou právní úpravu, kde společnost existuje nadále, objeví-li se neuspokojený závazek.¹⁹⁹

Rejstříkový soud má povinnost oznámit Úřadu pro úřední tisky ES výmaz evropské společnosti pro účely zveřejnění v Úředním věstníku EU, a to na náklady navrhovatele. Je chybou, že se nepožaduje uvádět údaj o tom, kdy došlo k výmazu, tedy k zániku evropské společnosti, ačkoliv je takový údaj mnohem důležitější.²⁰⁰

4.11 Obnovení likvidace

Obchodní zákoník upravuje i situaci, kdy se objeví majetek po skončení likvidace, popř. po výmazu společnosti z OR. Jedná se o majetek, který patřil dotčenému subjektu a na který se v průběhu likvidace nepřišlo, zapomnělo, nebyl likvidátorovi znám nebo je potřeba jiných nezbytných opatření souvisejících s likvidací. Zákon rozlišuje dva okruhy případů.

Prvním případem je situace, kdy již likvidace byla ukončena, avšak společnost není doposud vymazána. Pokud se v této fázi existence společnosti objeví dosud neznámý majetek nebo se objeví potřeba jiných nezbytných opatření souvisejících s likvidací, může orgán státu, společník, věřitel nebo dlužník navrhnout krajskému soudu, u něhož byla společnost zapsána v OR, aby rozhodl o obnovení likvidace a jmenoval osobu likvidátora, neboť likvidace již skončila a s ní i funkce likvidátora. Zde je možno subsumovat např. nově se objevivší závazky společnosti, které by měl likvidátor uspokojit. Uplatnění ručení podle § 56 odst. 6 ObchZ není v této situaci možné, protože vzniká až po zániku společnosti. Po právní moci rozhodnutí zapíše

rejstříku, i když toto jiné řízení ještě neskončilo (např. u sloučení akciových společností dle § 220h odst. 4 obchodního zákoníku).

¹⁹⁹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, II. Díl, Praha : ASPI, 2004, str. 228.

²⁰⁰ Dědič, J., Čech, P. Evropská akciová společnost. BOVA POLYGLON, 2006, str. 489.

rejstříkový soud do OR, že došlo k obnovení likvidace a osobu likvidátora, zápis má tedy konstitutivní účinky.

Druhým složitějším je případ, kdy se reaguje na situaci, kdy se nový dosud nevypořádaný majetek objeví po zániku společnosti, tedy po jejím výmazu z OR. Soud však na rozdíl od předchozí úpravy rozhodne o zrušení zápisu o výmazu společnosti, svým rozhodnutím dále obnoví likvidaci společnosti, popř. rozhodne o tom, že společnost vstupuje do likvidace, pokud byla zrušena a zanikla bez likvidace z důvodu nedostatku majetku, a jmenuje likvidátora. Právo zrušit pravomocné usnesení rejstříkového soudu o výmazu obchodní společnosti z OR soud, který rozhoduje podle ust. § 75b odst. 2 ObchZ., nemá.²⁰¹ Jestliže podle rozhodnutí, jímž soud dle ust. § 75b odst. 2 ObchZ zrušil zápis o výmazu obchodní společnosti z OR, rejstříkový soud zapsal do OR obnovení společnosti, platí zákaz zrušit po vzniku společnosti rozhodnutí, jímž se povoluje zápis společnosti do OR formulovaný v § 68a odst. 1 ObchZ, i pro takové rozhodnutí.

Likvidátor jmenovaný soudem v řízení o zrušení zápisu o výmazu společnosti z OR a o jejím vstupu do likvidace a jmenování likvidátora se stává účastníkem takového řízení až dnem, kdy soud rozhodl o jeho jmenování. Není rovněž osobou oprávněnou k podání odvolání proti rozhodnutí soudu o zrušení zápisu o výmazu společnosti a o jejím vstupu do likvidace.²⁰² Účastníkem řízení je i vymazaná obchodní společnost. Jejím jménem jednají v řízení o zrušení zápisu ti, kdo k tomu byli oprávněni ke dni jejího výmazu. Dle komentáře²⁰³ má však tato zákonná úprava mezery, jelikož nepodchycuje situaci, kdy se neobjeví majetek, ale objeví se závazek. V daném případě se lze domoci uspokojení s odkazem na § 56 odst. 6 ObchZ, kdy díky existenci ručení v takovém případě vznikne možnost uspokojit věřitele z majetku ručitelů. V opačném případě však věřitel nemůže uspokojení dosáhnout. Dle mého názoru má tato právní úprava jisté mezery, které by bylo možné odstranit širší konstrukcí § 75b, který by upravoval možnost obnovení společnosti v případě, kdy je po výmazu společnosti zjištěn závazek společnosti. Po obnovení likvidace postupuje likvidátor s tím,

²⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2004 sp. zn. 29 Odo 1154/2003.

²⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2004 sp. zn. 29 Odo 1154/2003.

²⁰³ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, II. Díl, Praha : ASPI, 2004, str. 229.

že nesestavuje mimořádnou účetní závěrku ke dni předcházejícímu den obnovení likvidace, ale pouze zahajovací rozvahu ke dni obnovení společnosti zápisem do OR.

Významný posun je v úpravě ust. § 208, 209 NOZ, která odpovídá stávajícímu ust. § 75b odst. 1,2 ObchZ. Je-li neznámý majetek právnické osoby zjištěn ještě před jejím výmazem z veřejného rejstříku, nerozhoduje o obnovení likvidace soud, nýbrž se o to právnická osoba v likvidaci musí postarat sama. Nezbytnost obnovy právnické osoby a její likvidace po jejím výmazu není omezena jen na dodatečné zjištění nelikvidovaného majetku, ale na možnost obnovy právnické osoby i pro případ nějakého jiného zájmu hodného právní ochrany. Jaký zájem to má být bude záviset na jednotlivostech konkrétního případu a na stanovisku soudní praxe.

5 Právní úprava likvidace de lege ferenda

Likvidátoři soudem zrušených společností se musí při výkonu své funkce vypořádávat s různorodými problémy. Ty počínají již při součinnosti se členy statutárních orgánů a společníky společnosti. Likvidátorovi nezbyvá než vycházet z údajů obsažených v obchodním rejstříku. Rejstříkové soudy by proto měly na prvním místě dbát správnosti a aktuálnosti zápisu údajů týkajících se osob zapsaných v OR, lze si však stěží představit, jakým způsobem tohoto docílit. Řešením by také byla možnost umožnit likvidátorům přístup do centrální evidence obyvatel, či jiných obdobných registrů, či alespoň uložení povinnosti osob, které tento přístup mají, k součinnosti s likvidátorem.

Další problém spatřuji v odpovědnosti osob, které způsobily, že společnost byla zrušena s likvidací. Té je možno se dovolat v rámci vymáhání nedoplatků na základním kapitálu společnosti. Avšak v mnoha případech jsou společníky osoby právnické, které již nemají právní subjektivitu nebo společníci, jejichž povinnost je promlčena. Soudy by měly v těchto případech lépe vykládat pojem subjektivní promlčecí lhůty, kdy není vinou likvidátora, že nebyla žaloba podána dříve, než se pohledávka za společníkem promlčela. Navíc, zavinil-li onen zrušení a případné předlužení společnosti, jeví se jako naprosto amorální, aby byl zbaven jakékoliv odpovědnosti za stav společnosti. Je třeba brát také v úvahu náklady na vymáhání těchto pohledávek včetně náročné administrativní činnosti. Vymáhání nesplacené části vkladu do základního kapitálu lze považovat za účelné, jelikož může sloužit k uhrazení nákladů likvidace a k uspokojení přihlášených věřitelů. Je v rozporu s dobrými mravy, pokud by náklady měl hradit stát, jsou-li zde pohledávky vůči společníkům společnosti, kteří se zavázali v zakladatelském dokumentu k řádnému vedení společnosti, a tedy by měli ručit za své závazky a za závazky, které společnost po dobu své existence vytvořila. V opačném případě by se společník vyvázal z účasti na likvidaci „své“ společnosti bez jakékoliv újmy a jakékoliv odpovědnosti. Je nutno si uvědomit, že podobný problém se nachází a může do budoucna nacházet u dalších stovek likvidací, kde jsou náklady likvidace hrazeny ze státního rozpočtu, a tedy jej ve svém důsledku nesou daňoví poplatníci.

Ve vztahu likvidace a insolvenčního řízení se setkáváme s nejednotností soudní praxe v případě předlužení společnosti. Řešením by mohla být větší „zasvěcenost“ soudců do problematiky nucených likvidací, a případné vytvoření interních soudních pravidel, která by vedla k jednotné metodice. Řešení této problematiky prostřednictvím legislativních změn se prozatím nejeví jako reálné.

Poslední problém spatřuji v odměně likvidátora, kvůli které nejsou likvidátoři jmenovaní ze seznamu insolvenčních správců ochotni danou funkci vykonávat. Podobnost funkce likvidátora a insolvenčního správce je nepopíratelná. Postavení likvidátora a insolvenčního správce se však výrazně liší, co se týče úpravy jejich odměňování a náhrady hotových výdajů. V případě konkurzu činí odměna minimálně 45.000 Kč, a to i v případě ne příliš náročných řízení a nepatrného konkurzu. Jak již bylo shora uvedeno, odměna likvidátora činí 1.000 Kč, přičemž soud může podle okolností případu odměnu přiměřeně zvýšit až do výše 5.000 Kč. Hlavní legislativní změna by měla spočívat ve vydání nové prováděcí vyhlášky, která bude brát ohled na složitost a náročnost likvidačního řízení ve vztahu k odměnám za tuto činnost.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo komplexně zpracovat téma zrušení obchodní společnosti z rozhodnutí soudu a její následné likvidace, neboli „nucené likvidace, a to zejména v důsledku jejich zvyšujícího se počtu. Účelem práce bylo obsáhnout a analyzovat zákonné důvody, jež umožňují soudu obchodní společnost z jeho rozhodnutí zrušit, a dále popsat likvidační proces, jenž po tomto zrušení následuje, a to z hlediska jak teoretického, tak i se zaměřením na praktické problémy a odlišnosti oproti likvidaci dobrovolné.

Důkazem stále rostoucího významu nucených likvidací je rostoucí počet řízení o zrušení společností s likvidací. Dle statistického přehledu soudních agend²⁰⁴ bylo v roce 2009 pravomocně rozhodnuto 7633 případů souvisejících se zrušením a likvidací obchodní společnosti, zatímco v roce 2007 činil celkový počet těchto pravomocně rozhodnutých věcí pouze 3737.

Současnou právní úpravu lze hodnotit jako zdařilou, a to i vzhledem ke skutečnosti, že z velké části odpovídá právní úpravě zrušení a likvidace obchodní společnosti v novém občanském zákoníku. Problém však spatřuji ve skutečnosti, že je likvidace upravena v mnoha různých zákonech, vyhláškách a jiných právních předpisech. K unifikaci doposud roztříštěné právní úpravy by bylo nezbytné nahlížet na celou problematiku jako na celek, více se zaměřit na teoretickou koncepci vedení obchodního rejstříku a stavět do popředí prevenci doplněnou o zvýšenou odpovědnost společníků a statutárních orgánů, jejichž pasivita bývá v mnoha případech důvodem zrušení společnosti. Uváděné návrhy na změnu či doplnění úpravy vycházejí především z požadavků na komplexní úpravu dané oblasti, odstranění zastaralosti konkrétních právních předpisů, a vychází i z praktických hledisek.

Zvýšená pozornost byla věnována oblasti odměny likvidátora a náhrady nákladů likvidace, jelikož právě zde sílí požadavky na novou právní úpravu, která by „neodrazovala“ insolvenční správce k výkonu funkce likvidátora. Požadavky jsou

²⁰⁴ Internetový portál Ministerstva spravedlnosti ČR, Statistický přehled soudních agend za rok 2009, část druhá, zdroj <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5946&d=47145> [cit. 2012-14-6].

kladeny na novou úpravu výše odměn likvidátorů, které v mnohých případech pokryjí pouze administrativní náklady a související drobné výdaje. Vzhledem ke snaze soudů minimalizovat výši hotových výdajů je funkce likvidátora v současné době spíše než čímkoliv jiným přítěží a nedojde-li ke zvýšení jejich odměn tak, aby odpovídala alespoň přiměřeně náročnosti likvidace, lze jen těžko předpokládat změnu tohoto stavu.

V současné době jsou zapsaní insolvenční správci v důsledku novely insolvenčního zákona zcela vytíženi insolvenčními řízeními, v důsledku čehož jen obtížně či vůbec nenalézají časový prostor, aby se zabývali likvidacemi nařízenými soudy. Samotná Komora specialistů pro krizové řízení a insolvenční návrhovala, aby byl změněn obchodní zákoník a bylo možné kromě osob ze seznamu insolvenčních správců jmenovat i „odborně zdatnou osobu“.²⁰⁵

Soudní judikatura není v dané oblasti jednotná a vzniká spíše na úrovni soudů nižší instance. Jsou to právě soudy, které v rámci své rozhodovací praxe v mnoha případech z důvodu nízkého povědomí o faktickém stavu nuceně likvidovaných obchodních společností a o činnosti likvidátora, ztěžují jeho činnost a tím i celý proces likvidace. Také se domnívám, že v oblasti nucených likvidací neexistuje v současné době příliš judikatury, která by pomáhala likvidátorům při výkladu či doplnění některých nejasných otázek, které se během procesu likvidace objevují. V diplomové práci je v mnoha případech odkazováno právě na judikaturu nižších soudů, zejména Městského soudu v Praze, která se může zdát bezvýznamná, avšak vzhledem ke statistikám, kdy dle posledních dostupných údajů z počtu 7633 případů souvisejících se zrušením a likvidací obchodní společnosti bylo 4474 případů v příslušnosti Městského soudu v Praze, považovala jsem za potřebné na tuto judikaturu upozornit, jelikož by z ní mohly vycházet i další příslušné soudy, jež se tolika případy zrušení a likvidace obchodní společnosti nezabývají.²⁰⁶

²⁰⁵ Konkurzní noviny, článek z vydání č. 06 ze dne 31. 3. 2010; „Bude řešení likvidací nařízených soudem od roku 2010 problémem?“, rozhovor s prezidentem Komory specialistů pro krizové řízení a insolvenční v ČR Ing. Erichem Deutschem, dostupný dne 20.4.2012 na adrese <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2279>

²⁰⁶ Viz internetový portál Ministerstva spravedlnosti ČR, Statistický přehled soudních agend za rok 2009, část druhá, zdroj <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5946&d=47145> [cit. 2012-14-6].

Nelze všechny problémy řešit na úrovni legislativní, neboť důležitým prvkem jsou zejména samotní soudci a likvidátoři, jejichž činnost a iniciativa může přispět k účelnější právní úpravě a odstranění nedostatků.

V rámci rozsáhlé rekonstrukce soukromého práva je v práci pojednáno i o právní úpravě zrušení a likvidace společnosti zejména v novém občanském zákoníku. Změny oproti současné právní úpravě, na které je v práci poukázáno, lze z hlediska nucených likvidací hodnotit jako pozitivní a mohou být velkým přínosem pro řádný a hospodárný průběh tohoto procesu. Také zákon o trestní odpovědnosti právnických osob může mít důležitý význam pro ukončení existence nefunkčních společností, jež byly založeny, či jsou využívány k páčání trestné činnosti. Vzhledem k jeho krátké účinnosti však toto tvrzení potvrdí či vyvrátí až praxe.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník.
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník.
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád.
InsZ	Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.
TOPOZ	Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.
BankZ	Zákon č. 21/1992 Sb. o bankách.
KolInv	Zákon č. 189/2004 Sb. o kolektivním investování.
Penz	Zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem .
ÚčZ	Zákon č. 563/1991 Sb. o účetnictví.
DŘ	Zákon č. 280/2009 Sb. daňový řád.
NoSE	Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 o statutu evropské společnosti (SE).
OR	Obchodní rejstřík
ČNB	Česká národní banka

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

Adamík, P.; Pilátová, J.; Richter, J. *Likvidace obchodní společnosti*. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2008, ISBN 978-80-7263-455-2

Bartošíková, M.; Štenglová, I. *Společnost s ručením omezeným*. Praha : C.H. Beck, 2006, ISBN 80-7179-441-4

Dědič, J.; Štenglová, I.; Kříž, R.; Čech, P. *Akciové společnosti*. Praha : C.H.Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-404-9

Dědič, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. I. díl. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Polygon, 2002, ISBN 80-7273-071-1

Dědič, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. II. díl. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Polygon, 2002, ISBN 80-7273-071-1

Dědič, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. III. díl. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Polygon, 2002, ISBN 80-7273-071-1

Dědič, J., Čech, P. *Evropská akciová společnost*. BOVA POLYGLON, 2006, ISBN 80-7273-133-5

Dědič J, Kunešová – Skálová J., *Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu*, Polygon, 1999, ISBN 80-7273-000-2

Dvořák, T.: *Společnost s ručením omezeným*. Praha : ASPI – Wolters Kluwer 2008, ISBN 978-80-7357-344-7

Dvořák, T. *Akciová společnost a Evropská společnost*. 2. Vydání. Praha : ASPI, 2009, ISBN 978-80-7357-430-7

Eliáš, K. *Akciová společnost. Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě*. Praha : Linde, 2000, ISBN 80-7201-232-0

Eliáš, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava : Sagit 2012, ISBN 978-80-7208-922-2

Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. *Kurs obchodního práva, Právnícké osoby jako podnikatelé*, 5. Vydání, Praha : C.H. Beck, 2005, ISBN 80-7179-391-4

Eliáš, K.; Dvořák, T. *Obchodní zákoník. Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1990*, Linde Praha, 2006, ISBN 80-7201-624-5

Fenyk, J. Smejkal, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha : Wolters kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-720-9

Kotoučová, J. a kol. *Zákon o úpadku s způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. Praha : C.H. Beck, 2008, ISBN 978-80-7179-595-7

Kratochvílová, H. *Likvidace, likvidační projekt a jeho součásti*, Praha : PROSPEKTRUM spol. s.r.o., 1998, ISBN 80-7175-053-0

Kratochvílová, H. *Zrušení firem. Likvidace a úpadek se vzory podání*, Praha : C.H.Beck, 2002, ISBN 80-7279-675-1

Pelikán, V. *Likvidace podniku*, 6. Aktualizované a rozšířené vydání, Praha : Grada Publishing a.s., 2007, ISBN 80-7169-927-6

Pelikánová, I.: *Komentář k obchodnímu zákoníku*, II. Díl, Praha : ASPI, 2004, ISBN 80-86395-99-5

Pelikánová, I., Černá, S., a kol. *Obchodní právo, Společnosti obchodního práva a družstva*, II. Díl, Praha: ASPI a.s., 2006, ISBN 80-7357-149-8

Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. I. Díl. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, ISBN 978-80-7357-491-8

Šámal, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. Vydání. Praha C.H. Beck, 2012 ISBN 978-80-7400-116-1

Štenglová, I. *Přehled judikatury ve věcech obchodních společností*, Praha: ASPI Publishing s.r.o., 2002, ISBN 80-86395-27-8

Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-055-3

Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, ISBN 978-80-74000-354-7

Odborné články

Atlas consulting, spol. s r.o. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*, Newsletter Právní rádce č. 1/2012, rubrika Zákony

Atlas consulting, spol. s r. o. *Novela obchodního zákoníku*. Newsletter Právní rádce č. 6/2011, rubrika Zákony

Boulová, H. *K zálohám na náklady insolvenčního řízení*, Daňová a hospodářská kartotéka, sešit 3 z 2.2.2011

Čech, P.; Dědič, J.; Štenglová, I. *Právní důsledky změny koncepce sídla*, Obchodněprávní revue, roč. 2, č. 4/2010 z 10.4.2010

Černá S.; *K postavení likvidátora*, Právní rádce č. 5/2011

Dědič, J., Skálová, J. *Nabývání a zastavování vlastních podílů a podílů na mateřské společnosti*. Obchodněprávní revue, 2010, č. 3

Dvořák, T. *K některým otázkám spojeným s osobou likvidátora kapitálových společností*. Právník, článek z vydání č. 8/2000

Dvořák, T. *Neplatnost právnických osob*. Bulletin advokacie, č. 9/2003

Eliáš, K. *K úpravě vstupu obchodní společnosti do likvidace*, Právník č.3/1996

Eliáš, K. *Zrušení obchodní společnosti*, Právník 4/1994

Hajná, K. *K novelizaci právní úpravy sídla obchodních společností*, Bulletin advokacie č. 7-8/2012

Hampel, P. *Činnost likvidátora jmenovaného soudem*, Právní rádce 6/2006

Hampel, P. *Pohled rejstříkových soudů na likvidace obchodních společností. Právní rádce.* Článek z vydání č. 8/2003

Homolová, I. *K další, a zřejmě poslední, "technické" novele obchodního zákoníku.* Bulletin advokacie č. 12/2011

Kratochvílová, H. *Postavení likvidátora v procesu likvidace a schéma likvidačního procesu.* Obchodní právo, 1993, č. 10

Lasák, J. *Akciová společnost na Prahu rekonstrukce: základní novinky,* Obchodněprávní revue, roč. 4, č. 2/2012 z 10.2.2012

Líbal, B., Malenovský, R. *Menší úvaha stran § 68a obchodního zákoníku,* Bulletin advokacie, č. 3/2010

Patloka, A. *Postavení likvidátora po prohlášení konkursu,* Bulletin advokacie č.4/1997

Pavlíková, H. *Likvidace: Jaké jsou rozhodující etapy a průběh,* Daňová a hospodářská kartotéka, 19. roč. č. 6

Pavlíková, H. *Osoba likvidátora v procesu likvidace.* Daňová a hospodářská kartotéka, 19. roč., č. 7

Pokorná, J. *Neplatnost obchodní společnosti podle První směrnice Rady Evropských společenství a české právo.* Obchodní právo, 1999, č. 3

Zahradníčková, M. *Krátký pohled na vývoj právní úpravy likvidace a na postavení likvidátora,* Acta Universitatis, roč 8, č. 1

Právní předpisy

Zákon č. 513/1991 Sb., *obchodní zákoník*

Zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník*

Zákon č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník*

Zákon č. 90/2012 Sb. *zákon o obchodních korporacích*

Zákon č. 418/2011 Sb. *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*

Zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*

Zákon č. 326/1999 Sb., *o pobytu cizinců ve znění zákona č. 165/2006 Sb.*

Zákon č. 182/2006 Sb., *o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*

Zákon č. 312/2006 Sb., *o insolvenčních správcích*

Zákon č. 217/2009 Sb., *změna insolvenčního zákona a změna některých dalších zákonů*

Zákon č. 350/2000. Sb., *kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb.*

Zákon č. 215/2000. Sb., *kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb.*

Zákon č. 351/2000. Sb., *kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb.*

Zákon č. 370/2000 Sb., *kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb.*

Zákon č. 499/2004 Sb., *o archivnictví a spisové službě*

Zákon č. 189/2004 Sb., *o kolektivním investování*

Zákon č. 21/1992 Sb., *o bankách*

Zákon č. 42/1994 Sb. *o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením*

Zákon č. 143/2001 Sb. *o ochraně hospodářské soutěže*

Zákon č. 627/2004 Sb. *o evropské společnosti*

Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 o statutu evropské společnosti (SE)

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti sbírka 479/200, částka 138/2000
O odměně a náhradě hotových výdajů likvidátora

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti 312/2007 Sb., *O obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců*

Nařízení vlády č. 503/2000 Sb. *o Obchodním věstníku*

Judikatura

Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 358/2006

Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 7 Cmo 382/2008-28 ze dne 26.8.2008

Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 230/95 ze dne 12.9.1996

Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 107/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Odo 1238/2005 ze dne 7.2.2006

Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 783/2000

Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 82/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Odo 149/2005 ze dne 14.12.2005

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 651/2010 ze dne 27. 4. 2011

Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 14 Cmo 547/2009-15 ze dne 27.4.2010

Usnesení Nejvyššího soudu, č.j. Odon 69/1997 ze dne 11.3.1998

Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Cdo 1081/2011 ze dne 31. 5. 2011

Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Cdo 3028/2009 ze dne 30.11.2010

Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Cdo 2533/2008 ze dne 10.3.2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 216/2003 ze dne 23. 9. 2003

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1138/2005 ze dne 31. 10. 2007

Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. VSPH 1214/2011-A-11 ze dne 23. 3. 2012

Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Cdo 4193/2009 ze dne 22. 2. 2011

Usnesení Krajského soudu v Praze č.j. KSPH 41 INS 1264/2011-A-8 ze dne 8.2.2011

Usnesení Městského soudu v Praze č.j. MSPH 96 INS 2058/2009-A- 6 ze dne 20.4.2009

Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 283/2002 ze dne 7.7.2003

Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSPH 739/2010-A-10 ze dne 10.1.2011

Usnesení Městského soudu v Praze, č.j. MSPH 94 INS 14284/2011-A-8 ze dne 29.8.2011

Usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. VS Praha 7 Cmo 520/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1154/2003 ze dne 25. 2. 2004

Usnesení Městského soudu v Praze, č.j. MSPH 90 INS 2051/2008 ze dne 19.6. 2008

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 643/04 ze dne 6.9. 2005

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 126/2009 ze dne 29.7.2010

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci č.j. 5 Cmo 3/2010-105 ze dne 18.3.2010

Usnesení Vrchního soud v Praze č.j. 7 Cmo 136/2009-25 ze dne 3.11.2009

Rozsudek KOS Brno, sp. zn. 975/1993

Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 7 Cmo 424/2003

Jiné

Analýza daňové správy, zdroj:

www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/PPSR_2010Q2_priloha_doc.doc

Asociace na ochranu věřitelů, článek „Bílí koně - kvetoucí kriminální byznys, zdroj:

<http://www.anov.cz/problematika-pohledavek/vseobecne/bili-kone-kvetouci-kriminalni-byznys/>

Článek *Zkoušky 31.12. nekončí, správci je mohou absolvovati později*, Konkursní noviny č. 19 ze dne 23.9.2009, zdroj:

<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2152>

Konkurzní noviny, článek z vydání č. 06 ze dne 31. 3. 2010; „*Bude řešení likvidací nařízených soudem od roku 2010 problémem?*“, rozhovor s prezidentem Komory specialistů pro krizové řízení a insolvenční v ČR Ing. Erichem Deutschem, zdroj:

<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2279>

<https://isir.justice.cz>

www.epravo.cz/top/clanky/ruceni-spolecniku

Zápis ze zasedání Sekce pro advokátní tarif ČAK dne 17. září 2009 zdroj: www.cak.cz

Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) - 285/0 Vládní návrh zákona trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Důvodová zpráva (volební období 2010-2014) – 310/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

ABSTRAKT

Jako téma své diplomové práce jsem zvolila „Likvidace soudem zrušených kapitálových obchodních společností“. Důvodem byla skutečnost, kdy neustále přibývá nefunkčních společností, které již nejsou dále schopny podnikatelské činnosti a jejichž orgány se již na jejím běhu nepodílejí. Diplomová práce pojednává o likvidaci kapitálových společností, které jsou typické kapitálovou účastí společníků, tedy peněží ocenitelným vkladem do společnosti označujícím jejich podíl na společnosti, a k nimž jsou řazeny společnost s ručením omezeným, jenž je v České republice jednou ze základních nejoblíbenějších organizačně-právních forem, v níž se uskutečňuje podnikatelská činnost, dále akciová společnost a zmíněna je i právní úprava evropské společnosti.

Likvidace zahrnuje komplex obchodněprávních, ale i správních, daňových a účetních úkonů sledujících vypořádání majetkových a jiných poměrů likvidované obchodní společnosti. Vzhledem k těmto důvodům můžeme hodnotit právní úpravu likvidace jako roztržštěnou. Cílem této práce je komplexně zpracovat téma zrušení obchodní společnosti soudem a její následné likvidace, a to i v důsledku jejich neustále se zvyšujícího počtu. Účelem práce je obsáhnout a analyzovat zákonné důvody, jež umožňují soudu obchodní společnost z jeho rozhodnutí zrušit, a dále popsat likvidační proces, jenž po tomto zrušení následuje, a to z hlediska jak teoretického, tak i se zaměřením na praktické problémy a odlišnosti oproti likvidaci následující po dobrovolném zrušení. V neposlední řadě je také pojednáno o judikatuře vztahující se k tématu a jejím významu.

V úvodní části je představena hlavní oblast zvolené problematiky s důrazem na nefunkčnost obchodní společnosti. V první části jsou rozebrány důvody vedoucí ke zrušení společnosti soudem s likvidací, které lze dělit na důvody obecné a zvláštní.

Druhá část pojednává o likvidátorovi, který je ústřední osobou při zrušení společnosti s likvidací. Popsány jsou zde předpoklady pro vznik a zánik funkce likvidátora, jeho práva a povinnosti jak obecně, tak především ve vztahu k likvidátorovi jmenovanému ze seznamu insolvenčních správců.

Třetí část lze považovat za stěžejní, jelikož popisuje samotný průběh likvidačního procesu s poukazem na rozdílnost mezi likvidací dobrovolnou a soudní. Závěrečná část práce se soustředí na specifické problémy související se soudní likvidací, z nichž mnohé vyplývají z praxe likvidátorů i soudů.

Vzhledem ke skutečnosti, že vstoupily v platnost nové zákony mající zásadní význam pro právní úpravu likvidace, kterými jsou zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích, je v práci uvedena a zhodnocena i úprava obsažena ve výše uvedených zákonech ve vztahu k likvidačnímu procesu.

Lze říci, že příslušná legislativa je dostatečná. Uváděné návrhy na změnu či doplnění úpravy vycházejí především z požadavků na komplexní úpravu dané oblasti, odstranění zastaralosti konkrétních právních předpisů, a vychází i z praktických hledisek.

ABSTRACT

As a topic of my dissertation I have chosen a „ Liquidation of capital commercial companies cancelled by a court.” The reason to choose this topic was the fact, that it is a process not discussed by the professional public as much, including the “forced company liquidation”, which is executed on the base of court decision. The reason was the situation, when there is a constant growth of dysfunctional companies, that are unable of further business activity and the bodies of such companies do not participate on their functioning. My diploma thesis discuss of a liquidation of capital companies, that are typical with the capital participation of the partners, i.e. money appraisable deposit into the company determining their shares in the company. Such companies are the limited liability company, which is the most favorite organizationally-legal form, through which the business activity is performed, and joint stock company and this thesis also mentions european company.

Liquidation is a complex of a commercial, administrative, tax and accounting acts pursuing settlement of property and other aspects of the liquidated company. Considering these reasons we can evaluate the current legislation of the liquidation as fragmented. The aim of this thesis is to comprehensively compile the topic of winding up a company by the court and its subsequent liquidation, also due to their increasing number. The purpose of this thesis is to cover and analyze the legal reasons that allow the court to wind up the company on the basis of its decision and also to describe the process of the liquidation, which follows the winding up the company, from the theoretic point of view and also focused on the practical issues and differences compared with the liquidation after a voluntary wind up. Finally this thesis covers also the case law related to this topic and its importance.

The opening part presents the main area of the chosen issue with focus on dysfunction of the commercial company. The first part analyses the reasons leading to cancelation of the company with liquidation by court, while the reasons are mainly legal. It is possible to categorize the reasons on general and special, although it is theorized of factual reasons, that relate above all with inactivity of the commercial company.

The second part deals with liquidator, who is the central person in the process of winding up of the company with liquidation. There are described the preconditions for nominating and termination of the liquidator function, his rights and obligations generally as well as and especially in the connection to the liquidator nominated from the list of insolvency administrators.

It is possible to consider the third part as fundamental, because it describes the liquidation process itself with regard to the diversity between voluntary liquidation and liquidation pronounced by the court. The final part of the dissertation concentrates on the specific problems connected to the liquidation pronounced by the court, where many of them result from the practice of the liquidators and courts.

According to the fact, that new laws came into force which have crucial importance for the liquidation legislation – the law on the criminal liability of the legal entities, civil code, law on the business corporations, the dissertation states and assesses the regulation contained in the above stated laws in the connection to the process of liquidation.

It is possible to say that the respective legislation is sufficient. The mentioned proposals for change of the regulation are based especially on requirements on the complex regulation of the area in question, on out-dated legal regulation and on practical considerations.

KLÍČOVÁ SLOVA

Likvidace obchodní společnosti z rozhodnutí soudu

Společnost s ručením omezeným

Akciová společnost

Likvidátor

KEY WORDS

Liquidation of the company from the decision of the court

Private limited company

Public limited company

Liquidator